

De (nog) niet bemiddelbaren: een verloren groep op de Antwerpse arbeidsmarkt?

Ludo Struyven, Vicky Heylen & Line Van Hemel

Een onderzoek in opdracht van vzw Werk en Economie van de stad Antwerpen in het kader van het samenwerkingsverband stad Antwerpen – OCMW Antwerpen - VDAB

Gepubliceerd door

HIVA – Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (K.U.Leuven)
Parkstraat 47 - bus 5300, B-3000 Leuven
hiva@kuleuven.be - <http://www.hiva.be>

© 2010 – HIVA-K.U.Leuven

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means, without permission in writing from the publisher.

INHOUD

Lijst van figuren en tabellen	vii
Lijst van afkortingen	xiii
Hoofdstuk 1 / Opzet van het onderzoek	1
1. Probleemstelling en onderzoeksvragen	1
2. Begripsafbakening van de groep ‘moeilijk of (nog) niet bemiddelbaren’	3
3. Aanpak van het onderzoek	6
4. Structuur van het rapport	8
Hoofdstuk 2 / Typologie van de Antwerpse werkzoekendenpopulatie	9
1. Operationele afbakening van de ‘moeilijk bemiddelbaren’	9
1.1 Kortdurig versus langdurig werkloos	9
1.2 Toepassing op de dataset voor Antwerpen	10
1.3 Nadere inperking van de onderzoekspopulatie	13
1.4 Drie subgroepen	14
1.5 Respons op de intakevariabelen	17
2. Het socio-economisch profiel van de ‘moeilijk bemiddelbaren’	19
2.1 Spreiding over de zorggebieden	19
2.2 Leeftijd en geslacht	20
2.3 Het opleidingsniveau	21
2.4 Etnische herkomst	23
2.5 Samengevat	24
3. Geregistreerde hindernissen naar werk	25
3.1 Voorbij de administratieve afbakening	25
3.2 Randvoorwaarden voor tewerkstelling	26

3.3 Redenen voor werkloosheid volgens de consulent	29
3.4 Andere hindernissen voor tewerkstelling	32
3.5 Inzetbaarheid	35
4. Informatie over het uitkerings- en activeringsverleden	38
4.1 Duur van de werkloosheid	38
4.2 Statuut(wijziging) van de werkzoekenden	39
4.3 Transmissie naar RVA	41
4.4 Trajectdeelname van de moeilijk bemiddelbaren	42
4.5 Samenvatting per subgroep	47
5. Typologie van de moeilijk bemiddelbaren	50
5.1 Een inhoudelijke typologie op basis van geregistreerde drempels naar werk	50
5.2 Aard van de problematiek bij de drie types	51
5.3 Het profiel van de drie types in combinatie met de drie subgroepen	58
5.4 Rangordening van de drie types naar zwaarte van de problematiek	61
6. De moeilijk bemiddelbaren binnen de totale populatie werkzoekenden	64
6.1 Korte samenvatting bij wijze van recapitulatie	64
6.2 Een raming van de omvang van de (nog) niet bemiddelbaren binnen de totale populatie	66
6.3 De contrastgroep van kortdurig werkzoekenden met recente werkervaring: de potentieel onbemiddelbaren?	69
Hoofdstuk 3 / Typologie van de Antwerpse OCMW-populatie	71
1. De bestudeerde restgroep	71
2. Het profiel van de OCMW-respondenten	74
3. Geregistreerde drempels voor activering	79
4. OCMW dienstverlening	90
4.1 Uitkering	90
4.2 Schuldenremediëring	91
4.3 Activering	92
5. Afbakening en typering van de restgroep	99
5.1 Definitie en omvang van de restgroep	99
5.2 Profiel van de restgroep	100
Hoofdstuk 4 / Conclusies en beleidsaanbevelingen	105
1. Doel en opzet	105

2. Afbakening en activeerbaarheid van de ‘restgroep’	106
3. Bevindingen over het meetinstrument bij de intake	110
4. Sporen voor verder onderzoek	111
Bijlagen	113

Bijlage 1 / Tabellen bij hoofdstuk 2 VDAB-bestand werkzoekenden	114
---	-----

Bibliografie	119
---------------------	------------

LIJST VAN FIGUREN EN TABELLEN

Lijst figuren

Figuur 2.1	Deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren binnen de totale werkzoekendenpopulatie, n=31 693, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	64
Figuur 2.2	Deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren naar subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	65
Figuur 2.3	Deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren naar typologie, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	66
Figuur 2.4	Moeilijk bemiddelbaren naar typologie binnen totale populatie, n=31 693, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	67

Lijst tabellen

Tabel 2.1	Verdeling van de ingeschreven werkzoekenden, n=31 693, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	11
Tabel 2.2	Verdeling van de schoolverlaters in wachttijd naar werkloosheidsduur en het afgelopen jaar al dan niet gewerkt, n=1 643, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	14
Tabel 2.3	Kenmerken van de weerhouden groep ingeschreven werkzoekenden voor analyse, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	14
Tabel 2.4	Kenmerken van de werkzoekenden per subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	16
Tabel 2.5	Responsanalyse voor de werkzoekenden met intake (n=10 016) binnen de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren in vergelijking met de volledige deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren (n=14 826), 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	18
Tabel 2.6	Verdeling van de ingeschreven werkzoekenden behorende tot de moeilijk bemiddelbaren over de zorggebieden van de werkwinkels, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	19
Tabel 2.7	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar leeftijd en geslacht, n= 14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	20
Tabel 2.8	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar leeftijd en geslacht, per subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	21
Tabel 2.9	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar opleidingsniveau, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	22
Tabel 2.10	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar opleidingsniveau en subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	23
Tabel 2.11	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar origine (indeling gebaseerd op huidige en vorige nationaliteit), n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	24
Tabel 2.12	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar door de consulent geregistreerde randvoorwaarden voor tewerkstelling tijdens het intakegesprek, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	26

Tabel 2.13	Aantal geregistreerde negatieve randvoorwaarden bij de onderzochte moeilijk bemiddelbare werkzoekenden, 31 januari 2009, n=10 016, Antwerpen-Zwijndrecht	28
Tabel 2.14	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar geregistreerde redenen voor de werkloosheid tijdens het intakegesprek, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	30
Tabel 2.15	Aantal geregistreerde redenen voor de werkloosheid per moeilijk bemiddelbare werkzoekende, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	31
Tabel 2.16	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar andere kenmerken die wijzen op hindernissen voor tewerkstelling, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	34
Tabel 2.17	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar inzetbaarheid en redenen voor niet-inzetbaarheid, n=7 896, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	37
Tabel 2.18	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar werkloosheidsduur, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	38
Tabel 2.19	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar werkloosheidscategorie, n=14 826, 31 januari 2009 en 28 februari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	40
Tabel 2.20	Verandering van de werkloosheidscategorie tussen 31 januari 2009 en 28 februari per subgroep van de moeilijk bemiddelbaren, n=14 826, Antwerpen-Zwijndrecht	41
Tabel 2.21	Verdeling van de moeilijk bemiddelbaren naar transmissies naar RVA in de afgelopen 4 jaar opgedeeld per subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	42
Tabel 2.22	Verdeling van de moeilijk bemiddelbaren naar subgroep en actief traject op 31 januari 2009, n=14 826, Antwerpen-Zwijndrecht	43
Tabel 2.23	Aantal doorlopen trajecten door de moeilijk bemiddelbaren tussen 2002 en februari 2009, n=14 826, 28 februari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	44
Tabel 2.24	Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar trajecttype, n=14 826, situatie op 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	45

Tabel 2.25	Belangrijkste kenmerken van de subgroep kortdurig werkzoekenden die het afgelopen jaar niet gewerkt hebben (subgroep 1), n=3 615, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	47
Tabel 2.26	Belangrijkste kenmerken van de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (subgroep 2), n=7 408, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	48
Tabel 2.27	Belangrijkste kenmerken van de subgroep langdurig werkzoekenden met recente werkervaring (subgroep 3), n=3 803, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	49
Tabel 2.28	Typologie van de moeilijk bemiddelbaren, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	52
Tabel 2.29	Verdeling van de werkzoekenden naar de score op het aantal individuele arbeidsmarktgerelateerde hindernissen, het andere hindernissen voor de totaalgroep en naar externe factoren, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	53
Tabel 2.30	Verdeling van werkzoekenden uit type 3 naar aantal arbeidsmarktgerelateerde problemen en andere hindernissen, n=5 271, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	54
Tabel 2.31	Randvoorwaarden en werkloosheidsredenen naar typologie, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	55
Tabel 2.32	Randvoorwaarden en werkloosheidsredenen naar typologie, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	57
Tabel 2.33	Typologie van de moeilijk bemiddelbaren naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	58
Tabel 2.34	Socio-economische kenmerken naar typologie, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	59
Tabel 2.35	Gegevens over het uitkerings- en activeringsverleden naar typologie, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	60
Tabel 2.36	Gradueel onderscheid naar types en subtypes binnen de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	62
Tabel 2.37	Moeilijk bemiddelbaren naar subgroep en typologie binnen de totale populatie werkzoekenden, n=31 693, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	68
Tabel 2.38	Typologie naar deelpopulatie al dan niet moeilijk bemiddelbaar met intakegegevens, n=16 136, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	70
Tabel 3.1	Postcodes	72
Tabel 3.2	Activeerbaarheid	73

Tabel 3.3	Geslacht (kolompercentages)	74
Tabel 3.4	Leeftijd (kolompercentages)	75
Tabel 3.5	Nationaliteit (kolompercentages)	76
Tabel 3.6	Etniciteit op basis van nationaliteit en geboorteplaats (kolompercentages)	77
Tabel 3.7	Hoogst behaalde diploma (kolompercentages)	78
Tabel 3.8	Type diploma (rijpercentages)	79
Tabel 3.9	Aantal drempels (kolompercentages)	81
Tabel 3.10	Mogelijke problemen en drempels naar werk (rijpercentages)	82
Tabel 3.11	Gemiddelde waarde en standaardafwijking voor de zes factoren (tienpuntschaal)	83
Tabel 3.12	Gemiddelde scores op de probleemfactoren van de zes clusters	84
Tabel 3.13	Clusters (kolompercentages)	85
Tabel 3.14	Alfabetisering in het Latijns schrift en kennis Nederlands (kolompercentages)	86
Tabel 3.15	Rijbewijs (kolompercentages)	87
Tabel 3.16	Advies aangepast werk (kolompercentages)	88
Tabel 3.17	Arbeidskaart en uittreksel uit het strafregister (kolompercentages)	89
Tabel 3.18	Werkervaring (kolompercentages)	90
Tabel 3.19	Uitkeringstype (kolompercentages)	91
Tabel 3.20	Schuldenremediëring	92
Tabel 3.21	Arbeidsbegeleiding (kolompercentages)	93
Tabel 3.22	Activering (kolompercentages)	94
Tabel 3.23	Sociale activering (kolompercentages)	94
Tabel 3.24	Geactiveerd via opleiding (kolompercentages)	95
Tabel 3.25	Professionele activering (kolompercentages)	95
Tabel 3.26	VDAB-dossier op 31 januari 2009 (kolompercentages)	97
Tabel 3.27	Ingeschreven/in trajectbegeleiding bij VDAB de afgelopen 3 jaar (kolompercentages)	98
Tabel 3.28	Achtergrondkenmerken (kolompercentages)	101
Tabel 3.29	Problemen en drempels naar werk. Aantal drempels (max. 21) en de gemiddelde score op de zes probleemfactoren (10-puntschaal).	102
Tabel 3.30	Overige hindernissen naar werk (aandeel binnen de groep)	102
Tabel 3.31	Stappen in activering (aandeel binnen de groep)	103

Lijst tabellen in bijlage 1

Tabel B1.1	Verdeling van de werkloosheidsredenen 'psychische redenen' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	114
Tabel B1.2	Verdeling van de werkloosheidsredenen 'werkzoekgedrag' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	114
Tabel B1.3	Verdeling van de werkloosheidsredenen 'kennis Nederlands' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	114
Tabel B1.4	Verdeling van de werkloosheidsredenen 'sociale reden' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	115
Tabel B1.5	Verdeling van de werkloosheidsredenen 'medische reden' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	115
Tabel B1.6	Verdeling van de werkloosheidsredenen 'beroepskennis en attesten' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	115
Tabel B1.7	Verdeling van de werkloosheidsredenen 'externe factoren' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	116
Tabel B1.8	Verdeling van de randvoorwaarde 'fysieke kenmerken' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	116
Tabel B1.9	Verdeling van de randvoorwaarde 'zorgtaak' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	116
Tabel B1.10	Verdeling van de randvoorwaarde 'werkloosheidsval' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	117
Tabel B1.11	Verdeling van de randvoorwaarde 'werkverleden' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	117
Tabel B1.12	Verdeling van de randvoorwaarde 'kansarmoede' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	117
Tabel B1.13	Verdeling van de randvoorwaarde 'mobiliteit' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	118
Tabel B1.14	Verdeling van de randvoorwaarde 'leeftijd' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	118
Tabel B1.15	Verdeling van de randvoorwaarde 'geletterdheid' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht	118

LIJST VAN AFKORTINGEN

CVS	cliëntvolgsysteem
IBO	Individuele Beroepsopleiding
JWP(+)	Jeugdwerkplan (plus)
MMPP	Medische, Mentale, Psychische of Psychiatrische problematiek
MPSA	Meetinstrument voor Professionele en Sociale Activering
NEC	normaaleconomisch circuit
NWWZ	niet-werkende werkzoekenden
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
PWA	Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
SEC	sociaaleconomisch circuit
VDAB	Vlaamse dienst voor arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding
vzw	vereniging zonder winstoogmerk
WSE	(Steunpunt) Werk en Sociale Economie

HOOFDSTUK 1

OPZET VAN HET ONDERZOEK

1. Probleemstelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoeksrapport sluit aan bij de verhoogde aandacht in binnen- en buitenland voor de integratie van moeilijk plaatsbare werkzoekenden en cliënten in de bijstand (bij ons het (equivalent) leefloon) in de samenleving, in het bijzonder in de arbeidsmarkt. Het is immers veelvuldig gebleken dat arbeid de bepalende factor is voor duurzame maatschappelijke integratie. Een grotere arbeidsparticipatie in Vlaanderen is ook noodzakelijk om economische redenen, doordat de vergrijzing gekoppeld aan de ontgroening in de nabije toekomst zal zorgen voor een structureel tekort op de arbeidsmarkt. Zo wordt verwacht dat, voor bepaalde sectoren en voor Vlaanderen als geheel, binnen enkele jaren het aanbodoverschot omslaat in een aanbodtekort, afhankelijk van de duur van de huidige crisis op de arbeidsmarkt. Voor leeflooncliënten met een multidimensionele problematiek, en met hen de OCMW's, is dit een complexe opgave: voor hen gaat het niet alleen om begeleiding naar de arbeidsmarkt, maar ook om hulpverlening en bijstand op andere levensdomeinen naast het domein van werk. Omgekeerd blijkt, naarmate het activeringsbeleid van de VDAB de harde kern van werklozen bereikt, dat een deel van de moeilijk plaatsbare werkzoekenden nood heeft aan een multidimensionele aanpak. De problematiek en bijgevolg ook de gewenste aanpak voor beide doelgroepen komt dus in elkaars buurt te liggen naarmate arbeidsparticipatie het gezamenlijke doel is. Door nieuwe of verbeterde samenwerking tussen VDAB en OCMW wordt beoogd om meer (equivalent) leeflooncliënten alsook moeilijk plaatsbare werkzoekenden een gepast activeringsaanbod te bieden dat tegemoet komt aan de noden van de cliënt, rekening houdend met hun beperktere inzetbaarheid.

Deze problematiek komt stilaan in heel Vlaanderen op de agenda, maar dringt zich sneller, specifieker en intensiever op in de stad Antwerpen. Dit heeft veel, zo niet alles te maken met de grootstedelijke arbeidsmarktproblematiek. Specifiek voor Antwerpen geldt dat zowel de werkgelegenheidsgraad als de werkloosheidsgraad aanzienlijk hoger liggen dan gemiddeld in Vlaanderen (OCMW Antwerpen, 2008; Struyven & Vandenbrande, 2003). Theoretisch staan er voor hon-

derd inwoners op beroepsactieve leeftijd 95 jobs. Maar deze jobs worden vooral ingenomen door werkenden van buiten de stad. Aldus gaat een hoge werkgelegenheidsgraad gepaard met een hoge werkloosheidsgraad. Dit is de grootstedelijke stedelijke werkgelegenheidsparadox. Een andere trend die van belang is voor de toekomstige Antwerpse arbeidsmarkt is de sterke vergroening van de bevolking (OCMW Antwerpen, 2008). Sinds 2002 neemt het aantal geboorten sterk toe. Op kortere termijn stelt dit uitdagingen voor de capaciteit van het onderwijs en van de kinderopvang. Een gebrek aan voldoende en flexibele kinderopvang is een al langer onderkende randvoorwaarde voor werkzoekenden om aan de slag te gaan. Typerend voor de Antwerpse werkzoekendenpopulatie is de vorming van een 'restgroep' die moeilijk of (nog) niet bemiddelbaar wordt geacht: een groep met tijdelijke of permanente beperkingen voor wie aangepaste instrumenten (gaande van zorg en hulpverlening tot activering en bemiddeling naar werk) worden ingezet. De laatste tijd komt, in het licht van de competentiebenadering en empowerment-benadering, het zwaartepunt meer te liggen bij het beoordelen van de mogelijkheden van de individuele cliënt of werkzoekende. Op een aantal plaatsen in binnen- en vooral buitenland wordt reeds geëxperimenteerd met aangepaste activerings- en begeleidingstrajecten.

Om ruimte en maatwerk te creëren in het beleid voor deze groep op stedelijk niveau hebben VDAB, OCMW en de stad Antwerpen een samenwerkingsovereenkomst gesloten. De stad en het OCMW hebben als doelstelling vooropgesteld dat tegen 2013 alle activeerbare werklozen effectief geactiveerd zijn. Deze doelstelling ligt in het verlengde van de strategische doelstelling in het bestuursakkoord 2007-2012 om aan elke Antwerpenaar het recht op levenslange en levensbrede competentieontwikkeling en op zinvolle activiteiten te garanderen.

Met dit onderzoek beogen we bij te dragen aan de ontwikkeling van een gericht beleid voor activering van de geregistreerde arbeidsreserve, in de praktijk ook 'restgroep' genoemd. Daartoe is vooreerst nodig inzicht te krijgen in de omvang en problematiek van de volledige groep van de (nog) niet bemiddelbaren naar de arbeidsmarkt. Aldus kan dit onderzoek helpen de benaderingen en instrumenten uit te tekenen om een activeringstraject en -aanbod op maat van deze groep te realiseren.

Een belangrijk doel van dit onderzoek is tot een vergelijkbare afbakening en definitie, berekening van de omvang en aandeel, en analyse van belemmeringen en mogelijkheden te komen over de verschillende instanties en uitkeringscategoriën heen. Het gaat dan meer bepaald om de instanties VDAB en OCMW.

Op basis van het tweevoudige doel van dit voorstel kunnen we volgende vijf onderzoeksvragen afleiden, zoals geformuleerd in de oproep:

- *onderzoeksvraag 1*: hoe kunnen we de 'restgroep' afbakenen? Wie behoort tot deze groep? Op basis van welke criteria wordt een persoon tot de 'restgroep' gerekend of niet?;
- *onderzoeksvraag 2*: hoe groot is deze 'restgroep'?
- *onderzoeksvraag 3*: wat is het profiel van de (nog) niet bemiddelbare groep?;

- *onderzoeksvraag 4*: welk aandeel vertegenwoordigt de (nog) niet bemiddelbare groep in de geregistreeerde werkloosheid?;
- *onderzoeksvraag 5*: hoe en in hoeverre is deze ‘restgroep’ nog te activeren? Welke zijn mogelijke beleidsaanbevelingen voor activering? Wat indien activering niet mogelijk is?

2. Begripsafbakening van de groep ‘moeilijk of (nog) niet bemiddelbaren’

Er bestaat geen eenduidige, wetenschappelijk getoetste definitie van bemiddelbaarheid. Wie bemiddelbaar is wordt niet alleen bepaald door individuele factoren; ook structurele en culturele factoren spelen hierbij een rol, niet in het minst langs de kant van de werkgever en de lokale arbeidsmarkt.

Vanuit een economische logica gezien is de groep van de (nog) niet bemiddelbaren een onderdeel van de geregistreeerde, niet-werkende arbeidsreserve bij VDAB, OCMW en RVA. Vanuit deze logica wordt ook wel gesproken van het onbenut arbeidspotentieel.

Met ‘(nog) niet bemiddelbaar’ bedoelen we personen die (nog) niet klaar zijn om zonder hulp de stap te zetten naar het reguliere arbeidscircuit en dus niet onmiddellijk ‘inzetbaar’ zijn. Vaak willen deze personen wel werken, maar hebben zij heel wat niet-arbeidsmarktgerelateerde problemen die hun doorstroom naar de reguliere arbeidsmarkt in de weg staan. We onderscheiden drie deelgroepen:

- *deelgroep 1*: de (nog) niet geactiveerden. Een eerste deelgroep bestaat uit personen die (nog) niet inzetbaar zijn op de reguliere arbeidsmarkt of in de sociale economie omdat zij moeilijk toe te leiden zijn naar een activeringstraject of een job in het reguliere circuit of in de sociale economie. Dit is de groep van de (nog) niet geactiveerden;
- *deelgroep 2*: de restgroep van geactiveerden na een niet geslaagd traject. Een tweede deelgroep bestaat uit personen die ingeschakeld zijn (geweest) in een activeringstraject. Deze groep kan ingezet worden in de sociale economie, arbeidszorgtrajecten of vrijwilligerswerk, enzovoort maar ook daar zien we dat de doorstroom naar het reguliere arbeidscircuit voor een deel van deze groep moeilijk verloopt. Na afloop van het activeringstraject kan een aantal onder hen doorstromen naar de reguliere arbeidsmarkt of de sociale economie, maar binnen de deelgroep geactiveerden is er een restgroep die na afloop van het traject nog altijd een grote afstand tot de arbeidsmarkt heeft. Dit is de groep geactiveerden na een niet geslaagd traject;
- naast deze twee groepen, is er nog een derde groep die geen doelgroep is van de activeringsmaatregelen, maar waarin ook een arbeidsreserve schuilt: de groep van niet-actieven. In 2004 bedroeg het aantal niet-actieven in de stad Antwerpen 12 776; 71,6% van deze niet-actieven zijn ouder dan 55 jaar (Kerremans, 2007). Deze groep bevat personen die niet-beroepsactief zijn, maar een

tussenkomst van de RVA ontvangen: voltijdse loopbaanonderbrekers; voltijds bruggepensioneerden; vrijgestelden van inschrijving als werkzoekende (oudere werkzoekenden; vrijgesteld van inschrijving omwille van sociale of familiale omstandigheden); vrijgesteld van inschrijving omwille van beroepsopleiding; andere vrijstellingen. Deze groepen van niet-actieven maken geen deel uit van dit onderzoek.

Deelgroepen 1 en 2 samen definiëren we als de geregistreerde, nog niet bemiddelbare arbeidsreserve. Zij vormen de groepen voor nader onderzoek in dit rapport. De eerste deelgroep is een enge definitie van de restgroep; indien we deze groep uitbreiden met de tweede deelgroep wordt de groep (vermoedelijk) aanzienlijk groter. Daarnaast verwachten we ook een verschillend profiel en verschillende oorzaken die aan de basis liggen van niet-inzetbaarheid van deze groepen. Voor de kwantitatieve analyse beperken we ons dus tot groepen 1 en 2.

Vanuit een sociaal-administratieve logica wordt in de praktijk een typologie gehanteerd afhankelijk van de mate van bemiddelbaarheid naar werk. Het concept van de fasering of 'meetlat' volgens de 'afstand tot de arbeidsmarkt' is afkomstig van Nederland. Werkzoekenden werden er tot voor kort ingedeeld naar fasen, afhankelijk van de mate waarin zij bemiddelbaar zijn:

- fase 1-cliënten zijn werkzoekenden die goed bemiddelbaar zijn en die zonder financiële ondersteuning binnen een redelijke termijn werk kunnen vinden door bemiddeling;
- fase 2-cliënten zijn werkzoekenden die minder goed bemiddelbaar zijn, maar wel met enige ondersteuning in de vorm van scholing of subsidie aan werk kunnen komen, binnen een jaar;
- fase 3-cliënten zijn werkzoekenden die een dusdanige afstand tot de arbeidsmarkt hebben dat zij weinig kans op reguliere arbeid maken, tenzij deze werkzoekenden via ander werk of via scholing zich in voldoende mate kwalificeren;
- fase 4-cliënten zijn werkzoekenden die niet bemiddelbaar zijn.

Ook al wordt de fasering officieel niet meer gebruikt, in de praktijk worden nog wel categorieën aangebracht in het bestand die er mee corresponderen. Of iemand bemiddelbaar is hangt af van zijn leeftijd, opleiding en werkervaring, alsook van zijn persoonlijke eigenschappen, zoals motivatie, zelfstandigheid en flexibiliteit, en van geestelijke, sociale en fysieke beperkingen. Werkzoekenden die worden ingedeeld in fase 1, worden verondersteld snel werk te vinden, zonder bemiddeling van de publieke dienst voor arbeidsbemiddeling. Deze werkzoekenden hebben een kleine afstand tot de arbeidsmarkt. Een afstand die echter snel toeneemt, aangezien het vinden van werk lastiger wordt naarmate de werkloosheid langer

duurt.¹ Er is een tendens om fase 1-werkzoekenden direct te begeleiden naar werk, aangezien het rendement in het eerste half jaar hoger is dan daarna. Ook de Europese richtsnoeren zijn op dit principe van vroegtijdige interventie gebaseerd. Nu richt de publieke dienst – in Nederland het UWV Werkbedrijf – zijn activiteiten op cliënten die vallen onder fasen 2 en 3. In Nederland behoren fase 4-werkzoekenden tot de doelgroep van de gemeenten, verantwoordelijk voor de bijstand. Voor werklozen die in fase 4 zitten, geldt dat het bemiddelen naar regulier werk niet haalbaar wordt geacht, waardoor er naar niet-regulier werk wordt gezocht. Het gaat daarbij om arbeid waarbij meestal de gemeente een belangrijke rol vervult, mede omdat dat werk plaatsvindt met behoud van een uitkering of wordt bekostigd met uitkeringen.

De categorie ‘niet bemiddelbaren’ mag dan al gebruikt worden in de dagelijkse praktijk van activering en begeleiding, in het beleid en in het onderzoek hoedt men er zich voor om te spreken van ‘niet bemiddelbaren’. In Nederland bijvoorbeeld stelde de toenmalige Arbeidsvoorziening dat een kwart van de werklozenpopulatie beter door andere instanties zou worden opgevangen, omdat ze onbemiddelbaar naar werk werden geacht. Deze uitspraak werd de publieke dienst politiek zwaar aangerekend: het gevolg was een aanzienlijke budgettaire verschuiving naar de gemeenten voor gesubsidieerde tewerkstelling, de zogenoemde Melkertbanen (Struyven, 2006). In Vlaanderen schatte de VDAB in 2005 dat 20% van de langdurig werklozen nooit meer aan een baan zou geraken (De Morgen, 12/12/2005). De voorzitter van het OCMW Antwerpen schatte medio 2008 dat ondanks alle activeringsprojecten bijna 3 000 OCMW-steuntrekkers niet inzetbaar zijn voor de arbeidsmarkt.

In dit rapport nemen we de definitie over die in de ruimere dagdagelijkse praktijk gangbaar is: de groep van ‘moeilijk of (nog) niet bemiddelbaren’ is de groep die sinds geruime tijd (bv. minstens 1 jaar) niet meer actief is geweest in (het reguliere circuit van) de arbeidsmarkt én geconfronteerd wordt met meerdere en uiteenlopende hindernissen naar werk. In de mate dat deze hindernissen kunnen worden weggewerkt, vormt deze nader te identificeren groep een groep van ‘nog niet bemiddelbaren’. Doorgaans gaat het om niet-werkende werkzoekenden die om allerlei redenen niet aan de slag geraken, ook al zouden zij wel willen: omdat zij onvoldoende het Nederlands beheersen, niet beschikken over een arbeidskaart of over de vereiste attesten, blootgesteld zijn aan discriminatie, fysieke beperkingen hebben, enzovoort. Een deel van deze groep is ingeschreven bij VDAB, anderen zijn enkel gekend bij het OCMW. Een zekere mate van overlap tussen deze

¹ Het feit dat de uitstroomkans daalt naarmate de werkloosheidsduur stijgt, is niet enkel een uiting van negatieve duuraafhankelijkheid, maar kan ook een selectie-effect zijn (m.a.w. degenen die niet uitstromen, hadden initieel al slechtere niet-geobserveerde kenmerken). In recent onderzoek wordt weinig bewijs gevonden voor echte negatieve duuraafhankelijkheid (Heylen, 2009). Ook in Nederland zijn de resultaten niet erg eenduidig (Van Leuvensteijn & Koning, 2000).

groepen is niet uitgesloten. Andere inactieve groepen (bv. degenen die een ziekte- of invaliditeitsuitkering ontvangen) laten we in dit onderzoek buiten beschouwing.

Binnen de categorie ‘moeilijk bemiddelbaren’ zijn er bovendien gradaties, al naargelang van de ernst van de hindernis naar werk en de combinatie van hindernissen op het arbeidsdomein en op andere levensdomeinen. Bij de afbakening in dit rapport vertrekken we daarom van een voldoende ruim gedefinieerde groep.

3. Aanpak van het onderzoek

Voor dit onderzoek maken we gebruik van kwantitatieve data zoals opgeslagen bij VDAB en OCMW. Deze gegevens zijn een rijke informatiebron om het profiel van de groep, de belemmeringen en kansen bij activering en trajectbegeleiding in kaart te brengen. Daartoe werden de gegevens van alle uitkeringsgerechtigden bij VDAB en OCMW opgevraagd. De gegevens hebben betrekking op:

- persoonskenmerken: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, etnische origine, rijbewijs, arbeidshandicap en talenkennis;
- werkgerelateerde kenmerken: voorkeursberoep, werkloosheidsduur, intake gegevens (randvoorwaarden voor werk en redenen voor werkloosheid), administratieve categorie waartoe de werkzoekende behoort;
- activering en traject(en): status van traject en type actie(s) in kader van traject; aantal transmissies (a7 en a8).

Het proces van de intake levert informatie op over de oorzaken van nog niet bemiddelbaarheid. Dit kunnen objectieve criteria (leeftijd, etnische achtergrond, opleidingsniveau, werkloosheidsduur, arbeidshandicap, e.a.) zijn, maar daarnaast spelen ook heel wat subjectieve criteria een rol. In laatste instantie beslissen de consulenten over de al dan niet inzetbaarheid van werkzoekenden of leefloon-gerechtigden, op basis van instrumenten voor intake en diagnosestelling. Deze informatie is cruciaal in het dagdagelijkse activeringswerk. Tot hiertoe was deze informatie nog niet toegankelijk voor wetenschappelijke analyse. In dit onderzoeksrapport is deze informatie wel geanalyseerd, en wel voor beide bronbestanden: het VDAB-bestand en het OCMW-bestand. Het mag dan ook het eerste in zijn soort worden genoemd.

Inzake belemmeringen of drempels naar werk zijn zowel bij VDAB als bij OCMW inspanningen geleverd om de beoordeling van de mogelijkheden en belemmeringen van de cliënt te objectiveren en te verfijnen op basis van een intake-instrument. Hoewel toepassing van deze instrumenten altijd een zekere marge voor persoonlijke inschatting door de consulent zullen toelaten (de zogenoemde discretionaire bevoegdheid). Dit vormt ook de conclusie van een omvangrijk onderzoek naar het proces van screening en diagnose bij re-integratie in opdracht van de Nederlandse Raad voor Werk en Inkomen (RWI, 2009). Informatie verzameld via gestandaardiseerde instrumenten vormt een belangrijk hulp-

middel voor de consulent en voorkomt (de schijn van) willekeur, maar kan nooit de persoonlijke inschatting door de consulent (op basis van diens ervaring en expertise) vervangen.

Met het oog op het opstellen van een passend traject, gaat de VDAB bij een intake na hoe groot de afstand tot de arbeidsmarkt is. Men noemt dit de kwalificerende intake, die sinds 2008 voorafgegaan wordt door een intakefase op basis van de Intakeleidraad. Tijdens de kwalificerende fase onderscheidt men vijf screeningsvelden:

- beroepsspecifieke competenties en kwalificaties;
- werkzoekgedrag;
- sociale en communicatieve vaardigheden;
- randvoorwaarden (mobiliteit, kinderopvang, zorgtaak, werkloosheidsval);
- fysieke en psychische aspecten.

Het Cliëntvolgsysteem (CVS) van de VDAB laat toe deze gegevens gekwantificeerd te analyseren. Daarnaast kan de consulent in het dossier kwalitatieve informatie invoegen die meer details geeft over de problematiek van de werkzoekende. Deze informatie is echter niet systematisch geregistreerd en laat geen kwantitatieve analyse toe. Voor onderzoeksdoeleinden is deze aanvullende dossierinformatie in het open veld bijgevolg niet geschikt.

Het OCMW beschikt over een Meetinstrument voor Professionele en Sociale Activering (MPSA) om na te gaan wie er professioneel en/of sociaal activeerbaar wordt geacht. Aan de hand van dit meetinstrument registreert het OCMW wie tot welke categorie behoort en waarom. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen personen die sociaal én professioneel activeerbaar zijn en personen die enkel sociaal activeerbaar zijn. Sociale activeerbaarheid verwijst naar activiteiten die bijdragen tot de sociale integratie van personen. Deze activiteiten zijn voornamelijk gericht op onbezoldigde activiteiten en netwerkvorming (arbeidszorg, vrijwilligerswerk, mantelzorg, enz.). Deze vorm van activering wordt aangeboden aan de groep die geacht wordt een grote, onoverbrugbare afstand te hebben tot de reguliere arbeidsmarkt. (Helemaal uitgesloten is het niet dat voor deze groep sociale activering een eerste stap vormt in de richting van een professionele activering.) Professionele activering is gericht op de toeleiding naar een bezoldigde activiteit. Deze activering kan vele vormen aannemen (tewerkstelling, opleiding, lessen Nederlands) en door het OCMW zelf (bv. sociale tewerkstelling in het kader van 'artikel 60 §7') of door externen aangeboden worden. Het OCMW maakt een onderscheid tussen vijf domeinen waarop drempels een dergelijke activering in de weg kunnen staan:

- medische en/of psychische factoren;
- wonen;
- gezin;
- maatschappelijke factoren;
- andere.

De gegevens van dit meetinstrument vormen een belangrijke bron van informatie voor ons onderzoek. Niet enkel omdat ze toelaten een inschatting te maken van het aantal personen dat nog niet geactiveerd werd, maar ook om een beter inzicht te krijgen in de drempels die een professionele of sociale activering in de weg staan.

Onze onderzoeksmethode vertrekt dus vanuit de tot nog toe onontgonnen gegevens uit de databanken van VDAB en OCMW. Om de gegevens beter te kunnen situeren in het proces van screening en diagnose werden een beperkt aantal interviews afgenomen bij consultants van VDAB en OCMW. De analyses in dit rapport zijn gebaseerd op de gegevens voor één bepaald tijdstip, namelijk 31 januari 2009. De hier gepresenteerde bevindingen vormen dus een momentopname, die in de toekomst kunnen worden aangevuld met meer dynamische gegevens over de uitstroom uit de bestanden en de overgang van het ene naar het andere bestand.

4. Structuur van het rapport

De beantwoording van de onderzoeksvragen in dit verband is sterk medebepaald door de beschikbaar gemaakte informatie uit de bronbestanden. Om de lezer het nodige inzicht te geven in de verschillende stappen die bij de verkenning en de analyse van de bestanden zijn gevolgd om tot een typologie van hindernissen naar werk te komen, wordt voor elke dataset de samenstelling van het bestand eerst nader toegelicht. Dit gebeurt achtereenvolgens voor de VDAB-populatie (hoofdstuk 2) en de OCMW-populatie (hoofdstuk 3). Het vierde en laatste hoofdstuk brengt de bevindingen uit beide analyses samen vanuit een overkoepelend perspectief, en formuleert een aantal aanbevelingen voor beleid en praktijk voor de aanpak in de stad Antwerpen. Bij de verkennende analyses in dit rapport is getracht de lezer zoveel mogelijk deelachtig te maken aan het stapsgewijze proces van exploratie van de gegevens. Voor wie een snel inzicht wil in de eindbevindingen kan meteen terecht bij de slotparagrafen van hoofdstuk 2 (voor de VDAB-populatie) en hoofdstuk 3 (voor de OCMW-populatie).

HOOFDSTUK 2

TYPLOGIE VAN DE ANTWERPSE WERKZOEKENDENPOPULATIE

1. Operationele afbakening van de ‘moeilijk bemiddelbaren’

1.1 Kortdurig versus langdurig werkloos

De populatie van werkzoekenden wordt vaak getypeerd op basis van socio-demografische kenmerken zoals leeftijd, sekse, opleiding en etnische herkomst. Deze kenmerken zijn ook voor het beleid leidinggevend; de omschrijving van kansengroepen in het Vlaamse arbeidsmarktbeleid is er bijvoorbeeld op gebaseerd. Voor de operationele aanpak van de activering en begeleiding van werkzoekenden is dit eerste type van gegevens echter onvoldoende. Vandaar dat in de VDAB-aanpak inmiddels een praktijk is gegroeid van screening en diagnose, die wordt gebaseerd op een bredere kijk op de oorzaken van werkloosheid en de belemmeringen naar werk. Vandaag is het gebruikelijk om voor zoveel mogelijk werkzoekenden te beschikken over accurate intake-informatie op basis van de intakeleidraad. Voor bijzondere groepen kan een meer gespecialiseerde intake plaatsvinden. De resultaten van deze intake worden opgeslagen in het VDAB-bestand. Deze intake-informatie bevat waardevolle gegevens over de hindernissen naar werk en de randvoorwaarden die een snelle bemiddeling naar werk in de weg staan. Een derde type informatie heeft betrekking op het traject en de activering van de werkzoekende. Deze informatie is gebaseerd op feitelijk gedrag en actie en vormt dus een noodzakelijke aanvulling op het meer subjectieve karakter van intakegegevens.

Het zijn deze aanvullende types van informatie over intake en activering die we in dit onderzoek willen exploreren voor een nadere typering van de moeilijk bemiddelbaren. Tot hiertoe is in onderzoek nog niet veel aandacht voor deze informatie, tenzij voor bijzondere doelgroepen. In dit onderzoek willen de intake- en activeringsinformatie analyseren voor de brede groep van moeilijk bemiddelbaren. In die zin is het het eerste onderzoek in zijn soort.

Een belangrijke variabele voor de afbakening van de groep moeilijk bemiddelbaren is de werkloosheidsduur. Dit strookt met een algemeen onderschreven bevinding in de literatuur, die stelt dat de beste predictor voor iemands kans op

blijvende werkloosheid de duur van iemands werkloosheidsperiode is. De premisse luidt dat wie langdurig werkloos is, mede daardoor minder kans heeft om opnieuw werk te vinden, in tegenstelling tot wie kortdurig werkloos is. Op deze premisse is de zogenaamde preventieve aanpak in de Europese richtsnoeren voor werkgelegenheid gebaseerd. Toch zegt de werkloosheidsduur niet alles. De literatuur wijst immers ook op het belang van de factor werkervaring. Daarom betrekken we in de analyse een tweede variabele voor afbakening, namelijk deze van recente werkervaring. In het VDAB-bestand is het vandaag mogelijk om hierover informatie te bekomen dank zij de link met Dimona-gegevens.² Van langdurig werklozen is geweten dat zij niet noodzakelijk inactief zijn maar geregeld korte jobs uitoefenen zonder dat zij worden uitgeschreven als werkzoekende. Deze informatie over het al dan niet hebben opgedaan van recente werkervaring vormt mogelijk een discriminerende variabele in de brede groep van moeilijk bemiddelbaren. Ervaren deze ‘kortdurig werkende, maar langdurig werkzoekenden’ dan geen of minder hindernissen naar werk? Welke barrières spelen voor hen in vergelijking met de groep ‘totaal niet-werkende, langdurig werkzoekenden’? De bevindingen voor beide variabelen, werkloosheidsduur en recente werkervaring als werkzoekende, worden in dit rapport voor het eerst systematisch onder de loep genomen.

Ook groepen die kortdurig werkloos zijn blijken soms toch een ‘grote afstand tot de arbeidsmarkt’ te hebben (IWI, 2008). Zij vormen de potentieel langdurig werklozen. Als we ons zouden beroepen op de variabele werkloosheidsduur alleen, dan zouden we een deel van de groep moeilijk bemiddelbaren bij voorbaat over het hoofd zien. Kortdurig werkloos zijn betekent niet noodzakelijk dat men beschikt over recente werkervaring. Ook voor de deelpopulatie kortdurig werkzoekenden gaan we op basis van de Dimona-gegevens na of en in welke mate zij recent werkervaring hebben opgedaan.

1.2 Toepassing op de dataset voor Antwerpen

Op 31 januari 2009 waren 31 693 werkzoekenden ingeschreven in de elf zorggebieden van Antwerpen (grootstad Antwerpen en gemeente Zwijndrecht).³ Om de onderzoekspopulatie af te afbakenen vertrekken we van het totale bestand. Werkzoekenden waarvan we vermoeden dat ze snel weer uitstromen op de arbeidsmarkt worden weggelaten uit de analyses: zij zijn immers direct inzetbaar en bemiddelbaar. Om de groep bemiddelbare werkzoekenden uit het bestand te filteren bekijken we eerst het ruwe profiel van de totaalgroep. Vervolgens zonderen we bepaalde deelgroepen af waarvan we kunnen vermoeden dat zij tot de

² Dimona staat voor Déclaration immédiate/onmiddellijke aangifte en is een elektronisch bericht waarbij de werkgever iedere in- of uitdiensttreding onmiddellijk meldt aan de RSZ.

³ De grootstad Antwerpen telt elf werkwinkels waarvan één het zorggebied Antwerpen-Linkeroever en de gemeente Zwijndrecht bedient. De lokale overheid van Zwijndrecht sloot zich aan bij het partnerschap van de Antwerpse werkwinkels.

moeilijk bemiddelbaren kunnen behoren. We verdelen de totaalgroep naar volgende kenmerken (zie tabel 2.1): de werkloosheidsduur (al dan niet meer dan een jaar werkloos), de recente werkervaring (al dan niet gewerkt het afgelopen jaar), de werkloosheidscategorie en het al dan niet behoren tot de definitie van niet-werkende werkzoekenden (NWWZ).

Tabel 2.1 Verdeling van de ingeschreven werkzoekenden, n=31 693, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	<1 jaar werkloos	≥1 jaar werkloos	Totaal
<i>Recente werkervaring</i>			
Afgelopen jaar gewerkt	14 095	4 979	19 074
Afgelopen jaar niet gewerkt	4 723	7 896	12 619
Totaal	18 818	12 875	31 693
<i>Intakegesprek door VDAB-consulent</i>			
Intakegesprek afgelopen 4 jaar	9 516	9 323	18 839
Geen intakegesprek afgelopen 4 jaar	9 302	3 552	12 854
Totaal	18 818	12 875	31 693
<i>Werkloosheidscategorie</i>			
Wz'en met werkloosheidsuitkeringsaanvraag	12 752	10 353	23 105
Schoolverlaters in wachttijd	1 523	120	1 643
Vrij ingeschreven NWWZ	2 672	994	3 666
Werkzoekenden ten laste van het OCMW	1 204	965	2 169
Werkzoekenden in deeltijds onderwijs	474	219	693
Van uitkering uitgesloten werkzoekenden	172	218	390
Andere werkzoekenden	6	21	27
Totaal	18 818	12 875	31 693
<i>Definitie NWWZ</i>			
Definitie NWWZ	16 279	11 417	27 696
Andere ingeschreven werkzoekenden (werkzoekenden in beroepsopleiding)*	2 539	1 458	3 997
Totaal	18 818	12 875	31 693

* In Arvastat worden werkzoekenden die een beroepsopleiding volgen bij de VDAB of een van zijn partners niet als 'niet-werkende werkzoekenden (NWWZ)' beschouwd. Zij tellen dus niet mee in de werkloosheidsstatistieken. Hetzelfde geldt overigens voor nog een aantal andere categorieën zoals werkzoekenden in een individuele beroepsopleiding, sommige tijdelijke werklozen, ...

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Voor onze doeleinden maken we een selectie uit het totaalbestand gebaseerd op de werkloosheidsduur gecombineerd met de recente werkervaring. Voor een deelgroep van dit bestand kunnen we vermoeden dat deze snel weer uitstroomt op de arbeidsmarkt omdat zij er nog niet lang geleden is ingestroomd. Daarbij maken we gebruik van twee variabelen: werkloosheidsduur (Eurostat-definitie) én

(recente, korte) werkervaring (zonder dat de duur werd aangepast). De werkloosheidsduur van de werkzoekende wordt afgeleid van de inschrijvingsdatum en de recente werkervaring (afgelopen jaar al dan niet gewerkt) wordt afgeleid uit de Dimona-gegevens van de Kruispuntbank voor de Sociale Zekerheid. De combinatie van beide variabelen vormt een eerste correctie op de loutere toepassing van het administratieve criterium van de werkloosheidsduur.

De bevindingen van de combinatie van beide variabelen zijn alvast verrassend te noemen. Men zou immers een grote overlap verwachten tussen de werkzoekenden die het afgelopen jaar niet gewerkt hebben en de werkzoekenden die langer dan een jaar werkloos zijn. Maar deze vooronderstelling is te eenvoudig, zoals voorgaande tabel aantoont.

- Vooreerst blijkt dat van de 12 875 werkzoekenden die langer dan een jaar werkloos zijn, niet minder dan 38,7% het afgelopen jaar toch heeft gewerkt. Deze werkervaring was echter van te korte duur om te worden uitgeschreven uit het werkzoekendenbestand (minder dan 3 maanden; cf. Eurostat-definitie).
- Omgekeerd blijkt 25,1% van de werkzoekenden (4 723 werkzoekenden) die minder dan een jaar werkloos zijn toch *niet* gewerkt te hebben het afgelopen jaar. Deze deelgroep vormt een eerste correctie op de grote deelpopulatie van kortdurig werkzoekenden.

De subgroep *kortdurig werkzoekenden die het afgelopen jaar geen enkele werkervaring heeft opgedaan*, vormt bij nader inzien een erg diverse groep. We bekijken ze even van naderbij. Tot de 4 723 werkzoekenden die minder dan een jaar werkloos zijn maar het afgelopen jaar niet gewerkt hebben, behoren:

- 635 werkzoekenden ten laste van het OCMW;
- 456 schoolverlaters in wachttijd;
- 451 werkzoekenden in beroepsopleiding (zij ressorteren onder de categorie ‘andere ingeschreven werkzoekenden dan de NWWZ’);
- 1 321 werkzoekenden van niet-Europese afkomst;
- 814 werkzoekenden gelabeld als doelgroep voor de dienst inwerking van de VDAB, dus nieuwkomers en oudkomers;
- 36 werkzoekenden die de afgelopen 7 jaar gedetineerd zijn geweest (gegevens gebaseerd op type traject);
- 390 werkzoekenden gelabeld als arbeidsgehandicapt waarvan 80 werkzoekenden als ‘meer dan 33% arbeidsongeschikt’.⁴

We kunnen dus concluderen dat de groep kortdurig werklozen (minder dan 1 jaar in de werkloosheid) zonder recente werkervaring een erg diverse categorie is (wat trouwens bevestigd wordt in de verdere analyse). Tot deze categorie behoren ex-

⁴ De vermelding van 33% arbeidsongeschiktheid is een vroegere kwalificatie die vandaag niet meer wordt gebruikt. Deze kon worden bekomen via de RVA-geneesheer en liet toe om begeleiding te weigeren. Vandaag bestaat deze mogelijkheid om af te zien van begeleiding niet meer.

gedetineerden, nieuwkomers, oudkomers, werkzoekenden ten laste van het OCMW, schoolverlaters, herintreders, arbeidsgehandicapten, enzovoort. Kortom, binnen deze categorie behoort een deel wellicht tot de moeilijk bemiddelbaren. We besluiten om deze categorie mee op te nemen in de analyses, met uitzondering van de schoolverlaters in wachttijd en de werkzoekenden in beroepsopleiding.

1.3 Nadere inperking van de onderzoekspopulatie

Om de onderzoekspopulatie verder af te bakenen laten we nog enkele kleinere categorieën achterwege. Vooreerst focussen we *enkel op de werkzoekenden die behoren tot de niet-werkende werkzoekenden (NWWZ)*. De 3 997 andere ingeschreven werkzoekenden laten we hier buiten beschouwing bij de afbakening van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren. Het gaat om werkzoekenden in beroepsopleiding. Deze groep wordt *niet* als 'niet-werkende werkzoekenden (NWWZ)' beschouwd. Het is een groep waarvan we kunnen aannemen dat ze als inzetbaar op de arbeidsmarkt is gediagnosticeerd, na het voltooien van de beroepsopleiding.

Ten tweede kiezen we ervoor om de 1 643 schoolverlaters in wachttijd uit de analyses te laten, met uitzondering van de 120 schoolverlaters die langer dan een jaar werkloos zijn. Alle schoolverlaters in wachttijd die langer dan een jaar werkloos zijn, hebben enige werkervaring opgedaan het afgelopen jaar. Toch was deze werkervaring onvoldoende lang om te worden uitgeschreven als werkzoekende. Dit betekent dat deze groep nog geen duurzame opstap naar werk heeft kunnen maken en dus als moeilijk bemiddelbaar kan worden gezien. In totaal gaat het om 120 ingeschreven werkzoekenden (waarvan 25 in januari 2009 in beroepsopleiding als andere ingeschreven werkzoekenden dan NWWZ).

Overigens laten we ook de 427 ingeschreven werkzoekenden die jonger zijn dan 18 jaar uit de analyses en de 639 ingeschreven werkzoekenden in deeltijds onderwijs (werkloosheidscategorie '11'). Tussen beide laatste groepen is er een overlap: van de -18 jarigen lopen 414 jongeren school in het deeltijds onderwijs. Vier minderjarigen zijn schoolverlaters in wachttijd, vier minderjarigen zijn jongeren ten laste van het OCMW en vijf minderjarigen hebben zich geregistreerd als werkzoekende in de school (werkloosheidscategorie '18'; campus-inschrijvingen).

Bij de 1 643 schoolverlaters heeft het merendeel kort gewerkt, maar te kortdurig om te worden uitgeschreven uit het werkloosheidsbestand. Dat blijkt uit volgende tabel.

Tabel 2.2 Verdeling van de schoolverlaters in wachttijd naar werkloosheidsduur en het afgelopen jaar al dan niet gewerkt, n=1 643, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	<1 jaar werkloos	≥1 jaar werkloos	Totaal
Afgelopen jaar gewerkt	1 067	120	1 187
Afgelopen jaar niet gewerkt	456	-	456
Totaal	1 523	120	1 643

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Samenvattend: in totaal blijven er 14 826 NWWZ over voor verdere analyse. Daarvan hebben er 10 016 de afgelopen 4 jaar een intakegesprek gehad. Voor deze werkzoekenden kunnen we dus meer zeggen over de hindernissen naar werk. Onderstaande tabel 2.3 geeft voor de afgebakende deelpopulatie de administratieve basisgegevens weer.

Tabel 2.3 Kenmerken van de weerhouden groep ingeschreven werkzoekenden voor analyse, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	<1 jaar werkloos	≥1 jaar werkloos	Totaal
Recente werkervaring			
Afgelopen jaar gewerkt	-	3 803	3 803
Afgelopen jaar niet gewerkt	3 615	7 408	11 023
Totaal	3 615	11 211	14 826
Werkloosheidscategorie			
Wz'en met werkloosheidsuitkeringsaanvraag	1 946	9 252	11 198
Schoolverlaters in wachttijd	-	95	95
Vrij ingeschreven werkzoekenden	1 074	807	1 881
Werkzoekenden ten laste van het OCMW	573	854	1 427
Van uitkering uitgesloten werkzoekenden	21	197	218
Andere werkzoekenden	1	6	7
Totaal	3 615	11 211	14 826
Intakegesprek door VDAB-consulent			
Intake afgelopen 4 jaar	1 895	8 121	10 016
Geen intake afgelopen 4 jaar	1 720	3 090	4 810
Totaal	3 615	11 211	14 826

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

1.4 Drie subgroepen

Op basis van het bovenstaande komen we tot een hoofdindeling in drie subgroepen van werkzoekenden:

- de werkzoekenden die minder dan een jaar werkloos zijn maar het afgelopen jaar niet gewerkt hebben (n=3 615);

- de werkzoekenden die langer dan een jaar werkloos zijn en het afgelopen jaar niet gewerkt hebben (n=7 408);
- de groep werkzoekenden die langer dan een jaar werkloos zijn maar het afgelopen jaar wel enige werkervaring hebben opgedaan (n=3 803).

In onderstaande tabel splitsen we de werkzoekenden op naar deze drie subgroepen. Opvallende verschillen tekenen zich af tussen deze drie subgroepen.

Vooreerst staan we stil bij de verschillen tussen subgroep 1 (kortdurig werkloos zonder recente werkervaring) en subgroepen 2 en 3 (langdurig werkloos met resp. niet en wel recente werkervaring). Subgroep 1, de groep kortdurig werkzoekenden die het afgelopen jaar niet gewerkt heeft, bevat een belangrijk aandeel werkzoekenden ten laste van het OCMW (15,85%). Bijna een derde van subgroep 1 behoort tot de categorie van de 'vrij ingeschreven werkzoekenden' (29,71%). Voor de groep langdurig werklozen gaat het om respectievelijk 7,62% en 7,20%. Dat beide groepen een kleiner aandeel uitmaken binnen de groep langdurig werklozen kan te maken hebben met de automatische uitschrijving van beide categorieën. Samengevat kunnen we stellen dat iets minder dan de helft van deze subgroep 1 (45,56%) geen aanspraak kan maken op een uitkering omdat ze onvoldoende dagen gewerkt hebben. De *uitkeringsgerechtigde* werkzoekenden zijn dus meer prominent aanwezig binnen de groep van langdurig werkzoekenden: er zijn 53,83% uitkeringsgerechtigde kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring tegenover 83,44% en 80,75% uitkeringsgerechtigde langdurig werkzoekenden respectievelijk zonder en met recente werkervaring (tabel 2.4).

Vervolgens richten we ons op de verschillen tussen de drie subgroepen. Hier blijkt dat de subgroep langdurig werkloos met recente werkervaring (subgroep 3) eruit springt in twee opzichten:

- binnen deze subgroep bevinden zich meer van uitkering uitgesloten werkzoekenden dan bij de andere subgroepen: 2,37% binnen de categorie met recente werkervaring, in vergelijking met 1,44% binnen de categorie zonder recente werkervaring en 0,58% bij de kortdurig werkzoekenden;
- binnen deze subgroep hebben meer werkzoekenden een intakegesprek gehad met een consulent (80,57%) dan bij de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (68,26%). De groep kortdurig werkzoekenden zonder werkervaring heeft het minst vaak de intakeleidraad doorlopen met een VDAB-consulent (52,42%).

De categorie 'werkzoekenden ten laste van het OCMW' is binnen de groep langdurig werkzoekenden slechts lichtjes meer vertegenwoordigd binnen de categorie zonder recente werkervaring (8,46%) dan binnen de categorie met recente werkervaring (5,97%).

Tabel 2.4 Kenmerken van de werkzoekenden per subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Subgroep 1 Kortdurig werkzoekend zonder recente werkervaring	Subgroep 2 Langdurig werkzoekend zonder recente werkervaring	Subgroep 3 Langdurig werkzoekend met recente werkervaring	Totaal
Wz'en met werkloosheidsuitkeringsaanvraag	53,83	83,44	80,75	75,53
Schoolverlaters in wachttijd	-	0,00	2,50	0,64
Vrij ingeschreven werkzoekenden	29,71	6,61	8,34	12,69
Werkzoekenden ten laste van het OCMW	15,85	8,46	5,97	9,62
Van uitkering uitgesloten werkzoekenden	0,58	1,44	2,37	1,47
Andere werkzoekenden	0,03	0,04	0,08	0,05
<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>
<i>Totaal (n)</i>	<i>3 615,00</i>	<i>7 408,00</i>	<i>3 803,00</i>	<i>14 826,00</i>
Intake afgelopen 4 jaar	52,42	68,26	80,57	67,56
Geen intake afgelopen 4 jaar	47,58	31,74	19,43	32,44
<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>
Totaal (n)	3 615,00	7 408,00	3 803,00	14 826,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Samenvattend: deze bevindingen over de subgroepen van langdurig werklozen nuanceren in zekere mate het label 'langdurig werkloos'. Niet minder dan één op de drie van alle langdurig werklozen in Antwerpen (33,92%) heeft in het afgelopen jaar toch korte werkervaring opgedaan. Bovendien is er een verband tussen het feit van een intakegesprek gehad te hebben en kort gewerkt te hebben, maar over de richting van het verband kunnen we ons niet uitspreken. Hebben zij kort gewerkt dankzij het feit van het intakegesprek? Om dit te beantwoorden, is meer precieze informatie nodig (die het bestand niet bevat); mogelijk kan ook een rechtstreekse bevraging bij de betrokken consulenten en werkzoekenden een antwoord geven. In elk geval blijken de drie onderscheiden subgroepen sterk te discrimineren op de weerhouden criteria van werkloosheidsduur en recente werkervaring. Voor de analyse van het profiel en de omvang van de moeilijk bemiddelbaren in Antwerpen maken we verder gebruik van de drie onderscheiden subgroepen.

1.5 Respons op de intakevariabelen

Een belangrijke bron van informatie voor onze analyse is afkomstig van de intakevariabelen. Nochtans is (nog) niet voor elke werkzoekende een intake afgenomen.⁵ Het feit dat niet alle werkzoekenden een intake hebben gehad maakt dat voor de verdere analyse slechts informatie beschikbaar is voor kleinere groepen. Onderzoeksmatig hoeft dat echter geen probleem te vormen. De intake-informatie kan vanuit onderzoeksperspectief gezien worden als een maat voor de respons op de variabelen hindernissen en randvoorwaarden. Zo bekeken bevat het bestand informatie voor twee derde van de onderzoekspopulatie (67,6%), wat een behoorlijke respons is. Voor bepaalde subgroepen is de respons lager: met name de subgroep kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring is relatief ondervertegenwoordigd voor de intake-informatie. Dit komt omdat voor deze groep relatief minder intakegesprekken hebben plaatsgehad. Dat is concreet het geval voor ondermeer leeflooncliënten en vrij ingeschrevenen. Bij 70% van de vrij ingeschreven werkzoekenden in de groep kortdurig werkzoekenden heeft geen intakegesprek plaatsgevonden. Bij 64% van de werkzoekenden ten laste van het OCMW heeft binnen deze subgroep geen intakegesprek plaatsgehad.

Naast de ondervertegenwoordiging van kortdurig werkzoekenden is ook de groep van 50+ers ondervertegenwoordigd.

Volgende tabel bevat de groep 'respondenten' met intake-gegevens in vergelijking met de volledige deelpopulatie. De ondervertegenwoordiging van de ene groep (50+ers) wordt dus gecompenseerd door de oververtegenwoordiging van de andere (langdurig werkzoekenden). Verder is de responsgroep selectief in de

⁵ Het feit dat we in onze dataset voor elke werkzoekende wel een voorkeurberoep hebben, betekent niet dat voor elke werkzoekende ook een intake is afgenomen. Voor werkzoekenden in oriëntatie wordt vaak een voorlopig beroep (eventueel op basis van opgedane ervaring) ingevuld totdat de oriëntatie is afgelopen en de intake kan worden vervolgd.

zin dat zij meer werkzoekenden met een uitkeringsaanvraag telt en minder vrij ingeschreven werkzoekenden en werkzoekenden ten laste van het OCMW.

Tabel 2.5 Responsanalyse voor de werkzoekenden met intake (n=10 016) binnen de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren in vergelijking met de volledige deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren (n=14 826), 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Volledige deel- populatie %	WZ met intake binnen de deelpopulatie %
<i>Leeftijd</i>		
< 25 jaar	11,7	11,3
25-50 jaar	59,7	68,2
> 50 jaar	28,6	20,5
<i>Werkloosheidsduur</i>		
< 1 jaar	24,4	18,9
Gemiddelde werkloosheidsduur (in jaren)	3,00	2,96
<i>Opleidingsniveau</i>		
Laag	57,4	56,3
Midden	31,1	31,9
Hoog	11,6	11,8
<i>Origine</i>		
België	43,1	42,8
Maghrebijnen en Turken	26,6	29,1
Andere niet-EU	21,8	20,3
EU-17	7,0	6,6
EU-10	1,5	1,2
<i>Werkloosheidscategorie</i>		
Werkloosheidsuitkeringsaanvraag (00)	75,5	82,7
Vrij ingeschreven werkzoekenden (03)	12,7	8,1
Werkzoekenden ten laste van het OCMW (05)	9,6	7,1
Van uitkering uitgesloten werkzoekenden (14)	1,5	1,8
Totaal	14 826	10 016

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

In de volgende paragrafen presenteren we de VDAB-gegevens voor de werkzoekenden die behoren tot de hier gedefinieerde 'moeilijk bemiddelbaren' woonachtig in de elf zorggebieden van de grootstad Antwerpen en de gemeente Zwijndrecht en voor een welbepaald tijdstip, namelijk de situatie op 31 januari 2009. We presenteren zowel informatie over het socio-economisch profiel van de werkzoekenden, het uitkerings- en activeringsverleden als informatie over geregistreerde hindernissen tot werk.

De volgende paragrafen belichten een nog brede deelpopulatie die in een eerste stap is afgebakend tot drie van de vier onderscheiden subgroepen: kortdurig werkzoekenden zonder recente korte werkervaring, langdurig werkzoekenden

zonder recente korte werkervaring en langdurig werkzoekenden met recente korte werkervaring. Deze deelpopulatie telt 14 826 'moeilijk bemiddelbare werkzoekenden'. Deze groep is ruimer afgebakend dan louter op basis van de administratief geregistreerde werkloosheidsduur. In een volgende stap brengen we dan meer reliëf binnen deze deelpopulatie door verschillende types van zeer moeilijk of (nog) niet bemiddelbaren te onderscheiden.

2. Het socio-economisch profiel van de 'moeilijk bemiddelbaren'

2.1 Spreiding over de zorggebieden

Bijna de helft van de werkzoekenden in de moeilijk bemiddelbare deelpopulatie woont in het meer centrale gedeelte van de stad Antwerpen. In de zorggebieden Antwerpen-Noord (2 306 werkzoekenden), Deurne (1 822 werkzoekenden), Hoboken-Kiel (1 842 werkzoekenden) en Borgerhout (1 701 werkzoekenden) wonen de meesten. In Wilrijk (763), Merksem (931), Zwijndrecht-Linkeroever (822), Ekeren (864) en Berchem (1 020) wonen relatief lagere concentraties moeilijke bemiddelbaren. Overigens staan deze laatstgenoemde gemeenten bekend als de gemeenten met een lagere werkloosheidsgraad in het algemeen.

Tabel 2.6 Verdeling van de ingeschreven werkzoekenden behorende tot de moeilijk bemiddelbaren over de zorggebieden van de werkwinkels, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Zorggebied	Volledige populatie	%	Deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren	%
Antwerpen-Linkeroever/Zwijndrecht	1 699	5,36	822	5,54
Antwerpen-Centrum	2 667	8,42	1 229	8,29
Antwerpen-Noord	4 706	14,85	2 306	15,55
Antwerpen-Zuid	3 181	10,04	1 526	10,29
Berchem	2 199	6,94	1 020	6,88
Borgerhout	3 636	11,47	1 701	11,47
Deurne	4 137	13,05	1 822	12,29
Ekeren	1 847	5,83	864	5,83
Hoboken/Kiel	3 918	12,36	1 842	12,42
Merksem	2 131	6,72	931	6,28
Wilrijk	1 572	4,96	763	5,15
Totaal	31 693	100,00	14 826	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

2.2 Leeftijd en geslacht

Het bestand is samengesteld uit 53% mannen en 47% vrouwen. De gemiddelde leeftijd is 40 jaar. Het aandeel jongeren is relatief gering, namelijk 11,7%. Het aandeel werkzoekenden ouder dan 50 jaar is relatief groot, namelijk 28,6% van alle werkzoekenden. Een opvallende vaststelling is dat bij de jongeren het aandeel vrouwen (12,9%) groter is dan het aandeel mannen (10,8%). Omgekeerd, is bij de oudere werkzoekenden het aandeel mannen (29,6%) groter dan het aandeel vrouwen (27,5%).

Tabel 2.7 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar leeftijd en geslacht, n= 14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Leeftijd	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
<25 jaar	834	10,57	896	12,92	1 730	11,67
25-50 jaar	4 720	59,81	4 130	59,56	8 850	59,69
50-65 jaar	2 338	29,62	1 908	27,52	4 246	28,64
Totaal	7 892	100,00	6 934	100,00	14 826	100,00
Gemiddelde	41,13		39,36		40,30	
Minimum-maximum	18-65 jaar		18-64 jaar		18-65 jaar	

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

In onderstaande tabel bekijken we de verdeling per subgroep werklozen. Jongeren zijn vooral vertegenwoordigd in de subgroep 'langdurig werkzoekenden met werkervaring' (20,9%) gevolgd door de subgroep 'kortdurig werkzoekenden zonder werkervaring' (13,8%). De oudere werkzoekenden vinden we voornamelijk terug in de categorie 'langdurig werkzoekenden zonder werkervaring'. In deze subgroep is 45% ouder dan 50 jaar tegenover slechts 13 en 11% in de overige twee subgroepen.

Tabel 2.8 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar leeftijd en geslacht, per subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Kortdurig werkzoekend zonder werkervaring	Langdurig werkzoekend zonder werk- ervaring	Langdurig werkzoekend met werk- ervaring	Totaal
<25 jaar	13,80	5,91	20,85	11,67
25-50 jaar	73,50	48,83	67,74	59,69
50-65 jaar	12,70	45,26	11,41	28,64
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00	100,00
Totaal (n)	3 615,00	7 408,00	3 803,00	14 826,00
Gemiddelde	36,31	44,95	35,07	40,30
Minimum-maximum	18-65 jaar	18-65 jaar	18-64 jaar	18-65 jaar
Mannen	42,46	52,31	65,26	53,23
Vrouwen	57,54	47,69	34,74	46,77
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00	100,00
Totaal (n)	3 615,00	7 408,00	3 803,00	14 826,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Terwijl de subgroep 'langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring' (subgroep 2) een quasi gelijke verdeling van mannen en vrouwen kent, zijn de andere twee subgroepen eerder ongelijk verdeeld. De subgroep 'kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring' (subgroep 1) is samengesteld uit 58% vrouwen. De subgroep 'langdurig werkzoekenden met recente werkervaring' (subgroep 3) is hoofdzakelijk mannelijk van samenstelling (65%).

2.3 Het opleidingsniveau

Een ruime meerderheid van de moeilijk bemiddelbaren is laagopgeleid (57,4%). Opvallend is het grote aantal werkzoekenden (36%) dat ten hoogste de 1e graad van het secundair onderwijs heeft beëindigd. Een derde van de werkzoekenden is midden-opgeleid en – opmerkelijk – 12% is hoogopgeleid.

Tabel 2.9 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar opleidingsniveau, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Opleidingsniveau	N	%
<i>Laag</i>		
Lager onderwijs + 1e graad secundair	5 384	36,31
2e graad secundair beroeps	1 357	9,15
2e graad secundair technisch	705	4,76
2e graad secundair kunst	46	0,31
2e graad secundair algemeen	215	1,45
Buitengewoon secundair	421	2,84
Middenstandsopleiding	182	1,23
Deeltijds beroepssecundair	198	1,34
<i>Totaal laag</i>	<i>8 508</i>	<i>57,39</i>
<i>Midden</i>		
3e graad secundair beroeps	1 986	13,40
3e graad secundair technisch	869	5,86
3e graad secundair kunst	94	0,63
3e graad secundair algemeen	1 632	11,01
4e graad secundair beroeps	25	0,17
<i>Totaal midden</i>	<i>4 606</i>	<i>31,07</i>
<i>Hoog</i>		
Hoger onderwijs 1e cyclus	844	5,69
Hoger onderwijs 2 cycli	287	1,94
Universitair	581	3,92
<i>Totaal hoog</i>	<i>1 712</i>	<i>11,55</i>
Totaal	14 826	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Wanneer we kijken naar het opleidingsniveau van de werkzoekenden per subgroep, merken we op dat de groep kortdurig werkzoekenden (subgroep 1) lichtjes meer hooggeschoolden bevat: 13,8% hooggeschoolden tegenover 10,5% en 11,4% onder de langdurig werkzoekenden. De subgroep met het hoogste aandeel laaggeschoolden is de subgroep 'langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring' (subgroep 2), op de voet gevolgd door de subgroep 'langdurig werkzoekenden met recente werkervaring' (subgroep 3): 58,99%, respectievelijk 57,22% tegenover 54,27%. Als het op het opleidingsniveau aankomt, is er weinig verschil tussen de drie subgroepen. Om de zeer moeilijk of (nog) niet bemiddelbaren af te bakenen zijn andere factoren dan opleidingsniveau van belang.

Tabel 2.10 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar opleidingsniveau en subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Opleidingsniveau	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	Totaal	
	%	%	%	N	%
Laag	54,27	58,99	57,22	8 508	57,39
Midden	31,92	30,47	31,42	4 606	31,07
Hoog	13,80	10,54	11,39	1 712	11,55
Totaal	100,00	100,00	100,00	14 826	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

2.4 Etnische herkomst

Het is algemeen geweten dat de werkzoekendenpopulatie in Antwerpen in het algemeen een hoog aandeel werkzoekenden van vreemde origine telt. Toch blijft het verbazing wekken dat een minderheid van 43% van de moeilijk bemiddelbaren van Belgische origine is, en dat de overige 57% van de moeilijk bemiddelbaren van allochtone origine is. Deze verhouding komt overeen met de verdeling in de volledige werkzoekendenpopulatie. In januari 2009 waren er 12 109 werkzoekenden van Belgische origine en 15 590 andere (incl. EU, ...), of een verdeling van 43,7% versus 56,3% (bron Arvastat). Met meer dan honderd verschillende geregistreerde nationaliteiten kunnen we besluiten dat onze deelpopulatie erg divers is samengesteld. Zo komt 7% van de moeilijk bemiddelbaren uit de oude lidstaten van de Europese Unie (België niet inbegrepen). Slechts 1,5% komt uit één van de recent toegetreden lidstaten. Ruim één op de vier moeilijk bemiddelbare werkzoekenden is van Maghrebijnse of Turkse afkomst (26,6%). Ruim één op de vijf moeilijk bemiddelbare werkzoekenden heeft een andere niet-Europese afkomst (21,8%).

Tabel 2.11 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar origine (indeling gebaseerd op huidige en vorige nationaliteit), n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Origine	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	N	%
EU-17 ¹ (behalve België)	8,88	6,07	7,18	1 044	7,04
EU-10 ²	2,30	1,42	0,98	222	1,50
Maghrebijnen en Turken	30,57	22,76	30,13	3 937	26,55
Andere niet-EU	29,21	18,03	21,98	3 228	21,77
Belgische	29,05	51,71	39,81	6 395	43,13
Totaal (n)	3 615,00	7 408,00	3 803,00	14 826	
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00		100,00

1 Oostenrijk, Denemarken, Finland, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Portugal, Spanje, Zweden, Verenigd Koninkrijk, Noorwegen en Zwitserland.

2 Polen, Tsjechië, Hongarije, Slovenië, Slowakije, Estland, Letland, Litouwen, Roemenië en Bulgarije.

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Als we kijken naar de origine van de werkzoekenden verdeeld naar subgroep dan merken we dat werkzoekenden uit de Oost-Europese landen (EU-10) vooral vertegenwoordigd zijn binnen de categorie kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (subgroep 1): 2,30% in vergelijking met 1,42% en 0,98%. De subgroep kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring en langdurig werkzoekenden met recente werkervaring is voor bijna een derde (30%) samengesteld uit werkzoekenden van Maghrebijnse en Turkse afkomst. Andere werkzoekenden met een niet-Europese afkomst vinden we vooral terug bij de kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (subgroep 1) (29%). De subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (subgroep 2) bestaat uit ruim de helft Belgische werkzoekenden (52%). De subgroep langdurig werkzoekenden met recente werkervaring (subgroep 3) situeert zich tussen beide andere subgroepen in (39,81%). De groep kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring bevat het minst aantal werkzoekenden van Belgische origine (29%).

2.5 Samengevat

Op basis van een combinatie van kenmerken komen we tot volgende aandachtsgroepen:

- een eerste categorie van 3 353 langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring, 50 of ouder, zowel mannen als vrouwen, vooral van Belgische origine;

- een tweede categorie van 2 657 kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring, tussen 25 en 50 jaar oud, relatief meer vrouwen, vooral van niet-Belgische origine (overwegend van Maghrebijnse en Turkse afkomst);
- een derde categorie van 2 576 langdurig werkzoekenden met recente werkervaring, tussen 25 en 50 jaar oud, relatief meer mannen.

Samen staan deze drie categorieën voor bijna 60% van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren.

3. Geregistreerde hindernissen naar werk

3.1 Voorbij de administratieve afbakening

Tijdens het intakegesprek peilt de consulent met behulp van de intakeleidraad naar problemen die een tewerkstelling in het *voorkeurberoep* in de weg kunnen staan. Van deze problemen hebben we informatie voor 10 016 werkzoekenden of 67,56% van de tot hiertoe gedefinieerde deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren, zoals boven aangehaald een meer dan behoorlijke respons. Dit betekent dat we voor ruim 30% (4 810) van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden weinig bijkomende informatie hebben over de hindernissen voor werk. Een echt sluitende verklaring hiervoor hebben we niet. Wel zijn er enkele redenen aan te halen die de leemte in intake-informatie helpen verklaren. Op basis van de beleidsmonitoring van de sluitende aanpak is de uitnodiging voor de intake al enkele jaren voor bijna 100% sluitend. Toch zijn er een aantal dossiers waarvoor er (nog) geen intake heeft plaatsgevonden. Dat is onder meer het geval voor de dossiers inburgering primair traject, spontane opleidingstrajecten, bemiddelingstrajecten Jeugdwerkplan, die sowieso buiten de labeling vallen, zeer recent werkzoekenden, werkzoekenden die regelmatig uitzendwerk verrichten. In het kader van de labeling is het zo dat dossiers die (nog) geen trajectlabel krijgen, ook geen intake krijgen. In andere gevallen kan wel een traject worden opgestart, maar zonder dat eerst een intake plaatsvindt.

In de intake peilt de consulent enerzijds naar de randvoorwaarden voor tewerkstelling in het voorkeurberoep en anderzijds naar de redenen voor werkloosheid. De *randvoorwaarden* kunnen gunstig, ongunstig of neutraal gescoord worden. Het betreft hier onder meer het belast zijn met een zorgtaak, geletterdheid, kansarmoede, en het zich bevinden in een werkloosheidsval. Bij de *redenen* voor werkloosheid (in het voorkeurberoep) wordt een onderscheid gemaakt naar de ernst van het probleem (geringe mate, ernstige mate of niet). Mogelijke redenen zijn onder andere problematisch werkzoekgedrag, en medische en psychische aandoeningen. Hoewel de randvoorwaarden en redenen betrekking hebben op het voorkeurberoep, kunnen ze in bepaalde gevallen toch worden beschouwd als een algemene hindernis tot werk. Een alleenstaande ouder die geen kinderopvang

heeft voor zijn/haar kinderen, bijvoorbeeld, zal moeilijkheden ondervinden voor elk beroep. Dit probleem zal uiteraard groter zijn wanneer de werkuren van het voorkeurberoep onregelmatig zijn. Een kanttekening bij de verzamelde gegevens is dat de registratie gebeurt in de beginfase van het traject. De consulent heeft dus nog geen volledig beeld van de mogelijke problemen waarmee de werkzoekende kampt. In welke mate tijdens het traject de geregistreerde hindernis wordt opgeheven, wordt niet systematisch geregistreerd in het bestand. Naast de randvoorwaarden en redenen maken we voor onze analyse ook gebruik van enkele bijkomende variabelen in de dataset die informatie bevatten over mogelijke hindernissen tot werk, zoals de kennis van het Nederlands en de mate van arbeids(on)geschiktheid. Ook de redenen voor niet-inzetbaarheid zoals opgegeven in het bestand zullen worden in kaart gebracht.

3.2 Randvoorwaarden voor tewerkstelling

Onderstaande tabel geeft de geregistreerde randvoorwaarden voor tewerkstelling weer. Alle randvoorwaarden, behalve werkverleden, werden door consulenten aangestipt als een mogelijke belemmering voor het uitoefenen van het voorkeurberoep door de werkzoekenden in de Antwerpse deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren. De belangrijkste hindernissen zijn fysieke kenmerken (12%) en mobiliteit (15%). In tweede orde spelen leeftijd (9%) en belasting met een zorgtaak (o.a. kinderlast, zorg voor echtgenoot of ouder) (8%) een belemmerende rol. Geletterdheid, kansarmoede⁶ en de financiële werkloosheidsval worden voor minder dan 5% van de betrokken werkzoekenden als een hindernis voor werk geregistreerd.

Tabel 2.12 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar door de consulent geregistreerde randvoorwaarden voor tewerkstelling tijdens het intakegesprek, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Randvoorwaarde	Belemmering		Neutraal		Gunstig		Totaal N
	N	%	N	%	N	%	
Fysieke kenmerken	1 233	12,31	5 417	54,08	3 366	33,61	10 016
Mobiliteit	1 479	14,77	5 899	58,90	2 638	26,34	10 016
Leeftijd	929	9,28	5 757	57,48	3 330	33,25	10 016
Zorgtaak	777	7,76	9 239	92,24			10 016
Werkloosheidsval	412	4,11	9 604	95,89			10 016
Geletterdheid	341	3,40	9 675	96,60			10 016
Kansarmoede	153	1,53	9 863	98,47			10 016
Werkverleden			7 020	70,09	2 996	29,91	10 016

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

⁶ Belemmeringen zoals 'geletterdheid' en 'vermoeden van kansarmoede' zijn voor de consulent moeilijker vast te stellen, waardoor het belang ervan mogelijk onderschat wordt in de gerapporteerde gegevens.

Omgekeerd zien we dat voor een deel van de onderzoekspopulatie randvoorwaarden ook als gunstig gescoord worden door de trajectbegeleiders. Consultants beoordelen de fysieke kenmerken (34%), de leeftijd (33%) en het werkverleden (30%) gunstig voor een derde van de betrokken werkzoekenden. Bij een kwart van de betrokken werkzoekenden wordt de mobiliteit van de werkzoekende (26%) als een sollicitatietroef beoordeeld.

In bijlage 1 presenteren we de geregistreerde randvoorwaarden per subgroep. We zetten hieronder de opvallendste verschillen op een rij:

- fysieke kenmerken worden vooral gunstig gescoord bij de langdurig werkzoekenden met werkervaring (42%) en worden vooral negatief gescoord bij de langdurig werkzoekenden zonder werkervaring (18%);
- het opnemen van een zorgtaak wordt relatief meer als een randvoorwaarde voor tewerkstelling gescoord door de consulent bij de kortdurig werkzoekenden zonder werkervaring in het reguliere circuit (12%), gevolgd door de langdurig werkzoekenden zonder werkervaring (8%). Bij de langdurig werkzoekenden met recente werkervaring wordt deze factor slechts in een beperkt aantal (4,47%) van de gevallen als problematisch gescoord. Dit komt wellicht omdat vrouwen relatief meer vertegenwoordigd zijn in de eerste (58%) en de tweede subgroep (48%) dan in de derde subgroep (35%). In totaal hebben 777 werkzoekenden een zorgtaak. Het merendeel daarvan (80,18%) is uitkeringsgerechtigd. 97% van de werkzoekenden met een zorgtaak zijn vrouwen.⁷ 82% bevindt zich in de middelste leeftijdsklasse (25-50 jaar). 7% van de werkzoekenden met een zorgtaak is jonger dan 25 en 10% is ouder dan 50 jaar;
- het werkverleden wordt vaker als gunstig gescoord bij de groep langdurig werkzoekenden met werkervaring (35%), wat in de lijn der verwachtingen ligt gelet op het feit dat de andere twee subgroepen het afgelopen jaar niet gewerkt hebben (25% en 29%). Ook de mobiliteit van de werkzoekende wordt vaker gunstig gescoord binnen de subgroep met werkervaring (32% tegenover 24% in de beide andere groepen);
- de leeftijd van de werkzoekende wordt het vaakst als ongunstig gescoord in de groep langdurig werkzoekenden zonder werkervaring (15%). De groep langdurig werkzoekenden met recente werkervaring (42%) heeft dan weer het meest de leeftijd mee als gunstig kenmerk gevolgd door de groep kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (39%). Bij ruim een vierde van de groep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (26%) wordt de leeftijd als gunstig gescoord. 20% van de werkzoekenden met leeftijd als een gunstige randvoorwaarde is jonger dan 25 jaar terwijl 74% zich in de middelste leeftijdsklasse bevindt;

⁷ De detectie van de belemmering 'zorgtaak' bij vrouwen is wellicht mee beïnvloed door de perceptie van de consulent.

- voor de variabelen geletterdheid, kansarmoede en werkloosheidsval zijn de proporties ongeveer gelijk verdeeld over de drie subgroepen. Het gaat om een ander type hindernissen die op zich niet correleren met werkloosheidsduur en al dan niet beschikken over recente korte werkervaring.

Bij het afbakenen van de moeilijk bemiddelbaren zijn niet enkel de uniek geregistreerde hindernissen van belang. Het is ook belangrijk te kijken naar de mate waarin werkzoekenden verschillende problemen cumuleren. Negatief scoren op een randvoorwaarde kan een overkomelijke hindernis voor werk zijn. Wanneer de werkzoekende verschillende randvoorwaarden cumuleert, mogen we ervan uitgaan dat dit de activering en bemiddelbaarheid nog zal bemoeilijken. De onderstaande tabel bevat het aantal randvoorwaarden dat de werkzoekenden cumuleert.

Tabel 2.13 Aantal geregistreerde negatieve randvoorwaarden bij de onderzochte moeilijk bemiddelbare werkzoekenden, 31 januari 2009, n=10 016, Antwerpen-Zwijndrecht

Aantal geregistreerde randvoorwaarden	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	%	N
0	65,80	56,14	75,42	63,87	6 397
1	23,27	27,45	19,03	24,08	2 412
2	7,97	11,21	3,92	8,37	838
3	2,37	3,62	1,31	2,68	268
4	0,47	1,15	0,23	0,74	74
5	0,11	0,42	0,10	0,26	26
6	0,00	0,02	0,00	0,01	1
7	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00	100,00	
Totaal (n)	1 895,00	5 507,00	3 064,00		10 016
Modus	0	0	0	0	
Minimum-maximum	0-5	0-6	0-6	0-6	

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Voor 64% van de Antwerpse moeilijk bemiddelbare werkzoekenden werd geen enkele randvoorwaarde negatief gescoord door de consultants. Voor bijna een kwart van de betrokken werkzoekenden werd een unieke hindernis voor werk geregistreerd. 12% van de betrokken werkzoekenden kampt met twee of meer randvoorwaarden die een tewerkstelling bemoeilijken. Slechts één persoon cumuleert zes van de zeven randvoorwaarden.

Samenvattend

Wat betekent dit voor de vraag naar de omvang van de groep zeer moeilijk of (nog) niet bemiddelbaren? Vanuit het aantal gediagnosticeerde randvoorwaarden

gezien kan men redeneren als volgt: één randvoorwaarde is nog overkomelijk, twee randvoorwaarden overwinnen is moeilijker. Vanaf twee randvoorwaarden wordt de kans op bemiddelbaarheid zeer klein. De cesuur ligt dan tussen nul of één randvoorwaarde en twee of meer randvoorwaarden. Op die manier afgebakend, bedraagt de groep zeer moeilijk of (nog) niet bemiddelbaren 12,05% van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren, of geëxtrapoleerd 1 787 werkzoekenden. Dit is 5,64% van de volledige populatie geregistreerde werkzoekenden.

Welke rol speelt hierbij het al dan niet opdoen van korte werkervaring tijdens de periode dat men als werkloze geregistreerd blijft? Uit de hier gepresenteerde bevindingen blijkt dat van de drie subgroepen de groep 'langdurig werkloos zonder recente korte werkervaring' de meest problematische groep vormt, terwijl de subgroep 'langdurig werkloos, maar met recente korte werkervaring' relatief het minst problematisch wordt gediagnosticeerd. De subgroep kortdurig werkzoekend, zonder recente werkervaring ligt daar tussenin. Dit pleit alvast voor een beleid van activering waarbij doelbewust wordt ingezet op het opdoen van werkervaring, ook via kortlopende jobs. Op deze beleidssuggestie komen we terug in het slothoofdstuk.

3.3 Redenen voor werkloosheid volgens de consulent

De intakeleidraad voorziet in zeven mogelijke redenen voor de werkloosheid van de klant zoals geregistreerd door de consulent. Bij ruim de helft van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden (51%) schort er volgens de consulent iets aan het werkzoekgedrag. Onder werkzoekgedrag valt de motivatie om te werken van de werkzoekende, de arbeidsattitudes en de intensiteit van het zoekgedrag. Bij 20% van de werkzoekenden is er sprake van een ernstig probleem. Voor 31% van de werkzoekenden is er sprake van een probleem in geringe mate. De tweede meest vermelde reden voor werkloosheid is het gebrek aan attesten en beroepskennis. Bij ruim de helft van de werkzoekenden wordt dit in ernstige of geringe mate als de reden van werkloosheid geregistreerd. Op de derde plaats komt de kennis van het Nederlands. Voor 13% van de betrokken werkzoekenden is dit in ernstige mate een probleem. Op de vierde plaats komen gezondheidsproblemen die activering bemoeilijken of onmogelijk maken. Het bestand verschaft echter geen informatie over de ernst of het al dan niet permanente karakter van de gezondheidsproblemen. Externe factoren (herstructurering, zwakke conjunctuur) en beperkte sociaal-communicatieve vaardigheden worden ook aangegeven ter verklaring van de werkloosheid, maar worden als minder ernstig gescoord. Psychische problemen worden het minst vaak als reden voor de werkloosheid vastgesteld door de consulenten.⁸

⁸ Psychische problemen zijn voor de consulent moeilijk in te schatten zonder het inwinnen van gespecialiseerd advies. Wellicht draagt dit bij tot een onderschatting van deze factor.

Tabel 2.14 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar geregistreerde redenen voor de werkloosheid tijdens het intakegesprek, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Reden	In ernstige mate		In geringe mate		Niet		Totaal N
	N	%	N	%	N	%	
Werkzoekgedrag	2 014	20,11	3 131	31,26	4 871	48,63	10 016
Beroepskennis en attesten	1 831	18,28	3 288	32,83	4 897	48,89	10 016
Kennis Nederlands	1 298	12,96	1 595	15,92	7 123	71,12	10 016
Medische reden	1 235	12,33	1 092	10,90	7 689	76,77	10 016
Externe factoren	1 189	11,87	2 901	28,96	5 926	59,17	10 016
Sociaal-communicatieve vaardigheden	567	5,66	1 417	14,15	8 032	80,19	10 016
Psychische kenmerken	442	4,41	688	6,87	8 886	88,72	10 016

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

In bijlage 1 worden de geregistreerde redenen voor de werkloosheid opgelijst per subgroep. We bespreken hieronder de meest opvallende verschillen:

- psychische redenen worden vooral als problematisch gezien bij de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring: 15,07% tegenover 8,6% in de eerste subgroep en 6,69% in de derde subgroep;
- het werkzoekgedrag wordt vooral als een ernstige reden gescoord bij de categorieën zonder recente werkervaring: 21,85% bij de kortdurig werkzoekenden en 22,56% bij de langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring tegenover 14,98% bij de langdurig werkzoekenden met recente werkervaring;
- de kennis van het Nederlands wordt het meest als werkloosheidsreden geregistreerd bij de kortdurig werkzoekenden (34,14%), gevolgd door de langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (28,87%). Bij de langdurig werkzoekenden met recente werkervaring wordt dit bij een kwart (25,65%) van de werkzoekenden als een reden voor de werkloosheid beoordeeld door de consultant. Voor 85% van de werkzoekenden die gelabeld zijn als doelgroep voor de dienst inwerking wordt het Nederlands als een reden voor de werkloosheid geregistreerd. De doelgroep inwerking is relatief meer vertegenwoordigd binnen de eerste subgroep – de kortdurig werkzoekenden – met 19% of 695 werkzoekenden. In de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring behoren 793 werkzoekenden (of 10,7%) tot de doelgroep inwerking. In de subgroep van de langdurig werkzoekenden met recente werkervaring behoren 412 werkzoekenden (of 10,83%) tot de doelgroep inwerking;
- sociale redenen worden het vaakst vermeld bij de groep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (23,36%), gevolgd door de kortdurig werkzoekenden (18,52%) en de langdurig werkzoekenden met recente werkervaring (14,75%);
- medische redenen worden het vaakst aangestipt bij de groep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (31,66%), gevolgd door de kort-

- durig werkzoekenden (19,79%) en de langdurig werkzoekenden met recente werkervaring (11,46%);
- het gebrek aan beroepskennis en attesten wordt vaker als werkloosheidsreden geregistreerd bij de kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring: 56,88% tegenover 50,79% en 48,07% in de andere twee subgroepen;
 - de externe factoren ten slotte spelen relatief meer ten nadele van de langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring.

Net als bij de randvoorwaarden kunnen werkzoekenden meerdere redenen voor werkloosheid cumuleren. In de tabel hieronder geven we aan in welke mate dit het geval is. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt naar de ernst van het probleem. Voor slechts 11,0% van de werkzoekenden wordt geen enkele reden voor de werkloosheid aangeduid. Bij 24,6% van de werkzoekenden is er sprake van een unieke reden voor de werkloosheid. Bij ruim een kwart van de werkzoekenden worden twee redenen aangeduid. Voor 38,4% van de werkzoekenden worden drie of meer redenen geregistreerd. De meeste werkzoekenden cumuleren twee redenen. Een zestigtal werkzoekenden cumuleert alle zeven redenen. Conclusie: als het gaat om randvoorwaarden blijken de betrokken werkzoekenden weinig randvoorwaarden te cumuleren; maar als het gaat om redenen voor werkloosheid volgens de consulent is er voor bijna twee op vijf van de gevallen sprake van meer dan drie geregistreerde werkloosheidsredenen.

Tabel 2.15 Aantal geregistreerde redenen voor de werkloosheid per moeilijk bemiddelbare werkzoekende, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Aantal geregi- streerde redenen voor de werkloos- heid	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	%	N
0	10,87	9,14	14,00	10,95	1 097
1	21,37	21,93	30,94	24,58	2 462
2	29,23	24,94	26,08	26,10	2 614
3	18,68	18,74	14,88	17,41	1 744
4	11,45	12,60	7,96	10,96	1 098
5	6,23	8,60	4,60	6,93	694
6	1,74	3,44	1,24	2,45	245
7	0,42	0,89	0,29	0,62	62
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00	100,00	
Totaal (n)	1 895,00	5 507,00	3 064,00		10 016
Modus	0	0	0	0	
Minimum-maximum	0-5	0-6	0-6	0-6	

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Als we de cumulatie van werkloosheidsredenen opdelen per subgroep valt het op dat de langdurig werkzoekenden met recente werkervaring de meest gunstige

arbeidsmarktpositie hebben. Bij 14% van de werkzoekenden binnen deze subgroep werd geen enkele reden voor de werkloosheid geregistreerd. Ruim 30% kent slechts één werkloosheidsreden.

Om de samenhang tussen het aantal geregistreerde ongunstige randvoorwaarden en het aantal ernstige en geringe redenen voor de werkloosheid te bekijken werd de Spearman correlatiecoëfficiënt berekend tussen de waarden op de totaalscores (in percentages). De correlatiecoëfficiënt bedraagt 0,29620 en wordt significant bevonden ($p < 0,0001$). Er is met andere woorden een betekenisvol verband tussen het aantal geregistreerde randvoorwaarden en het aantal geregistreerde redenen voor de werkloosheid. Hoe meer randvoorwaarden negatief gescoord worden bij de werkzoekenden, hoe meer werkloosheidsredenen er door de consultants worden gedetecteerd.

Samenvattend

Vanuit het aantal gediagnosticeerde hindernissen naar werk kan de omvang van de 'restgroep' binnen de groep moeilijk bemiddelbaren geraamd worden op twee derde (64,47%). Dit in de veronderstelling dat nul of één hindernissen nog overkomelijk is, maar dat de situatie moeilijker wordt vanaf twee onderkende hindernissen die tegelijk spelen. Opnieuw leggen we de cesuur bij nul of één versus twee of meer. Dit vormt dus een ruime meerderheid van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren, namelijk 9 558 werkzoekenden, of 30,16% van de totale populatie werkzoekenden in Antwerpen. Aldus benaderd gaat het om een veel grotere 'restgroep' dan op basis van de gediagnosticeerde randvoorwaarden.

Opnieuw merken we dat van de drie subgroepen de subgroep 'langdurig werkzoekenden met recente korte werkervaring' (subgroep 3) opvallend gunstiger gediagnosticeerd wordt.

3.4 Andere hindernissen voor tewerkstelling

Naast de geregistreerde randvoorwaarden en redenen voor de werkloosheid, kunnen nog bijkomende variabelen gebruikt worden om hindernissen naar werk van de moeilijk bemiddelbaren in kaart te brengen. Het gaat om volgende belemmeringen: het hebben van een arbeidshandicap, het niet bezitten van een rijbewijs, onvoldoende kennis van het Nederlands en het niet beschikken over een vereiste arbeidskaart (tabel 2.16). 13,6% van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden heeft een arbeidshandicap. Bij 3% is er zelfs sprake van een zeer beperkte geschiktheid. Deze laatste groep beschikt over een Vlaams Fondsnummer⁹ of

⁹ Attestering van een arbeidsongeschiktheid vanaf 33% tot 66% door het Vlaams Fonds voor Personen met een Handicap, intussen omgedoopt tot Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. De indeling naar gedeeltelijke, casu quo zeer beperkte geschiktheid wordt niet meer gebruikt door VDAB, maar komt nog wel voor in het bestand (zie ook voetnoot 4).

komt in aanmerking voor de BTOM-maatregelen.¹⁰ Merk op dat de variabele arbeidshandicap hier ruimer wordt opgevat dan in het OCMW-bestand (zie onder) en onder andere ook ex-BUSO leerlingen bevat.

47,8% van de moeilijk bemiddelbaren beschikt niet over een rijbewijs. Dit ligt in dezelfde orde van grootte als het gedetecteerde mobiliteitsprobleem. Dit hoeft echter niet te betekenen dat al deze werkzoekenden daarom gehinderd worden om te werken. Voor de werkzoekende in kwestie kan het volstaan de fiets of het openbaar vervoer te gebruiken om alsnog voldoende 'mobiel' te zijn om het voorkeurberoep uit te oefenen.

Kennis van het Nederlands bleek uit het voorgaande een niet-onbelangrijke reden voor werkloosheid te zijn. We stellen op basis van de variabele 'kennis van het Nederlands' inderdaad vast dat 36,5% van de moeilijk bemiddelbaren geen (4,7%) tot weinig (31,7%) kennis van Nederlands heeft. Voor niet minder dan 45% van de moeilijk bemiddelbaren is het Nederlands niet de moedertaal. Boven zagen we al dat de etnisch-culturele origine van de werkzoekenden in Antwerpen zeer divers is.

Ten slotte stelt zich een probleem voor een relatief beperkte groep werkzoekenden die niet over een arbeidskaart beschikken. 1 359 personen beschikken over een werkvergunning van onbepaalde duur (arbeidskaart A). 217 personen krijgen er enkel een op vraag van een werkgever of beschikken over een arbeidskaart type C (tijdelijke werkvergunning van 1 jaar).¹¹ Deze laatste categorie - 217 werkzoekenden - zal het mogelijk moeilijker hebben om een job te vinden in het reguliere circuit.

¹⁰ De BTOM-maatregelen of bijzondere tewerkstelling-ondersteunende maatregelen omvatten onder meer de tewerkstelling in een beschutte werkplaats en de VOP-regeling (compensatie voor het rendementsverlies bij tewerkstelling in het reguliere circuit - vervangt de regelingen voor CAO 26 en VIP) (bron: VLAB).

¹¹ Deze kaart is bedoeld voor buitenlanders, die niet naar België gekomen zijn om te werken en een onzeker en voorlopig verblijfsstatuut hebben. Initieel wordt de kaart voor 1 jaar uitgereikt, maar zolang de verblijfsprocedure loopt, kan ze verlengd worden. Verlenging kan niet meer als de procedure afgelopen is, ofwel is zulke kaart dan niet meer nodig, ofwel worden ze uitgewezen (bron: vreemdelingenrecht.be).

Tabel 2.16 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar andere kenmerken die wijzen op hindernissen voor tewerkstelling, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

		Kortdurig zon- der werkerv.	Langdurig zon- der werkerv.	Langdurig met werkerv.	Percentage	Aantal
Arbeidshandicap	Geen arbeidshandicap	91,01	81,80	91,06	86,42	12 813
	Gedeeltelijke geschiktheid (<33% arbeidsongeschiktheid)	7,11	14,36	6,26	10,52	1 559
	Zeer beperkte geschiktheid*	1,88	3,83	2,68	3,06	454
	<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	
	<i>Totaal (n)</i>	<i>3 615,00</i>	<i>7 408,00</i>	<i>3 803,00</i>		<i>14 826</i>
Rijbewijs	Rijbewijs	44,43	54,29	55,32	52,15	7 732
	Geen rijbewijs	55,57	45,71	44,68	47,85	7 094
	<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	
	<i>Totaal (n)</i>	<i>3 615,00</i>	<i>7 408,00</i>	<i>3 803,00</i>		<i>14 826</i>
Moedertaal	Nederlands	40,91	59,83	57,06	54,51	8 081
	Andere	59,09	40,17	42,94	45,49	6 745
	<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	
	<i>Totaal (n)</i>	<i>3 615,00</i>	<i>7 408,00</i>	<i>3 803,00</i>		<i>14 826</i>
Kenniss Nederlands	Geen kennis	8,93	4,00	2,26	4,76	705
	Weinig kennis	28,80	34,30	29,48	31,72	4 703
	Goede kennis	34,19	40,47	41,48	41,48	6 150
	Zeer goede kennis	28,08	21,23	22,04	22,04	3 268
	<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	
	<i>Totaal (n)</i>					<i>14 826</i>
Arbeidskaart	Niet van toepassing	87,94	86,56	86,70	86,93	12 888
	Vrijgesteld	1,83	2,42	3,08	2,44	362
	Arbeidskaart onbepaalde duur (A)	8,55	9,88	8,36	9,17	1 359
	Arbeidskaart C of op aanvraag (max.1j)	1,69	1,15	1,87	1,46	217
	<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	
	<i>Totaal (n)</i>	<i>3 615,00</i>	<i>7 408,00</i>	<i>3 803,00</i>		<i>14 826</i>

* Werkzoekende heeft een Vlaams Fondsnummer of komt in aanmerking voor de BTOM-maatregelen.

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Als we kijken naar de meest opvallende verschillen per subgroep zien we dat de groep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring meer arbeidsgehandicapten telt, namelijk 14% tegenover 6 en 7%. In de groep kortdurig werkzoekenden bevinden zich meer werkzoekenden die een andere moedertaal hebben dan het Nederlands, namelijk 60% tegenover 40 en 43%.

3.5 Inzetbaarheid

Laten we tot slot kijken naar de gegevens over de al dan niet inzetbaarheid van de werkzoekenden naar reden in het VDAB-bestand. Het betreft hier niet de inzetbaarheid in het voorkeuroberoep, maar wel de algemene inzetbaarheid. We beschikken over deze informatie voor alle moeilijk bemiddelbare werkzoekenden, dus ook voor hen bij wie (nog) geen intake plaatsvond. De registratie van de inzetbaarheid van de werkzoekende kan op verschillende manieren gebeuren:

- automatisch: bij de start van een opleiding bijvoorbeeld;
- tijdens de intakeleidraad wanneer de werkzoekende aangeeft geen trajectbegeleiding te wensen omwille van PWA-werk of wanneer de werkzoekende meer dan 33% arbeidsongeschikt is;¹²
- handmatig wanneer de werkzoekende zich inschrijft omwille van kindergeld, wanneer de werkzoekende in beroep is tegen de mutualiteit, wanneer de werkzoekende vroeger tot het vliegend personeel behoorde van Sobelair/Sabena,¹³ wanneer de werkzoekende een intensieve taalopleiding Nederlands volgt of wanneer de werkzoekende een primair inburgeringstraject volgt.

87,5% van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden is inzetbaar. De overige 12,5% werkzoekenden is niet inzetbaar omwille van uiteenlopende redenen die we kunnen groeperen in twee categorieën:

- een medische, mentale, psychische of psychiatrische (MMPP)-problematiek (opnieuw: zoals gediagnosticeerd in het bestand);
- andere redenen.

De eerste categorie omvat ongeveer 507 werkzoekenden (3,42%). Deze groep is vooralsnog beperkt herkend omdat pas recent met deze screening is gestart; het feitelijke aantal zal dus hoger liggen omdat niet iedereen hiervoor is gediagnosticeerd.

De tweede categorie met een 'andere reden' voor niet inzetbaarheid is twee keer zo groot (1 345 of 9,07%) en omvat vooral werkzoekenden in (taal)opleiding.

Waar de eerste categorie mogelijk nooit inzetbaar zal zijn vanwege een medische/psychische aandoening, gaat het voor de tweede categorie grotendeels om werkzoekenden die na afloop van hun traject opnieuw beschikbaar zijn voor de

¹² Zie voetnoten 4 en 9.

¹³ Deze werkzoekenden tekenden een overeenkomst niet beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt omwille van een voordelige pensioenregeling.

arbeidsmarkt. Dus, het grootste deel van de dossiers met het label 'niet-inzetbaar' wordt wel inzetbaar na enige tijd, als het traject is afgelopen, of als de consulent daartoe beslist. Anders ligt dit voor de MMPP-categorie. Voor deze groep is er momenteel de mogelijkheid om als 'niet-toeleidbaar' te worden geregistreerd. Het gaat om een tijdelijke regeling (voor de duur van 2 jaar). Dit houdt in dat zij buiten de automatische procedures van oproepen en verwijzingen worden gehouden, en dus ook buiten een eventuele transmissieprocedure naar de RVA (zie 4.3).

Tabel 2.17 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar inzetbaarheid en redenen voor niet-inzetbaarheid, n=7 896, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Inzetbaarheid	Reden niet inzetbaar	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	N	%
Inzetbaar						
Niet inzetbaar/ MMPP ¹	Gescreend door een GA ² omwille van medische of psychische reden	12	158	19	189	10,21
	33% arbeidsongeschiktheid	8	100	4	112	6,05
	Bezig met een activeringsbegeleiding	9	64	8	81	4,37
	Als niet-toeleidbaar gediagnosticeerd	1	51	4	56	3,02
	In beroep tegen mutualiteit	36	30	3	69	3,73
	<i>Totaal niet inzetbaar (MMPP)</i>	66	403	38	507	27,38
Niet inzetbaar Andere reden	Bezig met een opleiding	281	225	232	738	39,85
	In de intakefase van een traject zitten	118	194	136	448	24,19
	Deeltijds leerplichtigen leren en werken	21	12	82	115	6,21
	Vrijstelling omwille van PWA-werk	1	14	0	15	0,81
	Inschrijving omwille van kindergeld	0	7	2	9	0,49
	Intensieve taalopleiding Nederlands	4	3	2	9	0,49
	Primair traject van inburgering	7	2	1	10	0,54
	Vliegend personeel Sabena/Sobelair	0	1	0	1	0,05
	<i>Totaal niet inzetbaar – andere reden</i>	432	458	455	1 345	72,62
	Totaal niet inzetbaar	498	861	493	1 852	100,00

¹ Medische, mentale, psychische of psychiatrische problematiek.

² Gespecialiseerde Arbeidsonderzoeksdienst.

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

4. Informatie over het uitkerings- en activeringsverleden

Aanvullend maken we gebruik van de beschikbare gegevens over het activerings- en uitkeringsverleden van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbare werkzoekenden. Deze geven onder andere informatie over de werkloosheidsduur, de werkloosheidscategorie en over de aangeboden begeleiding door VDAB.

4.1 Duur van de werkloosheid

In onderstaande tabel worden de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden in de bestudeerde groep verdeeld naargelang de werkloosheidsduur. De gemiddelde werkloosheidsduur bedraagt 3 jaar. Ruim 55,65% van de werkzoekenden is minder dan 2 jaar werkloos. We kunnen stellen dat voor deze werkzoekenden nog een behoorlijke kans bestaat om terug aan de slag te gaan. Opvallend is het hoge aandeel onder de langdurig werkzoekenden dat langer dan 5 jaar werkloos is, namelijk 2 545 werkzoekenden of 17,17%. 2,6% van de groep langdurig werkzoekenden is minstens 15 jaar werkloos. De hoogst vastgestelde werkloosheidsduur bedraagt 31,5 jaar. Voor deze langdurig werkzoekenden zal de weg naar werk wellicht nog moeilijker verlopen.

Tabel 2.18 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar werkloosheidsduur, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Werkloosheidsduur	N	%
Minder dan 1 jaar	3 615	24,38
1 tot 2 jaar	4 636	31,27
2 tot 3 jaar	1 855	12,51
3 tot 4 jaar	1 102	7,43
4 tot 5 jaar	1 073	7,24
5 tot 15 jaar	2 154	14,53
> 15 jaar	391	2,64
<i>Totaal</i>	<i>14 826</i>	<i>100,00</i>
<i>Gemiddelde duur</i>	<i>3,00 jaren</i>	
<i>Minimum - Maximum</i>	<i>0 - 31,58 jaren</i>	

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Bij de subgroep kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring bedraagt de werkloosheidsduur gemiddeld 0,37 jaar (met een maximum werkloosheidsduur van 0,92 jaar). Bij de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring is de gemiddelde werkloosheidsduur het hoogst namelijk 4,53 jaren met een maximum werkloosheidsduur van 31,58 jaren. De groep langdurig werklozen met recente werkervaring bekleedt een middenpositie met een gemiddelde werkloosheidsduur van 2,53 jaren. De maximum werkloosheidsduur bij deze subgroep is ook aanzienlijk hoog, namelijk 21,83 jaren.

Samenvattend: Als we kijken naar de werkloosheidsduur alleen, komen we tot ruim de helft van de moeilijk bemiddelbaren met een werkloosheidsduur van minder dan 2 jaar. Naar omvang betekent dit (opnieuw) dat (slechts) een minderheid van de onderzochte populatie als zeer moeilijk of (nog) niet bemiddelbaar moet worden bestempeld. Deze vaststelling ligt in de lijn van voorgaande bevindingen op basis van het aantal hindernissen en randvoorwaarden.

4.2 Statuut(wijziging) van de werkzoekenden

Het databestand bevat ook gegevens over de werkloosheidscategorie waarin de werkzoekenden zich bevinden op twee tijdstippen, namelijk 31 januari 2009 en 28 februari 2009. We kunnen dus de wijzigingen van de werkloosheidscategorie over één maand nagaan (tabel 2.19).

Laten we eerst kijken naar het statuut van de werkzoekenden in de moeilijk bemiddelbaren op 31 januari 2009. Tabel 2.19 bevat een gedetailleerde beschrijving van de werkloosheidscategorie van de werkzoekenden op de twee momenten, namelijk 31 januari 2009 en 28 februari 2009. De meeste werkzoekenden behoren in januari tot de categorie niet-werkende werkzoekenden met werkloosheidsuitkeringsaanvraag (75,53%). De werkzoekenden ten laste van het OCMW maken 9,62% van het bestand uit (opgelet: dit percentage leent zich niet voor conclusie over de mate waarin leefloongerechtigde cliënten bij het OCMW geregistreerd worden door VDAB). 13% van de werkzoekenden schreef zich in op vrijwillige basis. 218 werkzoekenden (1,47%) zijn (tijdelijk) uitgesloten van een uitkering.

In totaal werd de werkloosheidscategorie van 712 personen (4,8%) passief tussen januari en februari:

- slechts bij 190 dossiers echter gebeurde deze afschrijving omwille van een overstap naar werk;
- 302 dossiers werden afgesloten om een onbekende reden;
- 119 dossiers werden afgesloten wegens ziekte;
- 29 werkzoekenden verkregen de status niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledige werkloze (i.e. de maxi-vrijstelling voor oudere werkzoekenden) waarvan 26 uit de categorie langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring;
- 21 dossiers verkregen een passieve status om studieredenen en 28 omwille van sociale redenen.

We kunnen hieruit concluderen dat het resterend bestand van werkzoekenden een relatief stabiel bestand is, ondanks de korte werkervaringen bij een substantieel deel van de onderzochte groep.

Tabel 2.19 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar werkloosheidscategorie, n=14 826, 31 januari 2009 en 28 februari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Werkloosheidscategorie	Januari '09		Februari '09		Verschil	
	N	%	N	%	N	%
Werkzoekende met werkloosheidsuitkeringsaanvraag (00)	11 198	75,53	10 650	71,83	-548	-3,70
Schoolverlaters in wachttijd (02)	95	0,64	89	0,60	-6	-0,04
Vrij ingeschreven werkzoekende (03)	1 881	12,69	1 749	11,80	-132	-0,89
Werkzoekende ten laste van het OCMW (05)	1 427	9,62	1 352	9,12	-75	-0,51
Persoon met handicap en verhoogde kb (06)	7	0,05	7	0,05		
Werkzoekenden in deeltijds onderwijs (11)			1	0,01	+1	+0,01
Van uitkering uitgesloten werkzoekenden (14)	218	1,47	206	1,39	-12	-0,08
Wenst te werken als jobstudent (19)			1	0,01	+1	+0,01
Werkzoekende in deeltijdse betrekking (80)			31	0,21	+31	+0,21
Werkzoekende in IBO (85)			4	0,03	+4	+0,03
Vrij ingeschreven werkenden (90)			24	0,16	+24	+0,16
<i>Totaal actieve dossiers</i>	14 826	100,00	14 114	95,20	-712	-4,80
Overleden (66)			4	0,03	+4	+0,03
Geplaatst (70)			6	0,04	+6	+0,04
Afschrijving wegens ziekte (76)			119	0,80	+119	+0,80
Afschrijving wegens hervatting studie (77)			6	0,04	+6	+0,04
Afschrijving wegens werk (78)			190	1,28	+190	+1,28
Afschrijving onbekende reden (79)			302	2,04	+302	+2,04
Werkende, deeltijds lerende werkzoekenden (91)			1	0,01	+1	+0,01
Deeltijds werkende, vrij ingeschreven werkzoekenden (93)			12	0,08	+12	+0,08
Niet-werkzoekende UVW* (95)			29	0,20	+29	+0,20
UVW vrijgesteld om sociale redenen (96)			28	0,19	+28	+0,19
UVW vrijgesteld om studieredenen (97)			15	0,10	+15	+0,10
<i>Totaal passieve dossiers</i>	-	-	712	4,80	+712	+4,80
Totaal	14 826	100,00	14 826	100,00		

Uitkeringsgerechtigde volledige werkloze

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel 2.20 Verandering van de werkloosheidscategorie tussen 31 januari 2009 en 28 februari per subgroep van de moeilijk bemiddelbaren, n=14 826, Antwerpen-Zwijndrecht

Wijziging na één maand	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	%	N
Geen verandering werk- loosheidscategorie	92,84	96,54	86,64	93,10	13 803
Verandering werkloosheidscategorie	7,16	3,46	13,39	6,90	1 023
Totaal (n)	3 615,00	7 408	3 803,00		14 826
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00	100,00	

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

De drie belangrijkste wijzigingen in de werkloosheidscategorie zijn afschrijving omwille van ziekte (n=119), werk (n=190) of onbekende reden (n=302). Over de drie subgroepen heen is de wijziging van de categorie omwille van ziekte quasi gelijk verdeeld. Anders is het gesteld voor de afschrijving omwille van werk: 171 van de 190 afschrijvingen omwille van werk gebeurde bij de categorie langdurig werkzoekenden met recente werkervaring. Afschrijvingen omwille van onbekende redenen komen vooral voor bij de subgroep kortdurig werkzoekenden (3,6%), gevolgd door de subgroep langdurig werkzoekenden met recente werkervaring (2%) en de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (1,30%).

Wanneer we kijken naar de verandering van de werkloosheidscategorie per subgroep merken we op dat het bestand van de langdurig werkzoekenden met recente werkervaring het meest mobiel is. Binnen deze groep veranderen na een maand 13% van de werkzoekenden van werkloosheidscategorie. De groep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring is het meest stabiele bestand met slechts een verandering van de werkloosheidscategorie bij 3%. De groep kortdurig werkzoekenden bekleedt een middenpositie: bij 7% verandert het werkloosheidsstatuut.

4.3 Transmissie naar RVA

Laten we ook even kijken naar de gegevens met betrekking tot transmissie (tabel 2.21). Transmissie wil zeggen dat VDAB de gegevens van een werkzoekende kan overmaken aan RVA als deze werkzoekende zonder geldige reden:

- een trajectovereenkomst weigert uit te voeren of te ondertekenen;
- werk weigert;
- een beroepsopleiding weigert of stopzet;
- een individuele beroepsopleiding (IBO) weigert of stopzet;
- herhaaldelijk niet ingaat op uitnodigingen van VDAB.

Iedere werkzoekende die vindt dat VDAB hem/haar niet correct behandelde in het kader van een transmissie van gegevens naar RVA (A8-formulier) heeft het recht om dit te laten onderzoeken door de SERR-ombudsdienst.

Voor 17% van de weerhouden werkzoekenden (2 542) werd de laatste 4 jaar een transmissieprocedure opgestart. De reden van transmissie werd slechts in 115 gevallen genoteerd. De redenen die we in deze beperkte registratie terugvinden zijn postretour¹⁴ (23), familiale of sociale reden (14), ziekte (14) en administratieve redenen¹⁵ (27) (bron: studiedienst VDAB). Onder de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden waarvoor de laatste 4 jaar een transmissie naar RVA plaatsvond, was 82,30% uitkeringsgerechtigd in januari 2009, 0,83% behoorde tot de categorie schoolverlaters in wachttijd, 6,16% behoorde tot de categorie van de vrij ingeschreven werkzoekenden, 3,70% had recht op steun van het OCMW en 7% behoorde tot de categorie 'van uitkering uitgesloten werkzoekende'.

Tabel 2.21 Verdeling van de moeilijk bemiddelbaren naar transmissies naar RVA in de afgelopen 4 jaar opgedeeld per subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Transmissie laatste 4 jaar	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	%	N
Ja	13,20	14,65	25,77	17,15	2 542
Neen	86,80	85,35	74,23	82,85	12 284
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00	100,00	
Totaal (n)	3 615,00	7 408,00	3 803,00		14 826

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Opnieuw merken we een afwijkend patroon bij de subgroep langdurig werkzoekend met recente werkervaring. Voor niet minder dan één op vier de werkzoekenden in deze subgroep heeft in de voorbije 4 jaar een transmissie plaatsgehad. Het is moeilijk te zeggen in welke richting het verband wijst: is het omdat zij in transmissie zijn geweest, dat zij recent hebben gewerkt? De gegevens bieden hierover geen uitsluitsel, maar het is natuurlijk niet ondenkbaar.

4.4 Trajectdeelname van de moeilijk bemiddelbaren

In welke mate wordt de deelpopulatie van moeilijk bemiddelbaren op dit ogenblik (peildatum 31/01/2009) reeds begeleid in een traject naar werk? Op basis van het

¹⁴ Postretour houdt in dat de werkzoekende niet kwam opdagen wanneer VDAB hierom vroeg omdat de oproepbrieven niet op zijn/haar postadres toekwamen, maar terug werden gezonden naar VDAB.

¹⁵ Het betreft hier een uiteenlopende reeks mogelijke redenen voor transmissie; zoals bijvoorbeeld een foute registratie door VDAB zelf.

bestand voor Antwerpen gaat het om 6 797 individuen of 45,9% van alle moeilijk bemiddelbare werkzoekenden (zie tabel 2.22).¹⁶

Tabel 2.22 Verdeling van de moeilijk bemiddelbaren naar subgroep en actief traject op 31 januari 2009, n=14 826, Antwerpen-Zwijndrecht

Actief traject op 31/01/2009	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	N	%
Neen	43,13	62,53	48,33	8 029	54,15
Ja	56,87	37,47	51,67	6 797	45,85
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00		100,00
Totaal (n)	3 615,00	7 408,00	3 803,00	14 826	

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Naar subgroepen zijn er opvallende verschillen:

- de kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring hebben verhoudingsgewijze het meest een actief traject op het moment van meting. Dit weerspiegelt het feit dat de sluitende aanpak bij de kortdurig werkzoekenden het verst is gevorderd;
- opvallend is het verschil voor de twee subgroepen van langdurig werkzoekenden: deze met recente werkervaring hebben een aanzienlijk grotere kans tot deelname aan een traject. Of dit mede aan de basis ligt van het feit dat zij recente korte werkervaring hebben opgedaan kan niet afgeleid worden uit de beschikbare gegevens;
- langdurig werkzoekenden zonder recente korte werkervaring blijven relatief meer zonder traject (onder meer omdat deze subgroep relatief veel meer 50+ers bevat; zie tabel 2.8); dit kan mee verklaren waarom zij minder uitstromen naar werk.

Op basis van onze momentopname is het een kleine helft van de populatie die deelneemt aan een traject. Wel blijkt dat een aantal werkzoekenden in het verleden een traject of zelfs meerdere trajecten heeft doorlopen. Het kan hierbij gaan om trajecten bij VDAB of partners. Vandaar dat we beginnen met de omgekeerde vraag: in welke mate zijn er werkzoekenden in de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren waarvoor er helemaal geen traject is geweest in de recente periode? Om deze vraag te beantwoorden kunnen we in het bestand teruggaan tot 2002. De

¹⁶ Merk op dat er nog een bijkomend aantal werkzoekenden is dat niet in het aantal trajecten is inbegrepen, maar zich toch in een vergelijkbare situatie van een (uitgebreid) traject bevindt (zie tabelopmerking bij tabel 2.1). Voor de werkzoekenden in beroepsopleiding gaat het om een bijkomend aantal van 1 909. Dit brengt het aandeel in een 'actief traject' op 52,0%.

geobserveerde periode is dus 7 jaar. Uit de analyse blijkt dat 16,5% nog nooit in een traject werd opgenomen (zie tabel 2.23).

Op basis van een diachrone analyse over een periode van 7 jaar wordt het beeld omgekeerd: ruim vier op de vijf van de moeilijk bemiddelbaren (83,5%) was of is betrokken in een traject naar werk. Voor ruim twee op de vijf (45,0%) gaat het zelfs om meer dan één traject (tabel 2.23).

De categorie werkzoekenden zonder een traject in de geobserveerde periode van 7 jaar zijn werkzoekenden waarvoor er ook geen intake is afgenomen, op 10% van de gevallen na. Daardoor beschikken we enkel over achtergrondkenmerken voor deze groep. Opvallend is dat 1 913 van de 2 452 werkzoekenden (78%) die nog nooit een traject doorliepen, ouder zijn dan 50 jaar. Een relatief kleiner deel dan gemiddeld behoort tot de uitkeringsgerechtigde werkzoekenden (1 946 of 79,4% is uitkeringsgerechtigd, in vergelijking met 87,4% in de totale populatie). Daarnaast zijn er enkele aparte werkloosheidscategorieën bij:

- 12,8% behoort tot de categorie van de vrij ingeschreven werkzoekenden (313 of 16,64% van alle vrij ingeschreven werkzoekenden in de deelpopulatie);
- 7,6% behoort tot de categorie werkzoekenden ten laste van het OCMW (186 of 13,03% van alle ingeschreven werkzoekenden ten laste van het OCMW in de deelpopulatie);
- zes ressorteren onder de van uitkering uitgesloten werkzoekenden (2,75% van alle van uitkering uitgesloten werkzoekenden).

Tabel 2.23 Aantal doorlopen trajecten door de moeilijk bemiddelbaren tussen 2002 en februari 2009, n=14 826, 28 februari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Aantal doorlopen trajecten	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	N	%
0	19,25	21,60	4,10	2 452	16,54
1	44,90	37,99	33,26	5 702	38,46
2	23,51	27,69	37,92	4 343	29,29
3	10,10	10,70	19,93	1 916	12,92
4	2,05	1,85	4,39	378	2,55
5	0,19	0,18	0,37	34	0,23
6	0,00	0,00	0,00	0	0,00
7	0,00	0,00	0,03	1	0,01
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00		100,00
Totaal (n)	3 615,00	7 408,00	3 803,00	14 826	

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tot slot bevat het bestand gegevens over het type traject voor de momentopname van 31 januari 2009:

- 11% van de werkzoekenden volgt een beperkt traject (modules 2 en 7, resp. voor intake en opvolging);¹⁷
- 8% van de werkzoekenden volgt een uitgebreid traject (modules 2 en 7, aangevuld met 3, 4, 5, of 6, respectievelijk voor sollicitatietraining, opleiding, vorming en opleiding op de werkvloer);¹⁸
- voor 26% van de werkzoekenden werd het traject (nog) niet opgestart.

Tabel 2.24 Verdeling van de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden naar trajecttype, n=14 826, situatie op 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Trajecttype	Kortdurig zonder werkerv.	Langdurig zonder werkerv.	Langdurig met werkerv.	N	%
Geen	43,13	62,53	48,33	8 029	54,15
Beperkt traject (module 2 & 7)	8,05	11,00	14,04	1 640	11,06
Uitgebreid traject (module 2&7, en 3, 4, 5, of 6)	9,52	6,91	10,39	1 251	8,44
Traject (nog) niet opgestart*	39,31	19,56	27,24	3 906	26,35
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00		100,00
Totaal (n)	3 615,00	7 408,00	3 803,00	14 826	

* Enkel module 2 (intake) of noch module 2, noch module 7 (opvolging)

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Naar subgroep springt in het oog dat de nog niet gestarte trajecten relatief het vaakst voorkomen bij de subgroep kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring, en het minst bij de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring. Vanuit het criterium 'deelname aan traject' komt de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring het dichtst in de buurt van de 'restgroep'.

Tot slot bespreken we nog drie trajecttypes die informatie geven over gedetecteerde hindernissen naar werk. Op basis van het databestand voor de volledige

¹⁷ Elk traject bestaat minstens uit modules 2 en 7. Wanneer het traject enkel uit modules 2 en 7 bestaat, is sprake van een beperkt traject. Module 2 omvat de individuele intake, diagnose (met ev. een oriëntatiefase), het aanbieden van vacatures en trajectbepaling. Module 7 is gericht op trajectbegeleiding en -opvolging. De andere modules kunnen aan modules 2 en 7 worden toegevoegd om het traject te intensifiëren indien dat nodig wordt geacht. In dat geval is sprake van een 'uitgebreid traject'. Module 3 omvat sollicitatietraining, module 4 beroepsspecifieke opleiding, module 5 persoonsgerichte vorming, en module 6 ten slotte opleiding en begeleiding op de werkvloer (bijv. IBO).

¹⁸ Zonder werkzoekenden in opleiding die niet als NWWZ worden geregistreerd (voetnoot 16).

deelpopulatie (n=14 826) namen of nemen 2 128 moeilijk bemiddelbaren de afgelopen 4 jaar deel aan één van de volgende types:

- 1 900 inburgeringtrajecten (zgn. 'inwerkingtrajecten'). Deelname aan deze trajecten wijst op een probleem met de Nederlandse taal en/of de behoefte aan maatschappelijke en beroepsoriëntatie;
- 115 trajecten voor de MMPP-doelgroep: voor 452 werkzoekenden werd een activeringsscreening uitgevoerd, waarvan 115 werkzoekenden een traject activeringsbegeleiding volgden;
- 113 trajecten voor ex-gedetineerden, begeleid door een detentieconsulent.

Deze aantallen werpen alvast een licht op de mate waarin nu reeds trajecten worden opgezet voor groepen met specifieke problematieken. Uiteraard zeggen zij nog niets over de totaal benodigde capaciteit voor dit soort aangepaste trajecten. Wat wel kan geconcludeerd worden is dat de VDAB reeds voor 14,4% van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren (6,7% van de volledige populatie) een traject aanbiedt dat specifiek is aangepast aan de noden van bijzondere doelgroepen.

4.5 Samenvatting per subgroep

Tabel 2.25 Belangrijkste kenmerken van de subgroep kortdurig werkzoekenden die het afgelopen jaar niet gewerkt hebben (subgroep 1), n=3 615, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

		%	N
Werkloosheidscategorie	Werkzoekenden met werkloosheidsuitkeringsaanvraag	53,83	1 946
	Vrij ingeschreven werkzoekenden	29,71	1 074
	Werkzoekenden ten laste van het OCMW	15,85	573
Socio-economische kenmerken	Vrouwen	57,54	2 080
	Jongeren	13,80	499
	Hooggeschoolden	13,80	499
	Maghrebijnen en Turken	30,57	1 105
	Andere niet-EU	29,21	1 056
Hindernissen naar werk (n=1 895)	Zorgtaak	11,98	227
	Werkzoekgedrag	51,61	978
	Kennis Nederlands	34,14	647
	Fysieke kenmerken	9,18	174
	Andere moedertaal	59,09	2 136
	Gunstige leeftijd	38,89	737
Uitkerings- en activeringsverleden	Relatief meest in traject opgenomen op 31/1/2009	56,87	2 056
Totaal		100,00	3 615

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel 2.26 Belangrijkste kenmerken van de subgroep langdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring (subgroep 2), n=7 408, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

		%	N
Werkloosheidscategorie	Uitkeringsgerechtigde werkzoekenden	83,44	6 181
Socio-economische kenmerken	Ouderen	45,26	3 353
	Belgen	51,71	3 831
	Ongunstige fysieke kenmerken	17,86	903
Hindernissen (n=5 507)	Zorgtaak	8,17	413
	Ongunstige Leeftijd	14,65	741
	Psychische redenen	15,07	762
	Werkzoekgedrag	54,93	2 778
	Sociaal-communicatieve vaardigheden	23,36	1 181
	Meer dan 2 geregistreerde werkloosheidsredenen	68,93	3 796
	Meer dan 2 geregistreerde randvoorwaarden	16,41	904
	Arbeidshandicap	18,19	1 348
	Relatief meest niet inzetbaar vanwege MMPP	5,44	403
	Geen verandering werkloosheidscategorie jan-feb '09	96,54	7 152
Uitkerings- & activeringsverleden	Nog nooit traject doorlopen	21,60	1 600
	Relatief minst in traject opgenomen op 31/1/2009	37,47	2 776
	Gemiddeld hoogste werkloosheidsduur	4,53 jaren	
Totaal		100,00	7 408

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel 2.27 Belangrijkste kenmerken van de subgroep langdurig werkzoekenden met recente werkervaring (subgroep 3), n=3 803, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

		%	N
Werkloosheidscategorie	Uitkeringsgerechtigde werkzoekenden	80,75	3 071
Socio-economische kenmerken	Mannen	65,26	2 482
	Jongeren	20,85	793
	Maghrebijnen en Turken	30,13	1 146
Hindernissen (n=3 064)	Gunstige fysieke kenmerken	42,27	1 295
	Gunstig werkverleden	34,99	1 072
	Gunstige mobiliteit	31,82	975
	Geen enkele randvoorwaarde	75,42	2 311
	Geen enkele werkloosheidsreden	14,00	429
Uitkerings- en activeringsverleden	Unieke werkloosheidsreden	30,94	948
	Relatief meeste transmissies (afgelopen 4 jaar)	25,77	980
	Verandering werkloosheidscategorie jan-feb 2009	13,39	509
	Minimum één traject doorlopen	95,90	3 647
Totaal		100,00	3 803

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

5. Typologie van de moeilijk bemiddelbaren

5.1 Een inhoudelijke typologie op basis van geregistreerde drempels naar werk

In de voorgaande paragrafen hebben we een eerste afbakening gemaakt van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren op basis van een tweevoudig criterium: de officieel geregistreerde werkloosheidsduur, en al dan niet in het bezit van recente korte werkervaring. Vervolgens hebben we nagegaan welke hindernissen naar werk uit de geregistreerde intakegegevens en andere gegevens kan worden gehaald. In deze paragraaf belichten we de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren vanuit de optiek van hindernissen naar werk. Dit doen we op basis van de variabelen randvoorwaarden en geregistreerde redenen voor werkloosheid volgens de consulent. Aldus beogen we een inhoudelijke typologie binnen de nog brede deelpopulatie van moeilijk bemiddelbaren.

In de praktijk van screening en intake wordt doorgaans een onderscheid gemaakt in de mate van bemiddelbaarheid op basis van een inschatting van de 'afstand tot de arbeidsmarkt'. Naargelang van het instrument en de inschatting van de consulenten wordt een onderscheid aangebracht tussen twee, drie of zelfs meer categorieën op basis van de mate van bemiddelbaarheid.

Met de voorhanden informatie over drempels naar werk maken we in wat volgt een onderscheid tussen twee grote types van drempels: de zuivere aanbodgerelateerde arbeidsmarktdrempels, en de drempels op het persoonlijke of welzijnsdomein van de werkzoekende. De eerste reeks drempels zijn een tekort aan werkervaring, opleiding en motivatie. Ook onvoldoende kennis van het Nederlands kan worden gezien als een arbeidsmarktgerelateerde problematiek. Zeker in de Antwerpse context, met een grote aanwezigheid van verschillende etnische groepen bij de moeilijk bemiddelbaren, is dit relevant. Eigen aan dit type drempels is dat zij kunnen geremedieerd worden, mits een volgehouden traject dat aan de noden beantwoordt. Met deze selectie van vier variabelen dekken we voor een belangrijk deel de arbeidsmarktgerelateerde problematiek van moeilijk bemiddelbaren: problematisch werkzoekgedrag, kennis van het Nederlands, gebrek aan beroepskennis en attesten, en gebrek aan recente werkervaring (afgelopen jaar niet gewerkt). Deze laatste variabele behoort niet tot de randvoorwaarden of geregistreerde werkloosheidsredenen maar is de enige beschikbare variabele over het werkverleden. De randvoorwaarde werkverleden kan immers enkel gunstig of neutraal gescoord worden en wordt dan ook niet mee opgenomen in de analyses.

De tweede reeks van drempels liggen op een ander domein dan de arbeidsmarkt: het persoonlijke domein en het zorg- of welzijnsdomein. Voor een aantal moeilijk tot zeer moeilijk bemiddelbaren spelen bovenop de individuele arbeidsmarktgerelateerde problemen ook nog andere problemen. Vaak gaat het om problemen in de persoonlijke sfeer en welzijnsproblemen zoals medische problemen, problemen van sociale of psychische aard, een ernstige handicap, verslavingen,

crimineel gedrag en dergelijke. De VDAB-dataset bevat informatie over niet minder dan tien verschillende soorten hindernissen: fysieke kenmerken, een zorgtaak, werkloosheidsval, kansarmoede, gebrek aan mobiliteit, ongunstige leeftijd, ongetuurdheid, psychische redenen, sociale redenen en medische redenen.

Persoonlijke en welzijnshindernissen vinden niet noodzakelijk hun oorzaak volledig bij het individu; vaak kunnen de oorzaken zowel bij het individu als bij de omgeving (en de interactie tussen beide) worden gelegd. Een duidelijk voorbeeld is gebrek aan mobiliteit: deze drempel kan gelieerd worden aan het individu, maar kan ook mede veroorzaakt zijn door de omgeving: denk bijvoorbeeld aan niet door publiek transport ontsloten bedrijventerreinen. Anders ligt dit voor een derde type variabele: de externe factoren. Met deze variabele gaat het wel duidelijk om omgevingsgerelateerde factoren. Welke dit zijn, wordt niet geregistreerd in het bestand. Volgens de intakeleidraad wijzen externe factoren onder andere op een zwakke economische conjunctuur of herstructureringen. Er is echter geen eenduidige omschrijving van deze variabele waardoor deze door de consulent toch nog anders geïnterpreteerd kan worden. Daarom wordt deze variabele uit de analyses geweerd, en apart geanalyseerd voor de onderscheiden types.

Op basis van het onderscheid tussen arbeidsmarktgerelateerde en persoonlijke of welzijnshindernissen kunnen drie types werkzoekenden worden onderscheiden:

- type 1: werkzoekenden zonder hindernissen naar werk;
- type 2: werkzoekenden met enkel individuele arbeidsmarktgerelateerde hindernissen;
- type 3: werkzoekenden met zowel individuele arbeidsmarktgerelateerde hindernissen als andere hindernissen.

5.2 Aard van de problematiek bij de drie types

Deze drie types vormen een proxy voor de moeilijkheidsgraad van bemiddelbaarheid, gaande van een lage moeilijkheidsgraad naar een hoge moeilijkheidsgraad. We kruisen de typologie met de variabele ‘externe factoren’ om te kijken in welke mate externe factoren als een hindernis worden gescoord bij de verschillende types.

Tabel 2.28 Typologie van de moeilijk bemiddelbaren, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	N	Externe factoren		%
		%	N	
Type 1: werkzoekenden zonder hindernissen	633	6,32	256	2,56
Type 2: werkzoekenden met zuiver arbeidsmarkt-problemen	4 112	41,05	1 359	13,57
Type 3: werkzoekenden met arbeidsmarkt-problemen en andere hindernissen*	5 271	52,63	2 475	24,71
Totaal	10 016	100,00	4 090	40,83

Tot dit type behoren 214 werkzoekenden die enkel andere hindernissen hebben en geen arbeidsmarktgerelateerde.

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Voor de breed afgebakende deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren valt vooreerst op dat (slechts) 6% van de werkzoekenden helemaal geen hindernissen naar werk ondervinden. Ruim twee vijfde van de werkzoekenden (41,1%) ondervindt enkel arbeidsmarktgerelateerde hindernissen naar werk. Deze hindernissen kunnen een langdurig traject vragen, maar zijn geen onoverkomelijke hindernissen. Voor ruim de helft van de werkzoekenden (52,6%) spelen naast arbeidsmarktgerelateerde hindernissen ook andere hindernissen van persoonlijke of welzijnsaard. De problematiek van deze groep is duidelijk van een andere aard: wij rekenen ze bijgevolg tot de zeer moeilijk bemiddelbaren of (nog) niet bemiddelbaren.

Werkzoekenden waarbij externe factoren door de consulent als werkloosheidsredenen worden aangegeven zitten vooral geconcentreerd bij de werkzoekenden die zowel arbeidsmarktgerelateerde als andere problemen cumuleren. Bij type 3 wordt voor een vierde van de werkzoekenden ook een externe werkloosheidsreden gedetecteerd. Bij type 2 geldt dit in minder mate: 14% van de werkzoekenden met een zuiver arbeidsmarktprobleem kampt ook met een externe factor. Bij type 1 komen externe factoren nauwelijks voor: slechts 3% van de werkzoekenden heeft ermee te kampen.

In een volgende stap analyseren we het aantal en de aard van de drempels of hindernissen. Het resultaat wordt weergegeven in tabel 2.29.

Tabel 2.29 Verdeling van de werkzoekenden naar de score op het aantal individuele arbeidsmarktgerelateerde hindernissen, het andere hindernissen voor de totaalgroep en naar externe factoren, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

		Type 1 %	Type 2 %	Type 3 %	Totaal N	%
Aantal individuele arbeidsmarktgerelateerde hindernissen	0	100,00	0,00	4,06	847	8,46
	1	0,00	36,60	20,55	2 588	25,84
	2	0,00	34,39	32,38	3 121	31,16
	3	0,00	23,49	30,26	2 561	25,57
	4	0,00	5,52	12,75	899	8,98
	<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>		<i>100,00</i>
	<i>Totaal (N)</i>	<i>633,00</i>	<i>4 112,00</i>	<i>5 271,00</i>	<i>10 016</i>	
Externe factoren	Neen	59,56	66,95	53,04	5 926	59,17
	Ja	40,44	33,05	46,96	4 090	40,83
	<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>		<i>100,00</i>
	<i>Totaal (N)</i>	<i>633,00</i>	<i>4 112,00</i>	<i>5 271,00</i>	<i>10 016</i>	
Aantal andere hindernissen	0	100,00	100,00	0,00	4 745	47,37
	1	0,00	0,00	45,21	2 383	23,79
	2	0,00	0,00	26,26	1 384	13,82
	3	0,00	0,00	15,88	837	8,36
	4	0,00	0,00	7,30	385	3,84
	5	0,00	0,00	3,19	168	1,68
	6	0,00	0,00	1,59	84	0,84
	7	0,00	0,00	0,42	22	0,22
	8	0,00	0,00	0,13	7	0,07
	9	0,00	0,00	0,02	1	0,01
	10	0,00	0,00	0,00	0	0,00
	<i>Totaal (%)</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>		<i>100,00</i>
	<i>Totaal (N)</i>	<i>633,00</i>	<i>4 112,00</i>	<i>5 271,00</i>	<i>10 016</i>	

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Vooreerst hoeft het niet te verbazen dat alle 'andere' hindernissen – bedoeld zijn de hindernissen op het persoonlijke of welzijnsdomein – zich concentreren bij type 3. Wel opmerkelijk is de concentratie van het aantal arbeidsmarktgerelateerde hindernissen bij de types 2 en 3:

- bij type 2 heeft 36,6% (1 505 van de 4 112 werkzoekenden) één unieke arbeidsmarktgerelateerde hindernis;
- bij type 3 gaat het relatief meer om twee en drie arbeidsmarktproblemen. Voor de 'andere' hindernissen gaat het bij type 3 vooral om één enkele hindernis, maar in combinatie met de arbeidsmarktproblemen vormt type 3 over het

geheel van de werkzoekenden die eronder ressorteren het type met een meer-voudige, multidimensionele problematiek.

Als we kijken naar de aard van de hindernissen (niet vermeld in de tabel), dan gaat het bij de 1 505 werkzoekenden met één enkel arbeidsmarktprobleem in type 2 om volgende problemen (van meer naar minder voorkomend):

- 52,43% heeft enkel en alleen een gebrek aan recente werkervaring;
- 23,12% heeft enkel en alleen een gebrek aan beroepskennis en attesten;
- 18,80% vertoont enkel en alleen een problematisch werkzoekgedrag;
- 5,65% heeft enkel en alleen onvoldoende kennis van het Nederlands.

Bij type 3 hebben 2 383 van de 5 271 werkzoekenden (45,2%) slechts een unieke andere hindernis naar werk. Bij nadere analyse (niet in de tabel) gaat het (in afnemende volgorde van zwaarte van de hindernis) om volgende hindernissen:

- 20,81% kampt enkel en alleen met een medische reden;
- 23,88% kampt enkel en alleen met een sociale reden;
- 11,71% kampt enkel en alleen met een zorgtaak (n=279);
- 20,94% kampt enkel en alleen met een gebrek aan mobiliteit (n=499);
- 11,16% heeft enkel en alleen te lijden onder een ongunstige leeftijd (n=266).

De volgende tabel geeft weer op welke wijze bij type 3 het aantal hindernissen van beide soorten van hindernissen onderling samenhangen. Hieruit blijkt dat het aantal andere hindernissen toeneemt naarmate het aantal arbeidsmarktproblemen toeneemt.

Tabel 2.30 Verdeling van werkzoekenden uit type 3 naar aantal arbeidsmarktgerelateerde problemen en andere hindernissen, n=5 271, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Andere hindernissen (rij)	1	2	3 of meer	Totaal (%)	Totaal (n)
Arbeidsmarktgerelateerde hindernissen (kolom)					
0	2,73	0,70	0,63	4,06	214
1	11,00	5,86	3,69	20,55	1 083
2	15,08	8,61	8,69	32,38	1 707
3 of meer	16,40	11,09	15,52	43,01	2 267
Totaal (%)	45,21	26,26	28,53	100,00	
Totaal (n)	2 383,00	1 384,00	1 504,00		5 271

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Ten slotte kijken we naar de aard van de hindernissen per type, onafhankelijk van het aantal hindernissen. Dit wordt weergegeven in tabel 2.31.

Tabel 2.31 Randvoorwaarden en werkloosheidsredenen naar typologie, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Type 1 %	Type 2 %	Type 3 %	Totaal %
<i>Arbeidsmarktgerelateerde hindernissen</i>				
Recente werkervaring	0,00	69,65	77,56	69,41
Werkzoekgedrag	0,00	45,89	61,81	51,37
Beroepskennis en attesten	0,00	53,43	55,44	51,11
Kennis Nederlands	0,00	28,96	32,29	28,88
<i>Externe factoren</i>	40,44	33,05	46,96	40,83
<i>Andere hindernissen</i>				
Medische redenen	0,00	0,00	44,15	23,23
Sociale redenen	0,00	0,00	37,64	19,81
Mobiliteit	0,00	0,00	28,06	14,77
Fysieke kenmerken	0,00	0,00	23,39	12,31
Psychische redenen	0,00	0,00	21,44	11,28
Leeftijd	0,00	0,00	17,62	9,28
Zorgtaak	0,00	0,00	14,74	7,76
Werkloosheidsval	0,00	0,00	7,82	4,11
Geletterdheid	0,00	0,00	6,47	3,40
Kansarmoede	0,00	0,00	2,90	1,53
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00	100,00
Totaal (n)	633,00	4 112,00	5 271,00	10 016,00

De kolompercentages kunnen niet opgeteld worden omdat werkzoekenden meerdere hindernissen kunnen cumuleren.

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

De bevindingen over de arbeidsmarkthindernissen bij types 2 en 3 zijn de volgende:

- bij beide types komt het gebrek aan recente werkervaring op de eerste plaats, gevolgd door werkzoekgedrag en het gebrek aan beroepskennis en attesten;
- bij type 3 weegt het problematische werkzoekgedrag meer door dan bij type 2: werkzoekgedrag lijdt dus ook onder de aanwezigheid van een niet-arbeidsmarktgerelateerde hindernis;
- het probleem van onvoldoende kennis van het Nederlands speelt iets meer bij de werkzoekenden van type 3, dus werkzoekenden die een multidimensionele problematiek hebben;
- ook de externe factoren wegen meer door bij degenen die al een meervoudige, multidimensionele problematiek hebben, dus bij type 3.

De bevindingen over de andere, niet-arbeidsmarktgerelateerde hindernissen bij type 3 zijn als volgt:

- medische redenen spannen de kroon, gevolgd door sociale redenen, gebrek aan mobiliteit en fysieke belemmeringen;

- de werkloosheidsval, ongeletterdheid, en kansarmoede zijn al bij al belemmeringen die relatief weinig gedetecteerd worden door de consulent.

Deze diagnose wordt nog wat nader verfijnd vanuit andere beschikbare informatie in de dataset. Uit tabel 2.32 kunnen we het volgende afleiden:

- van de personen met fysieke belemmeringen is een deel geregistreerd als personen met een arbeidshandicap: personen met een lichte en zware arbeidshandicap vinden we vooral terug bij type 3. Types 1 en 2 omvatten slechts een klein aandeel personen met een lichte arbeidshandicap;
- de als ‘niet toeleidbaar’ gelabelden en de werkzoekenden in een activeringsbegeleiding maken deel uit van type 3;
- vrijstelling omwille van PWA-werk komt bijna niet voor, bij geen enkel type;
- de trajecten voor specifieke doelgroepen zijn deels gericht op type 2 (inwerking) deels op type 3 (activeringsbegeleiding), hoewel andere doelgroepen dan weer niet noodzakelijk onder type 2 of 3 vallen: zo zijn er een klein aantal trajecten voor gedetineerden die ressorteren onder type 1.

Tabel 2.32 Randvoorwaarden en werkloosheidsredenen naar typologie, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Type 1 %	Type 2 %	Type 3 %	%	Totaal N
<i>Arbeidshandicap</i>					
Geen arbeidshandicap	95,89	94,87	72,83	83,34	8 347
Lichte arbeidshandicap	3,00	4,38	19,84	12,43	1 245
Zware arbeidshandicap	1,11	0,75	7,32	4,23	424
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00	10 016
<i>Reden niet-inzetbaarheid</i>					
33% arbeidsongeschikt	0,00	0,78	11,00	7,30	112
Als niet toeleidbaar gediagnosticeerd	0,00	0,78	5,30	3,65	56
Bezig met een activeringsbegeleiding	2,50	0,97	7,64	5,28	81
Gescreend door een gespecialiseerde arbeidsonderzoeksdienst omwille van medische of psychische problemen	0,00	1,56	18,43	12,31	189
In beroep tegen mutualiteit	0,00	0,97	4,48	3,19	49
Inschrijving omwille van kindergeld	2,50	0,58	0,20	0,39	6
Vrijstelling omwille van PWA-werk	0,00	1,75	0,61	0,98	15
<i>Arbeidskaart</i>					
Niet vereist of vrijgesteld van arbeidskaart	92,73	88,38	86,70	87,77	8 791
Arbeidskaart A (onbepaalde duur)	6,16	9,75	11,93	10,67	1 069
Arbeidskaart C (max. 1 jaar) of arbeidskaart op vraag van werk- nemer of werkgever	1,11	1,87	1,37	1,56	156
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00	10 016
<i>Doelgroep op basis van gegevens over het trajecttype</i>					
Activeringsscreening	0,16	0,49	8,18	4,51	452
Activeringsbegeleiding	0,16	0,17	2,03	1,15	115
Doelgroep voor inwerking	2,53	14,23	9,83	11,17	1 119
Doelgroep gedetineerden	1,42	0,90	1,23	1,11	111
Totaal	633,00	4 112,00	5 271,00		10 016

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

5.3 Het profiel van de drie types in combinatie met de drie subgroepen

Hoe verhouden de drie types zich tot de drie subgroepen in voorgaande paragrafen? Dit verband wordt weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 2.33 Typologie van de moeilijk bemiddelbaren naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Subgroep 1 %	Subgroep 2 %	Subgroep 3 %	Totaal %	N
Type 1	0,00	0,00	20,66	6,32	633
Type 2	49,82	37,97	40,73	41,05	4 112
Type 3	50,18	62,03	38,61	52,63	5 271
Totaal (%)	100,00	100,00	100,00	100,00	
Totaal (n)	1 895,00	5 057,00	3 064,00		10 016

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Deze tabel bevestigt de voorgaande bevindingen over de relatieve positie van de drie subgroepen: al degenen die met geen enkele hindernis kampen (type 1), ressorteren onder de subgroep langdurig werklozen met recente korte werkervaring (subgroep 3). Opvallend is het relatieve hoge aandeel type 2- en type 3-werkzoekenden in subgroep 1: de subgroep van kortdurig werkzoekenden zonder recente werkervaring. Meest problematische groep vanuit arbeidsmarktperspectief is de subgroep 2: in deze subgroep gaat het vooral om type 3-werkzoekenden, dus werkzoekenden met een meervoudige problematiek.

Ten slotte gaan we na hoe de drie types zich onderscheiden naar achtergrondkenmerken en uitkerings- en activeringssituatie.

Tabel 2.34 Socio-economische kenmerken naar typologie, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Type 1 %	Type 2 %	Type 3 %	Totaal %
<i>Geslacht</i>				
Vrouw	38,39	45,77	46,37	45,62
Man	61,61	54,23	53,63	54,38
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Studieniveau</i>				
Laag	38,23	49,83	63,54	56,31
Midden	34,76	36,21	28,21	31,91
Hoog	27,01	13,96	8,25	11,78
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Origine</i>				
België	57,82	36,36	46,08	42,83
Maghrebijnen en Turken	21,48	32,30	27,47	29,07
Andere niet-EU	13,27	23,13	18,84	20,25
EU-17	6,48	6,98	6,37	6,63
EU-10	0,95	1,24	1,23	1,22
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Leeftijd</i>				
<25 jaar	13,90	14,11	8,86	11,33
25-50 jaar	77,09	70,53	65,22	68,15
>50 jaar	9,00	15,37	25,92	20,52
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00
Totaal	633,00	4 112,00	5 271,00	10 016,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel 2.35 Gegevens over het uitkerings- en activeringsverleden naar typologie, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Type 1 %	Type 2 %	Type 3 %	Totaal %
<i>Werkloosheidscategorie</i>				
Werkloosheidsuitkeringsaanvraag (00)	91,94	79,84	83,86	82,72
Schoolverlaters in wachttijd (02)	0,63	0,24	0,15	0,22
Vrij ingeschreven werkzoekenden (03)	4,58	10,34	6,77	8,10
Wz'en ten laste van het OCMW (05)	0,79	7,81	7,34	7,12
Wz'en met een handicap en een verhoogde KB (06)	0,00	0,02	0,09	0,06
Van uitkering uitgesloten wz'en (14)	2,05	1,75	1,78	1,79
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Gemiddelde werkloosheidsduur in jaren</i>	2,57	2,42	3,42	2,96
<i>Verandering werkloosheidscategorie tussen januari en februari 2009</i>				
Ja	10,58	6,57	5,82	6,43
Neen	89,42	93,43	94,18	93,57
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Actief traject januari 2009*</i>				
Ja	44,23	52,14	51,94	51,54
Neen	55,77	47,86	48,06	48,46
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Verhouding beperkt/uitgebreid traject (januari 2009)*</i>				
Beperkt traject	66,67	56,87	61,41	59,75
Uitgebreid traject	33,33	43,13	38,59	40,25
Subtotaal (100,00 =)	120,00	1 129,00	1 459,00	2 708,00
<i>Transmissie voorbij 4 jaar</i>				
Ja	18,96	22,93	18,76	20,49
Neen	81,04	77,07	81,24	79,51
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00
Totaal	633,00	4 112,00	5 271,00	10 016,00

* Zonder werkzoekenden in opleiding in andere categorie dan NWWZ (zie voetnoten 16 en 18)
Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Naar socio-economische achtergrondvariabelen zijn de type 3-werkzoekenden meer gekenmerkt door een lage scholing, een ongunstige leeftijd en een langere werkloosheidsduur. Dat blijkt uit tabellen 2.34 en 2.35. De groep van de laaggeschoolde langdurig werklozen vinden we dus relatief minder bij de types 1 en 2.

De type 2-werkzoekenden zijn beter uitgerust qua scholing (relatief meer middengeschoolden) en hebben een gunstiger leeftijd (relatief meer min 50-jarigen), terwijl een grotere proportie van allochtone herkomst is. Inzake werkloosheidsduur scoren de type 2-werkzoekenden iets positiever dan de type 1-werkzoekenden en duidelijk positiever dan de type 3-werkzoekenden. Mogelijk is er een verband met het iets hogere aandeel transmissies in de afgelopen 4 jaar.

Verder springt vooral het onderscheid tussen type 1 enerzijds en types 2 en 3 anderzijds in het oog. Type 1 zijn relatief meer mannen, hooggeschoolden, autochtonen, 25 tot 50-jarigen. Type 3 zijn relatief meer laaggeschoolden, ouderen, zeer langdurig werklozen.

Ook inzake uitkerings- en activeringssituatie wijkt type 1 af van types 2 en 3. Type 1-werkzoekenden veranderen makkelijker van werkloosheidscategorie, nemen relatief minder deel aan een traject naar werk en zijn iets meer van een uitkering uitgesloten. Bij types 2 en 3 merken we relatief meer deelnemers aan een traject. Bovendien vallen bijna alle werkzoekenden ten laste van het OCMW ('categorie 05') onder type 2 of type 3.

Ten slotte vestigen we de aandacht op de deelname aan een traject: hier zouden we een onderscheid verwachten omdat de VDAB samen met de partners vooral trajecten aanbiedt gericht op werk, dus gericht tot type 2-werkzoekenden. Maar uit de cijfers blijken de type 3-werkzoekenden in even grote mate deel te nemen aan een traject. Dit kan wijzen op een gunstige ontwikkeling: de VDAB en de partners bieden trajecten op maat aan. Dit kan ook wijzen op een knelpunt in de invulling van het traject: is dit traject voldoende afgestemd op het wegnemen van de niet-arbeidsmarktgerelateerde drempels naar werk? Om deze vraag te beantwoorden is verder onderzoek nodig bij een staal van werkzoekenden en consulenten naar de invulling van het traject. Bovendien kan dan ook worden nagegaan in welke mate dit de uitstroom naar werk al dan niet hypothekeert.

5.4 Rangordening van de drie types naar zwaarte van de problematiek

In deze paragraaf is een typologie ontwikkeld voor de moeilijk bemiddelbare werkzoekenden in Antwerpen op basis van de aard van de geregistreerde drempels naar werk: individueel arbeidsmarktgerelateerd of niet-arbeidsmarktgerelateerd. Aldus komen we tot drie types:

- type 1 (6,3%) zijn de onmiddellijk bemiddelbaren onder de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren (tenzij er voor deze groep drempels spelen die zijn gediagnosticeerd en/of geregistreerd door de consulent);
- type 2 (41,1%) zijn de moeilijk bemiddelbaren met een arbeidsmarktgerelateerde problematiek;
- type 3 (52,6%) zijn de moeilijk bemiddelbaren met zowel arbeidsmarktgerelateerde hindernissen als andere hindernissen op het persoonlijke of welzijnsdomein. Het gaat vooral om medische belemmeringen.

Tussen deze types is er een oplopende moeilijkheidsgraad, gaande van minder (type 1) naar meer (type 3). Type 2 bevindt zich tussen beide in. Voor type 2 en zeker voor type 3 gaat het om nog ruime groepen, die we hier nader indelen naar zwaarte van de problematiek. Aldus verkrijgen we verschillende subtypes binnen type 2 en type 3. Dit wordt weergegeven in tabel 2.36.

Tabel 2.36 Gradueel onderscheid naar types en subtypes binnen de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Aantal werkzoe- kenden	Aandeel binnen de deelpopu- latie	Waarvan aantal met unieke werkhinder- nis	Aandeel in traject*	Waarvan aandeel in uitgebreid traject*
<i>Type 1 zonder hindernissen</i>					
Subtotaal	633	6,32	-	44,23	33,33
<i>Type 2 met als werkhinder- nissen</i>					
Subtype 2.1: één	1 505	15,03	1 505	44,39	40,87
Subtype 2.2: meerdere	2 607	26,03	-	56,62	44,04
Subtotaal	4 112	41,05	1 505	52,14	43,14
<i>Type 3 met als hindernissen bovenop één of meerdere werkhindernissen</i>					
Subtype 3.1: één tijdelijke andere	1 044	10,42	377	47,13	34,50
Subtype 3.2: één niet- tijdelijke andere	1 339	13,37	347	52,65	37,82
Subtype 3.3: meerdere andere, niet medische of sociale	363	3,62	102	50,41	38,68
Subtype 3.4: meerdere andere, minstens één medische of sociale	2 525	25,21	471	53,78	40,38
Subtotaal	5 271	52,63	1 297	51,94	38,59
Totaal deelpopulatie	10 016	100,00	2 802	10 016,00	40,25

* Zonder werkzoekenden in opleiding in andere categorie dan NWWZ (zie voetnoten 16 en 18)
Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Binnen type 2 onderscheiden we twee subtypes: een lichter en een zwaarder subtype:

- het zwaardere subtype 2.2 wordt gevormd door de moeilijk bemiddelbaren met een cumulatie van werkhindernissen. Het gaat om 2 607 moeilijk bemiddelbaren (26,0% van de deelpopulatie);
- het lichtere subtype 2.1 wordt gevormd door de moeilijk bemiddelbaren met slechts één werkgerelateerde hindernis. Het merendeel van deze 1 505 werkzoekenden hebben op het moment van meting een traject, maar niet noodzakelijk een uitgebreid traject. Mogelijk volstaat in een aantal gevallen het beperkt traject niet om aan de problematiek tegemoet te komen.

Samen met type 1 vormen beide subtypes nog een aanzienlijk potentieel voor professionele activering.

Binnen type 3 onderscheiden we vier subtypes, naar oplopende zwaarte van de problematiek:

- het eerste subtype 3.1 is een relatief lichter subtype van werkzoekenden die kampen met één enkele hindernis bovenop de werkgerelateerde hindernissen. Het gaat meer bepaald om een zorgtaak, een gebrek aan mobiliteit of een ongunstige leeftijd, zonder dat bijvoorbeeld ook fysieke belemmeringen spelen. Deze categorie is dus louter tijdelijk niet bemiddelbaar. Het gaat om 1 044 moeilijk bemiddelbaren (10,0% van de deelpopulatie) waarvoor de onbemiddelbaarheid slechts van tijdelijke aard is. Wel kampt deze groep ook met één of meerdere werkhindernissen, wat simultane aandacht vergt in een traject op maat;
- het tweede subtype 3.2 kampt met één enkele andere hindernis naast één of meerdere werkhindernissen. Deze andere hindernis gaat niet over een zorgtaak, een gebrek aan mobiliteit of een ongunstige leeftijd zoals bij subtype 3.1. We gaan uit van de veronderstelling dat deze andere hindernis van niet-tijdelijke aard is (over meer informatie om uit te maken of het gaat om een al dan niet tijdelijke hindernis beschikken we niet). Het gaat om 1 339 type 3-werkzoekenden. Zij zitten relatief meer dan het eerste subtype in een traject naar werk;
- het derde subtype 3.3 omvat de type 3-werkzoekenden met meerdere andere hindernissen, maar niet van medische of sociale aard. Dit vormt een kleine groep, waarvan een ruime helft een traject volgt;
- het vierde subtype 3.4 is het zwaarste subtype: werkzoekenden met meerdere niet-arbeidsgerelateerde hindernissen, waarvan minstens één van medische of sociale aard, en dit bovenop één of meerdere werkgerelateerde hindernissen. De meeste werkzoekenden binnen type 3 behoren tot dit zwaarste subtype: het gaat om 2 525 werkzoekenden (25,2% van de deelpopulatie of 11,8% van de volledige populatie). Zij vormen de harde kern binnen type 3. De complexiteit van de problematiek van deze groep belet niet dat toch een ruime helft een traject volgt. Wel blijkt het slechts voor een minderheid hiervan te gaan om uitgebreide trajecten. Het is eerder onwaarschijnlijk dat deze groep hiermee daadwerkelijk geholpen kan worden.

6. De moeilijk bemiddelbaren binnen de totale populatie werkzoekenden

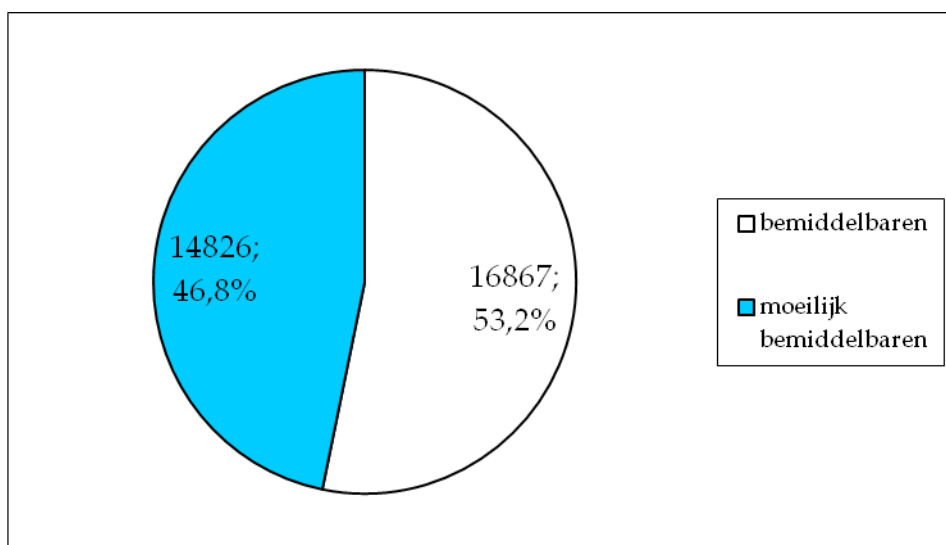
6.1 Korte samenvatting bij wijze van recapitulatie

In wat voorafging hebben we de problematiek van de (nog) niet bemiddelbaren in twee stappen verkend:

- een eerste afbakening van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren is gebaseerd op de geregistreerde werkloosheidsduur in combinatie met het al dan niet bezitten van recente korte werkervaring in het voorafgaande jaar;
- binnen deze nog ruime deelpopulatie is een typologie onderscheiden, gebaseerd op geregistreerde drempels naar werk.

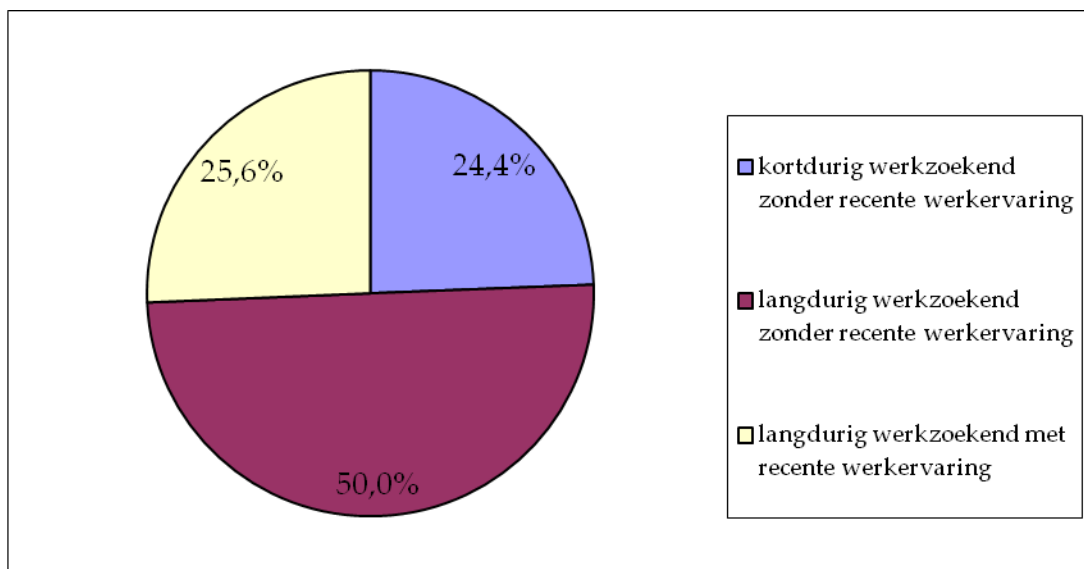
De belangrijkste inzichten tot hiertoe laten zich als volgt samenvatten.

Moeilijk bemiddelbaren

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Figuur 2.1 Deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren binnen de totale werkzoekendenpopulatie, n=31 693, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

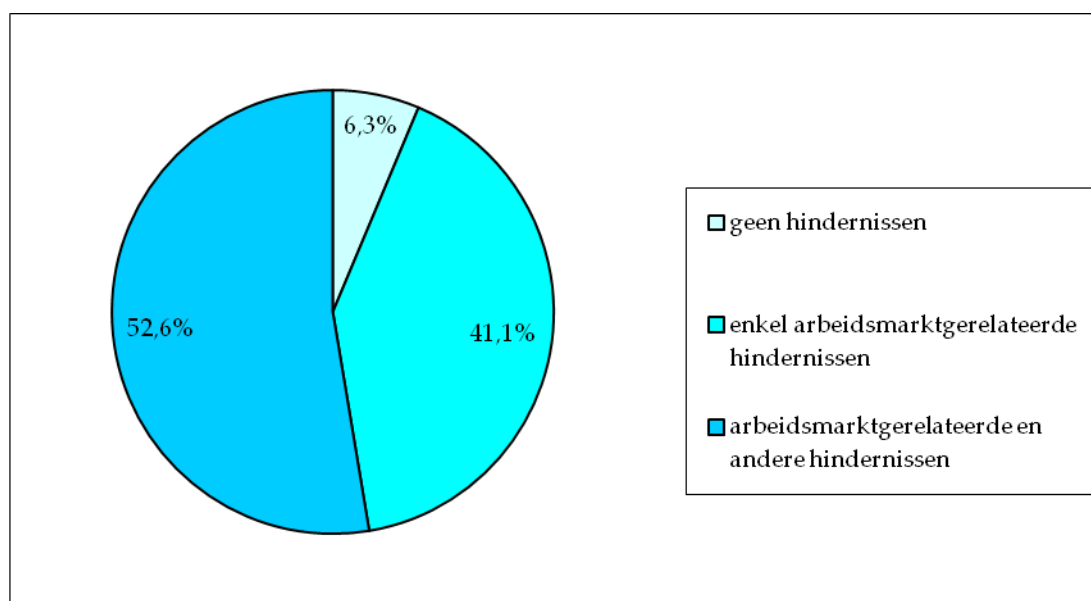
Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Figuur 2.2 Deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren naar subgroep, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Voor de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren gaat het om bijna de helft van de totale populatie (14 826 eenheden op 31 693, of 46,8%). Hiervan is er een substantieel deel (25,7% van de deelpopulatie; 12,0% van de totale populatie) dat langdurig werkloos is, maar toch in het afgelopen jaar kortdurig gewerkt heeft. Deze subgroep scoort op een aantal kenmerken relatief beter dan beide andere subgroepen. Deze groep is dus, anders dan vaak wordt aangenomen, minder moeilijk bemiddelbaar. Deze bevinding doorprijkt de wijd verbreide opvatting 'langdurig werkloos = onbemiddelbaar'; werkervaring opdoen maakt het verschil, ook al is deze van te korte duur om te worden uitgeschreven als werkzoekende. Dus één op de acht van de volledige populatie is wel langdurig werkloos, maar zeker niet afgeschreven, want kan recente werkervaring voorleggen.

Moeilijk bemiddelbaren met een multidimensionele meervoudige problematiek

Als we kijken naar de typologie op basis van het type van hindernissen om aan het werk te gaan, komen we tot drie types: een eerste type met geen enkele hindernis, een twee type met enkel een arbeidsmarktgerelateerde problematiek (één of meerdere hindernissen), en een derde type met zowel een arbeidsmarktproblematiek als een persoonlijke of welzijnsproblematiek.

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Figuur 2.3 Deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren naar typologie, n=14 826, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Ruim de helft (52,6%) van de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren heeft te kampen met een meervoudige problematiek van zowel arbeidsmarktgerelateerde als andere hindernissen. Slechts 6,3% kampt met geen enkele (geregistreerde) hindernis.

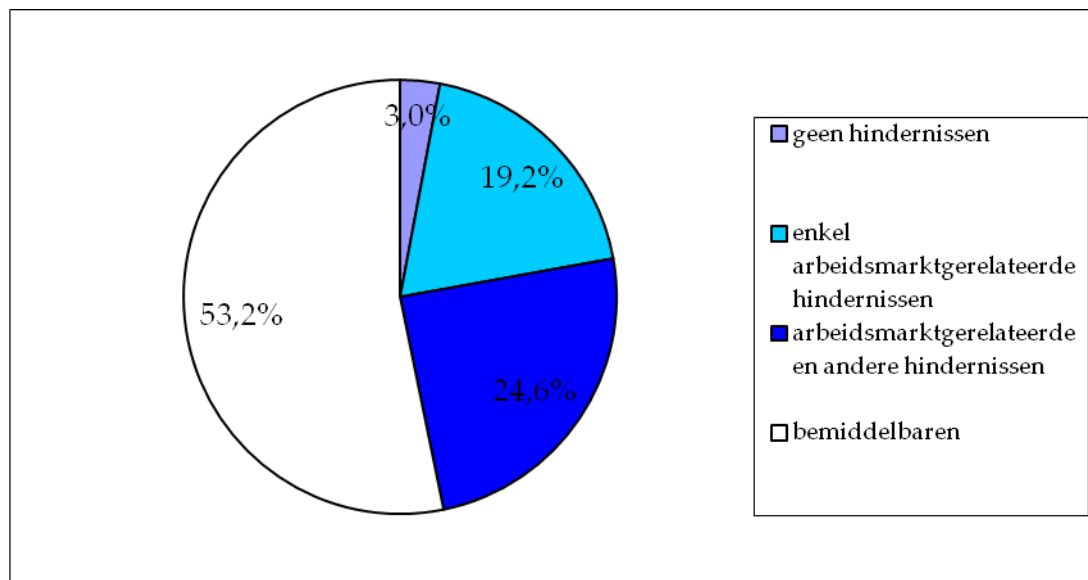
Naar aantal en aard van de hindernissen blijkt het volgende:

- bij type 3 heeft een ruime minderheid (45,2%) slechts een unieke andere hindernis naar werk: meestal gaat het om een sociale, medische of mobiliteitsreden, gevolgd door de redenen zorgtaak of 'ongunstige leeftijd'. Deze bevindingen wijzen erop dat alvast een deel van de groep in dit type nog wel bemiddelbaar is, zij het niet onmiddellijk. Anders gezegd, bepaalde hindernissen (mobiliteit, zorgtaak) zijn hoogstens van tijdelijke aard, andere hindernissen (leeftijd) zijn sterk gerelateerd met ongewenste selectie op de arbeidsmarkt;
- bij type 2 speelt voor ruim één derde (36,6%) slechts één enkele hindernis tegen. Maar het gaat dan wel om hindernissen die een intensief proces van begeleiding vergen, met aandacht voor het opdoen van werkervaring, beroepskennis en het verwerven van attesten, kennis van het Nederlands én ook aandacht voor het werkzoekgedrag.

6.2 Een raming van de omvang van de (nog) niet bemiddelbaren binnen de totale populatie

Nu de deelpopulatie van moeilijk bemiddelbaren nader in kaart is gebracht naar subgroepen en types, rijst tot slot de vraag welke omvang deze innemen binnen de

totale populatie van de niet-werkende werkzoekenden ingeschreven bij de VDAB. Dit is visueel voorgesteld in figuur 2.4 en meer gedetailleerd samengebracht in tabel 2.36.

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Figuur 2.4 Moeilijk bemiddelbaren naar typologie binnen totale populatie, n=31 693, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Tabel 2.37 Moeilijk bemiddelbaren naar subgroep en typologie binnen de totale populatie werkzoekenden, n=31 693, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

		Deelpopulatie met intake-gegevens		Totaal deelpopulatie		Aandeel van totaal deelpopulatie (2)/volledige populatie
		N	%	N	%	%
Niet-weerhouden deelgroepen	Kortdurig en recente werkervaring ¹	6 120		12 007 ¹	71,19 ¹	37,89
	Werkzoekenden in beroepsopleiding ¹			3 997 ¹	23,70 ¹	12,61
	Kortdurig werkzoekende schoolverlaters ¹			1 523 ¹	9,03 ¹	4,81
	Minderjarigen ¹			427 ¹	2,53 ¹	1,35
	Deeltijds leerplichtigen ¹			639 ¹	3,79 ¹	2,02
	<i>Subtotaal</i>			16 867	100,00	53,22
Moeilijk bemiddelbaren naar subgroep	Subgroep 1: kortdurig werkzoekend zonder recente werkervaring	1 895	18,92	3 615	24,38	11,41
	Subgroep 2: langdurig werkzoekend zonder recente werkervaring	5 507	50,49	7 408	49,97	23,37
	Subgroep 3: langdurig werkzoekend met recente werkervaring	3 064	30,59	3 803	25,65	12,00
	<i>Subtotaal moeilijk bemiddelbaren</i>	10 016	100,00	14 826	100,00	46,78
Moeilijk bemiddelbaren naar typologie	Type 1: geen hindernissen	633	6,32	937 ²	6,32	2,96
	Type 2: enkel arbeidsmarktgerelateerde hindernissen	4 112	41,05	6 087 ²	41,05	19,21
	Type 3: arbeidsmarktgerelateerde en andere hindernissen	5 271	52,63	7 802 ²	52,63	24,62
	<i>Subtotaal moeilijk bemiddelbaren</i>	10 016	100,00	14 826	100,00	46,78
<i>Volledige populatie</i>						31 693,00

¹ Deze subindeling is niet mutueel exclusief

² Aantallen zijn berekend op basis van groep moeilijk bemiddelbaren met intakegegevens (kolom 1)

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Op de vraag om welke aandelen binnen de totale populatie werkzoekenden het gaat, besluiten we het volgende:

- ruim één op twee (52,6%) van de moeilijk bemiddelbaren is zeer moeilijk bemiddelbaar, omdat zij niet alleen te kampen hebben met een arbeidsmarktgerelateerde hindernis, maar ook met een andere hindernis. Deze 52,6% vertegenwoordigt 7 799 eenheden op de totale deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren, of 24,6% op de totale populatie werkzoekenden in Antwerpen eind januari 2009 (zonder weging). Dus één op vier in onze raming is zeer moeilijk bemiddelbaar. Deze groep is daarom niet afgeschreven, mits een traject dat voldoende is aangepast aan het oplossen van de verschillende soorten drempels;
- twee op vijf (41,1%) is moeilijk bemiddelbaar, maar niet onoverkomelijk omdat zij enkel te kampen hebben met een arbeidsmarktgerelateerde problematiek (één of meerdere geregistreerde hindernissen). Deze 41,1% vertegenwoordigt 6 087 eenheden op de totale deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren, of 19,2% van de totale populatie (zonder weging). Dus (een andere) één op vijf in onze raming is weliswaar moeilijk bemiddelbaar, maar niet onoverkomelijk. Dit vergt voldoende intensieve trajecten op maat van de werkzoekende.

6.3 De contrastgroep van kortdurig werkzoekenden met recente werkervaring: de potentieel onbemiddelbaren?

Bij wijze van contrastgroep analyseren we in deze sectie beknopt de deelpopulatie van kortdurig werkzoekenden met recente werkervaring, kortweg de bemiddelbaren. Met welke hindernissen naar werk wordt deze groep geconfronteerd? Hoe zijn de verschillende types in deze subgroep vertegenwoordigd?

Voor deze deelpopulatie beschikken we verhoudingsgewijze over minder intakegegevens: van de 12 007 werkzoekenden zijn er 6 120 waarvoor een intake heeft plaatsgehad (51,0%). Wellicht leidt dit tot een negatieve vertekening van de resultaten, omdat we veronderstellen dat voor een aantal werkzoekenden geen intake wordt afgenomen vanuit het feit dat zij relatief makkelijk weer uitstromen uit het bestand. De hier weergegeven 'steekproef' representeert dus een groep met negatievere kenmerken dan de deelpopulatie waartoe zij behoort.

Naar achtergrondkenmerken laat de contrastgroep zich als volgt typeren: meer mannen, minder laaggeschoolden, minder ouderen (+50), een veel kortere werkloosheidsduur, en relatief minder schoolverlaters in wachttijd en werkzoekenden ten laste van het OCMW. Naar etnische herkomst is deze groep vergelijkbaar met de moeilijk bemiddelbaren: een meerderheid is dus ook in deze groep van niet-Belgische origine. Ondanks de veel kortere werkloosheidsduur is het aandeel met een traject op het meetmoment van 31 januari 2009 iets lager dan bij de moeilijk bemiddelbaren. Een beduidend lager aandeel heeft in de voorbije 4 jaar een transmissie naar de RVA gehad.

Naar typologie voor hindernissen naar werk valt op dat bij de contrastgroep een groter aandeel werkzoekenden ofwel geen enkele hindernis heeft (type 1), ofwel enkel een arbeidsmarktgerelateerde problematiek heeft (type 2). Toch is er ook in deze deelpopulatie een potentieel (nog) niet bemiddelbare groep.

Tabel 2.38 Typologie naar deelpopulatie al dan niet moeilijk bemiddelbaar met intakegegevens, n=16 136, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

	Deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren		Deelpopulatie bemiddelbaren		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Type 1	633	6,32	1 294	21,14	1 927	11,94
Type 2	4 112	41,05	2 695	44,03	6 807	42,19
Type 3	5 271	52,63	2 131	34,83	7 402	45,87
Totaal	10 016	100,00	6 120	100,00	16 136	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Naar aard van de niet-arbeidsmarktgerelateerde hindernissen gaat het vooral om sociale redenen en mobiliteit, en veel minder om medische en psychische redenen en fysieke kenmerken dan bij de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren. Dit kan erop wijzen dat de problematiek van onbemiddelbaarheid al bij al moet gerelativeerd worden. Bij de arbeidsmarktgerelateerde hindernissen gaat het vooral om beroepskennis en attesten, zoals bij de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren, maar minder om werkzoekgedrag.

HOOFDSTUK 3

TYPOLOGIE VAN DE ANTWERPSE OCMW-POPULATIE

1. De bestudeerde restgroep

Om ‘de restgroep’, zijnde de personen die niet onmiddellijk bemiddelbaar zijn voor de arbeidsmarkt, in kaart te brengen worden naast de niet-werkende werkzoekenden ingeschreven bij de VDAB, ook de OCMW-cliënten bestudeerd.

Hiervoor maken we voornamelijk gebruik van gegevens uit het MPSA. Het MPSA werd in 2005 ontwikkeld en staat voor ‘Meetinstrument voor Professionele en Sociale Activering’. Dit instrument wordt uiterlijk bij het eerste voorstel tot hulpverlening (met een duur van minimaal drie maanden) ingevuld. De sociale dienst registreert hiermee in de eerste plaats of en op welke wijze personen die een (equivalent) leefloon ontvangen, geactiveerd worden. Daarenboven worden mogelijke drempels (persoonlijk, sociaal, juridisch, ...) in beeld gebracht zodat deze gericht weggewerkt kunnen worden.

Ons studiegebied, Antwerpen, wordt, net als voor de VDAB-data, afgebakend door de volgende postcodes: 2000, 2018, 2020, 2030, 2040, 2050, 2060, 2070, 2100, 2140, 2170, 2180, 2600, 2610 en 2660. Op 31 januari 2009 liep voor 4 624 personen¹⁹ een actief MPSA-dossier in één van de 25 Antwerpse sociale centra. Tabel 3.1 geeft een overzicht van hun verdeling over de verschillende postcodes.

¹⁹ Personen jonger dan 18 of ouder dan 65 werden verwijderd uit de populatie.

Tabel 3.1 Postcodes

Postcode	Zorggebied	Aantal	%
2000	Antwerpen-Centrum	563	12,2
2018	Antwerpen-Zuid	444	9,6
2020	Antwerpen-Hoboken-Kiel	319	6,9
2030	Antwerpen-Luchtbal	160	3,5
2040	Antwerpen-Ekeren	22	0,5
2050	Antwerpen-Linkeroever	188	4,1
2060	Antwerpen-Noord	1 242	26,9
2070	Antwerpen-Linkeroever (Zwijndrecht)	1	0,0
2100	Antwerpen-Deurne	363	7,8
2140	Antwerpen-Borgerhout	506	10,9
2170	Antwerpen-Merksem	227	4,9
2180	Antwerpen-Ekeren	36	0,8
2600	Antwerpen-Berchem	265	5,7
2610	Antwerpen-Wilrijk	171	3,7
2660	Antwerpen-Hoboken-Kiel	117	2,5
Totaal		4 624	100,0

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Een kwart van de bestudeerde OCMW-populatie concentreert zich in Antwerpen-Noord. Ook in de andere meer centraal gelegen gedeelten van de stad vinden we een hoge percentages terug: Antwerpen-Centrum (12,2%), Antwerpen-Borgerhout (10,9%) en Antwerpen-Zuid (9,6%).

Heel wat beleidsplannen bevestigen dat arbeid een fundamenteel recht moet zijn voor ieder. Voor degenen die kunnen ingeschakeld worden op de arbeidsmarkt, wordt in deze context van een recht op professionele activering gesproken. Degenen die op beroepsactieve leeftijd zijn, maar (nog) niet kunnen ingeschakeld worden op de arbeidsmarkt, hebben recht op een zogenaamde sociale activering. Bij het OCMW kunnen cliënten zowel een traject naar sociale activering, als naar professionele activering volgen. Sociale activering betreft het werken aan de sociale integratie van de cliënt. Deze kan gericht zijn op onbezoldigde activiteiten of persoonlijke netwerkvorming. Professionele activering betreft daarenboven het toeleiden van een klant naar een bezoldigde activiteit om zo tot financiële zelfredzaamheid te komen.

Het MPSA is in zekere zin opgebouwd rond deze tweedeling. De medewerker van het sociale centrum moet immers aangeven of de cliënt uitsluitend sociaal activeerbaar of sociaal én professioneel activeerbaar geacht wordt.

Er zijn verscheidene redenen die automatisch tot een uitsluitend sociaal activeerbaarheid kunnen doen besluiten:

- de cliënt is 60 jaar of ouder;
- de cliënt heeft een verminderde arbeidsgeschiktheid van ten minste 66%. Deze verminderde arbeidsgeschiktheid dient erkend te zijn door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap;
- de cliënt mag niet tewerkgesteld worden in België.

Daarnaast kan een maatschappelijk werker, na drie metingen, ook voor personen die niet binnen deze duidelijk afgeijnde categorieën vallen, voorstellen om hen als enkel sociaal activeerbaar te beschouwen. Deze voorstellen moeten wel bekrachtigd worden door het Bijzonder Comité voor Sociale Bijstand (BCSB). Tabel 3.2 geeft aan hoe groot het aandeel van de uitsluitend sociaal activeerbaren binnen de totale populatie is en toont daarenboven de verdeling over de verschillende redenen.

Tabel 3.2 Activeerbaarheid

	Aantal	%
Uitsluitend sociaal activeerbaar	1 094	23,7
60 of ouder	346	31,6
≥66% verminderde arbeidsgeschiktheid	128	11,7
Geen recht op tewerkstelling in België	221	20,2
Beslissing BCSB	343	31,4
Geen reden aangeduid	56	5,1
Sociaal & professioneel activeerbaar	3 505	75,8
Niet ingevuld	25	0,5
Totaal	4 624	100,0

Voor 25 respondenten werd deze vraag niet ingevuld. Gezien het belang van deze variabele, zullen we deze observaties ook in de verdere rapportering achterwege laten. In alle volgende analyses wordt dus uitgegaan van een populatie van 4 599 respondenten.

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Bijna een kwart van de bestudeerde OCMW-cliënten wordt als uitsluitend sociaal activeerbaar, of nog, niet bemiddelbaar naar werk, beschouwd. In de meeste gevallen gaat het hier om een automatische toewijzing omwille van hoge leeftijd, een beperkte arbeidsgeschiktheid of het niet mogen werken in België. Voor 343 of 31,4% van de respondenten werd de beslissing echter door het BCSB genomen.

Driekwart van de bestudeerde OCMW-cliënten wordt als sociaal én professioneel activeerbaar gelabeld. Dit wil echter niet zeggen dat deze mensen als onmiddellijk bemiddelbaar naar werk kunnen beschouwd worden. Soms zal ook hier eerst aan de sociale integratie gewerkt moeten worden vooraleer men tot een professionele activering kan komen. We zullen in deze studie dan ook trachten deze groep verder te differentiëren.

De rest van dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd. In eerste instantie wordt een profiel geschetst van de Antwerpse OCMW-cliënt. We zullen hierbij steeds een onderscheid maken tussen degenen die als enkel sociaal activeerbaar en als sociaal én professioneel activeerbaar gekwalificeerd worden. Dit zowel omwille van het inhoudelijke belang van dit onderscheid als omwille van methodologische redenen. Voor degenen die uitsluitend sociaal activeerbaar geacht worden moeten immers niet alle MPSA-vragen beantwoord worden en vinden we bijgevolg veel meer ontbrekende waarden. Verder trachten we dit profiel te vervolledigen met belemmeringen die een sociale en/of professionele integratie in de weg kunnen staan. Vervolgens wordt de dienstverlening vanuit het OCMW bekeken, waarbij we uitdrukkelijk stilstaan bij de activeringsinspanningen. In de concluderende paragraaf worden dan alle gegevens samengebracht om zo tot een afbakening en omschrijving van de restgroep te komen.

2. Het profiel van de OCMW-respondenten

Geslacht en leeftijd zijn de eerste relevante persoonskenmerken bij de profilering van individuen. Tabel 3.3 geeft de verdeling naar geslacht, tabel 3.4 die naar leeftijd.

Tabel 3.3 Geslacht (kolompercentages)

Geslacht	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Man	40,4	44,7	43,7
Vrouw	59,6	55,3	56,3
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

$$\chi^2 (S-SP) = 6,2/DF = 1/p = 0,0125$$

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

We vinden een lichte oververtegenwoordiging van vrouwen en dit zowel binnen de groep van de uitsluitend sociaal te activeren, als binnen de groep die ook professioneel geactiveerd kan worden.

Tabel 3.4 Leeftijd (kolompercentages)

Leeftijdsklasse	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
18-29 jaar	10,2	41,1	33,8
30-39 jaar	14,0	27,4	24,2
40-49 jaar	19,7	19,4	19,5
50-59 jaar	50,1	11,6	20,7
60-65 jaar	6,0	0,5	1,8
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

χ^2 (S-SP) = 1 035,5/DF = 4/ $p < 0,0001$

OCMW-cliënten jonger dan 18 of ouder dan 65 werden niet opgenomen in de dataset.

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Daarnaast blijkt dat een derde van de bestudeerde OCMW-populatie jonger is dan dertig. Bij de groep die sociaal én professioneel activeerbaar geacht wordt, loopt dit zelfs op tot 41,1%. Personen ouder dan vijftig worden in deze groep minder teruggevonden. Zij vertegenwoordigen wel meer dan de helft van de personen die uitsluitend sociaal activeerbaar zijn. Aangezien de automatische toewijzing aan deze groep pas vanaf zestig gebeurt, vermoeden we dat in de praktijk vele beslissingen van het BCSB 50+ers betreft.

Zowel nationaliteit als etniciteit kunnen intermediërende factoren zijn voor activering. Personen met een vreemde nationaliteit of afkomst hebben immers vaker af te rekenen met een moeilijkere integratie op de arbeidsmarkt. Dit kan te maken hebben met een veelheid aan factoren: taalmoeilijkheden, wetgeving, culturele verschillen, schoolachterstand en discriminatie. De huidige nationaliteit is een variabele die als dusdanig voorkomt in het OCMW-bestand. De 104 geregistreerde nationaliteiten werden gegroepeerd in een aantal grotere categorieën, die weergegeven worden in tabel 3.5.

Tabel 3.5 Nationaliteit (kolompercentages)

Nationaliteit	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
België	63,7	37,0	43,3
EU-15 ¹	3,4	3,9	3,8
EU-12 ²	1,1	1,5	1,4
EVA ³	0,1	0,0	0,1
Europa (overige)	9,7	8,7	8,9
Afrika	9,1	17,8	15,7
Azië	7,5	13,0	11,7
Amerika	0,8	0,8	0,8
Vluchteling/n.g.	4,7	17,4	14,3
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

χ^2 (S-SP) = 296,7/DF = 8/p = 0,0001

n.g. = niet gekend

1 EU-15: Nederland, België, Luxemburg, Duitsland, Frankrijk, Italië, Groot-Brittannië, Ierland, Denemarken, Griekenland, Portugal, Spanje, Zweden, Finland en Oostenrijk.

2 EU-12: Polen, Hongarije, Slowakije, Roemenië, Bulgarije, Litouwen, Estland, Letland, Cyprus, Malta, Slovenië en Tsjechië.

3 EVA: Noorwegen, Zwitserland, IJsland en Liechtenstein.

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Binnen de totale populatie zijn 43,3% Belgen geregistreerd. Er blijkt echter een duidelijk verschil wanneer deze populatie opgedeeld wordt naar activeerbaarheid: 63,7% van de uitsluitend sociaal activeerbaren blijken Belgen, terwijl dit slechts het geval is voor 37% van de sociaal én professioneel activeerbaren. Deze laatste groep telt een hoger percentage vluchtelingen, Afrikanen en Aziaten.

Naast nationaliteit wordt ook de geboorteplaats geregistreerd. Door de variabelen nationaliteit en geboorteplaats te combineren, trachten we een maat voor etniciteit samen te stellen.²⁰ We onderscheiden in tabel 3.6:

- autochtone Belgen: personen met de Belgische nationaliteit die eveneens in België geboren werden;
- allochtone Belgen: personen met de Belgische nationaliteit die evenwel niet in België geboren werden;
- allochtonen: personen zonder Belgische nationaliteit.

²⁰ Vaak wordt etniciteit bepaald aan de hand van de geboorteplaats van ouders of grootouders. Deze variabelen zijn echter niet opgenomen in de dataset. Allochtonen van de tweede, derde of vierde generatie, die vaak al bij de geboorte de Belgische nationaliteit verwerven, worden dus bij de autochtone Belgen gerekend.

Tabel 3.6 Etniciteit op basis van nationaliteit en geboorteplaats (kolompercentages)

Etniciteit	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Autochtone Belg	47,3	24,5	29,9
Allochtone Belg	16,5	12,5	13,4
Allochtoon	36,3	63,1	56,7
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

χ^2 (S-SP) = 260,2/DF = 2/p = 0,0001

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Slechts 30% van de OCMW-populatie wordt als autochtone Belg omschreven. Bij de groep van de sociaal én professioneel activeerbaren loopt dit terug tot een kwart, bij de uitsluitend sociaal activeerbaren is dit bijna de helft.

Een vlotte integratie op de arbeidsmarkt kan, tot slot, samenhangen met de genoten opleiding en behaalde kwalificaties. Werkzoekenden worden in deze vaak afgemeten aan de hand van hun hoogst behaalde diploma. Deze variabele is ook in het MPSA opgenomen. De variabele is echter slechts voor een kleine 60% van de OCMW-respondenten ingevuld. Hier kunnen een tweetal redenen voor aangehaald worden. Ten eerste moet de variabele niet ingevuld worden voor personen die het label 'uitsluitend sociaal activeerbaar' meekregen (23,7%). Ten tweede zijn de OCMW-cliënten in principe verplicht een kopie van hun diploma te tonen, vooraleer deze variabele ingevuld wordt. Tabel 3.7 geeft een overzicht van de diploma's die behaald werden in de subpopulatie 'sociaal én professioneel bemiddelbaren'.

Tabel 3.7 Hoogst behaalde diploma (kolompercentages)

	Sociaal & professioneel
Geen	39,4
Buitengewoon lager onderwijs	0,7
Buitengewoon secundair onderwijs	1,6
Alternierend leren	0,5
Lager onderwijs	8,5
Algemeen lager secundair	1,9
Beroeps lager secundair	5,9
Technisch lager secundair	3,0
Algemeen hoger secundair	4,3
Beroeps hoger secundair	2,8
Technisch hoger secundair	3,1
Hoger onderwijs buiten universiteit	1,9
Universitair	2,3
Post universitair	0,1
Niet ingevuld	24,0
Totaal	100,0
Aantal	3 505,0

Voor de personen die uitsluitend sociaal geactiveerd worden, wordt deze variabele niet ingevuld.

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Voor een kwart van de sociaal én professioneel activeerbaren werd de variabele inderdaad niet ingevuld. Dit wil dus zeggen dat de OCMW-cliënt aangeeft een diploma behaald te hebben, maar dat diploma nog niet getoond werd en dus ook niet opgenomen is in diens dossier. Verder kan slechts een kleine minderheid als midden- (10,2%) of hooggeschoold (4,3%) omschreven worden. Terwijl 22,0% maximaal slechts een diploma lager secundair onderwijs kan voorleggen en 39,4% zelfs helemaal geen diploma. Deze resultaten geven al aan dat de beperkte scholing van de onderzochte populatie een (bijkomende) belemmering kan vormen om vlot door te stromen naar werk. Het kunnen voorleggen van een diploma is immers veelal een voorwaarde om toegelaten te worden tot sollicitatieprocedures.

In een bijkomend veld werd daarenboven gepeild naar het feit of het hier gaat om een Belgisch diploma of een gelijkgesteld diploma, of dat er een niveau-bepaling werd toegekend. Vooral het laatste behoeft een woordje uitleg. Wanneer geen gelijkstelling van het diploma kan verkregen worden, kan men een niveau-bepaling aanvragen. Een niveaubepaling bevestigt dat het diploma van de aanvrager uitgereikt werd door een erkende buitenlandse instelling van hoger onderwijs en dat de studies minimum 3 jaar duren. De niveaubepaling zegt dus niet met welk Vlaams equivalent een buitenlands diploma te vergelijken valt en houdt dus geen officiële gelijkwaardigheid in. Een niveaubepaling wordt dan ook niet door alle werkgevers als een volwaardig bewijs van diploma beschouwd.

In tabel 3.8 wordt aangegeven hoe de verdeling per diploma is voor de OCMW-populatie.

Tabel 3.8 Type diploma (rijpercentages)

	Aantal	Belgisch diploma	Gelijkgesteld diploma	Niveaubepaling
Buitengewoon lager onderwijs	23	56,5	0,0	8,7
Buitengewoon secundair onderwijs	57	75,4	0,0	0,0
Alternierend leren	4	50,0	0,0	0,0
Lager onderwijs	296	28,7	2,7	3,0
Algemeen lager secundair	66	37,8	10,6	1,5
Beroeps lager secundair	206	63,1	1,9	1,5
Technisch lager secundair	106	58,5	3,7	4,7
Algemeen hoger secundair	152	36,8	9,2	7,9
Beroeps hoger secundair	99	67,7	4,0	3,0
Technisch hoger secundair	109	46,8	5,5	9,2
Hoger onderwijs buiten universiteit	65	23,1	12,3	12,3
Universitair	81	23,5	6,2	13,6
Post universitair	3	33,3	0,0	0,0
Aantal	1 285	815,0	62,0	73,0
Totaal (rij%)	100	63,4	4,8	5,6

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Slechts twee derde van de opgegeven diploma's blijken ofwel in België behaald, ofwel volledig gelijkwaardig aan het Belgische diploma geacht.

Een belangrijke variabele die in het profiel ontbreekt, is de gezinssituatie van de cliënt. Zo weten we niet of de respondent alleen- dan wel samenwonend is, noch of hij/ zij kinderen ten laste heeft.

3. Geregistreerde drempels voor activering

Bij het invullen van het MPSA-dossier van de OCMW-cliënt wordt door de arbeidsbegeleider/maatschappelijk werker gepeild naar een aantal drempels voor activering. Deze gegevens bieden een zeer waardevolle aanvulling op het hierboven beschreven profiel. De verschillende items worden op eenzelfde schaal beoordeeld:

- dit item is nog niet beoordeeld;
- er is rond dit item geen probleem;
- er is rond dit item een probleem gekend, maar het staat op zich geen tewerkstelling en/of opleiding in de weg;

- er is rond dit item een probleem gekend en dit op zich staat een tewerkstelling en/of opleiding in de weg.

De items zijn ingedeeld in vijf categorieën: medische en psychische factoren, wonen, gezin, maatschappelijke factoren en andere, en worden steeds kort omschreven:

- ziekte en hospitalisatie: wanneer de cliënt wegens ziekte of hospitalisatie niet in staat is tot professionele activering. De diagnose is in dit geval gekend en wordt ondersteund door medische attesten;
- zwangerschap: wanneer de cliënt wegens zwangerschap of bevallingsrust belemmerd wordt in haar professionele activering;
- verslaving: wanneer de cliënt wegens overmatig gebruik van verslavende middelen belemmerd is in zijn/haar functioneren;
- psychische belemmeringen: wanneer de cliënt waarneembare gedragsstoornissen vertoont of psychische klachten heeft;
- handicap: wanneer er bij de cliënt een fysieke en/of mentale handicap werd vastgesteld;
- frustratietolerantie bij werk of opleiding of het zoeken ernaar: wanneer de cliënt het snel opgeeft bij het zoeken naar werk;
- dakloos: wanneer de cliënt geen vast verblijfsadres heeft;
- ongezonde woning: wanneer de cliënt met ernstige woonproblemen kampt;
- verhuizing: wanneer de cliënt zo spoedig mogelijk de huidige woonst moet verlaten;
- relatieproblemen: wanneer de cliënt moeilijkheden ondervindt in de gezinsrelaties of relaties met derden;
- opvoeding van de kinderen: wanneer er moeilijkheden zijn in de ouder-kind relatie of wanneer er fysieke of psychische belemmeringen vastgesteld zijn bij het kind;
- kinderopvang: wanneer de cliënt geen opvangplaats zoekt of vindt;
- hygiëne: wanneer men problemen ziet in de hygiënische leefomstandigheden van de cliënt, en dit zowel op het vlak van lichaamsverzorging, kledij als huisvesting;
- communicatieve vaardigheden: wanneer de cliënt zijn gedachten niet kan verwoorden, of wanneer de cliënt noch mondeling, noch schriftelijk kan communiceren;
- administratief organiseren: wanneer de cliënt te weinig inzicht heeft in administratieve verplichtingen en onvoldoende administratief georganiseerd is;
- sociale vaardigheden: wanneer de cliënt een moeizame omgang met anderen kent, zich moeilijk aan regels kan houden, niet kan omgaan met gezag of onvoldoende opkomt voor zichzelf;
- afspraken nakomen: wanneer de cliënt geregeld afspraken niet nakomt;
- eigen initiatief: wanneer de cliënt weinig eigen initiatief vertoont bij het zoeken naar werk;

- mobiliteit: wanneer de cliënt niet over eigen vervoer beschikt en het openbaar vervoer niet kan of wil gebruiken;
- flexibiliteit in werk/opleiding: wanneer de cliënt halsstarrig blijft vasthouden aan een beperkt jobdoelwit en weigert te zoeken naar andere mogelijkheden;
- zelfkennis van de eigen situatie op de arbeidsmarkt: wanneer de cliënt een onrealistisch jobdoelwit, loon of andere verwachtingen aan een job stelt.

Een voor de hand liggende drempel, met name het ontbreken van voldoende technische of beroepskennis, ontbreekt in deze oplijsting. Het is dus belangrijk in het achterhoofd te houden dat de hier vermelde en geregistreerde lijst van drempels zeker niet exhaustief is.

Bovendien is het interessant na te gaan in welke mate deze items geactualiseerd worden naarmate de activering vordert en bepaalde drempels mogelijk weg-gewerkt worden.

Allereerst gaan we na hoeveel drempels de respondenten cumuleren. Tabel 3.9 geeft het aantal drempels die een persoon ervaart. Het gaat hier dus om items waarrond een probleem gekend is. Een probleem dat, daarenboven, een tewerkstelling en/of opleiding in de weg staat.

Tabel 3.9 Aantal drempels (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Geen drempels	32,2	52,4	47,4
1 drempel	27,8	29,2	28,9
2 drempels	19,5	10,7	12,8
3 drempels	9,2	4,1	5,3
Meer dan 3 drempels	11,3	3,6	5,6
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 052,0	3 337,0	4 389,0

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Voor ongeveer de helft van de totale populatie blijkt minstens één van de opgesomde items een drempel om geactiveerd te worden. Zoals verwacht ervaren personen die als 'uitsluitend sociaal activeerbaar' gelabeld worden gemiddeld meer drempels.

Natuurlijk is niet louter het aantal drempels, maar ook het type van belang. Tabel 3.10 geeft een overzicht van de geregistreerde problemen en drempels tot activering en hun voorkomen bij de Antwerpse OCMW-populatie.

Tabel 3.10 Mogelijke problemen en drempels naar werk (rijpercentages)

Aantal= 4 389	Geen beoordeling	Geen probleem	Probleem, maar geen drempel	Drempel
Medische en/of psychische factoren				
Ziekte/hospitalisatie	4,67	57,22	20,78	17,32
Zwangerschap	5,19	92,24	1,08	1,49
Verslaving	6,90	85,81	4,37	2,92
Psychische belemmeringen	7,05	66,48	15,70	10,77
Handicap	5,75	86,20	4,61	3,44
Frustratietolerantie bij werk/opleiding zoeken	10,12	81,81	6,73	1,34
Huisvesting				
Dakloos	5,08	88,91	3,35	2,66
Ongezonde woning	6,01	85,06	7,53	1,41
Verhuizing	5,67	85,49	6,99	1,86
Gezin				
Relatieproblemen	6,29	80,43	10,73	2,55
Opvoeding kinderen	5,28	80,62	10,96	3,14
Kinderopvang	5,67	82,94	6,79	4,61
Maatschappelijke factoren				
Hygiëne	5,86	87,65	5,41	1,08
Communicatieve vaardigheden	4,39	49,65	25,80	20,16
Administratief organiseren	5,95	57,72	28,16	8,17
Sociale vaardigheden	6,21	73,70	15,87	4,22
Andere factoren				
Nakomen afspraken	7,07	83,72	7,66	1,56
Eigen initiatief	8,37	77,94	11,42	2,27
Mobiliteit	6,88	85,03	6,62	1,47
Flexibiliteit in werk/opleiding zoeken	10,99	77,85	9,00	2,16
Zelfkennis van de eigen arbeidsmarkt- situatie	10,90	75,61	10,86	2,64

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

In eerste instantie stellen we vast dat in een aantal dossiers de drempels naar werk (nog) niet volledig zijn ingevuld. Voor sommige drempels (frustratietolerantie, flexibiliteit en zelfkennis) ligt het percentage ontbrekende waarden zelfs rond 10%.

Daarnaast blijken de meeste problemen slechts bij een minderheid voor te komen. Enkel het gebrek aan communicatieve vaardigheden en medische problemen scoren relatief hoog. Hierbij dienen we op te merken dat de drempel 'communicatieve vaardigheden' vaak verkeerdelijk geïnterpreteerd wordt als 'het zich kunnen uitdrukken in het Nederlands'. Terwijl men de bedoeling had te peilen naar de mogelijkheid om gedachten duidelijk te verwoorden.

Aan de hand van de geïdentificeerde en geregistreerde belemmeringen, waarvoor door middel van MPSA gepeild wordt, trachten we verschillende cliënttypes, verschillende problematieken binnen het bestand te onderscheiden. We gebruiken

hiervoor een clusteranalyse. Omdat het aantal gemeten drempels groot is, wordt deze clusteranalyse vooraf gegaan door een factoranalyse.

Met een factoranalyse brengen we de 21 gemeten drempels terug tot tekortkomingen op zes gebieden:

- motivatie: onvoldoende of ongepast zoekgedrag, ...;
- psychologisch kapitaal: verslavingsproblematiek, psychische stoornis, ...;
- sociaal kapitaal: communicatieproblemen, gebrek aan sociale of administratieve vaardigheden, ...;
- gezinssituatie: problemen in de relatie met partner en/of kinderen, gebrek aan gepaste kinderopvang, ...;
- gezondheid: gezondheidsproblemen, fysieke handicaps, ...;
- woonsituatie: dakloos, dreigende uitzetting, ...

De verklaarde variatie van deze factoren ligt tussen 40% en 69%. De factoren kunnen uitgedrukt worden op een tienpuntschaal, gaande van 0, er is geen drempel, tot 10, er is een ernstige drempel om aan het werk te gaan. Tabel 3.11 geeft de gemiddelden en de standaarddeviatie voor 4 389 individuen²¹ uit de dataset.

Tabel 3.11 Gemiddelde waarde en standaardafwijking voor de zes factoren (tienpuntschaal)

Drempel	Aantal	Gemiddelde	Standaardafwijking
Motivatie	4 389	0,69	1,28
Psychologisch kapitaal	4 389	0,96	1,65
Sociaal kapitaal	4 389	2,33	2,39
Gezinssituatie	4 389	0,86	1,61
Gezondheid	4 389	1,32	1,77
Woonsituatie	4 389	0,50	1,45

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Door het hoge aandeel ‘geen probleem’ bij de verschillende belemmeringen (cf. tabel 3.10) vinden we ook bij de probleemfactoren erg lage gemiddelden en een scheve verdeling.

Op basis van deze zes factoren wordt getracht de OCMW-cliënten in te delen in homogene groepen. We kiezen hierbij voor de Ward-methode, waarbij de variatie binnen de groepen minimaal blijft. Op basis van de pseudo t^2 -waarde en een inhoudelijke analyse worden zes clusters ($R^2=0,44$) onderscheiden. Tabel 3.12 geeft de verschillende types en hun relatie met de probleemfactoren weer.

²¹ Voor 235 individuen waren de drempels binnen het meetinstrument (nog) niet ingevuld. Voor deze observaties kunnen dus geen factoren berekend worden of, in een volgende fase, geen clusters gevormd worden.

Tabel 3.12 Gemiddelde scores op de probleemfactoren van de zes clusters

Omschrijving clusters N=4389	Aantal	Motivatie	Psychologisch kapitaal	Sociaal kapi- taal	Gezin	Gezondheid	Woonsituatie
1 Weinig (gemeten) drempels	1 682	-	--	-	--	-	--
2 Drempels m.b.t. psychologisch kapitaal	548	.	+++	-	.	.	.
3 Drempels m.b.t. sociaal kapitaal	974	+	.	+++	+	-	-
4 Drempels m.b.t. gezinssituatie	381	-	-	--	+++	--	--
5 Drempels m.b.t. woonsituatie	388	.	-	.	.	-	+++
6 Drempels op meervoudige domeinen	416	+++	++	++	-	+++	+

De tekens drukken de mate van aanwezigheid uit.

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

De eerste, en grootste, groep betreft personen voor wie erg weinig problemen en drempels naar werk of activering geregistreerd worden. Het zou dus interessant zijn na te gaan of deze mensen inderdaad sneller geactiveerd kunnen worden, of kampen met andere drempels die niet door het MPSA gemeten worden. In dit laatste geval is het noodzakelijk het meetinstrument verder te verfijnen.

De vier volgende clusters bestaan telkens uit personen die met één uitgesproken drempel geconfronteerd worden. Cluster 2 bevat 548 individuen die door psychologische problemen moeilijk aan het werk geraken. Op de andere probleemfactoren scoort deze groep gemiddeld. Cluster 3 verzamelt de personen die vooral problemen hebben op het communicatieve en sociale vlak. Hier zien we ook een licht positieve samenhang met een problematische gezinssituatie of een gebrek aan motivatie bij het zoeken naar werk. Personen bij wie de problemen enkele en alleen gelegen zijn in de gezinssfeer (kinderopvang, opvoedings- en relationele problemen) worden samengebracht in cluster 4. Cluster 5 is dan opgebouwd rond problematische woonsituaties.

Een zesde en laatste groep ten slotte kampt met een combinatie van problemen uit verschillende domeinen. Op problemen met betrekking tot de gezinssituatie na, komen alle probleemgebieden hier relatief vaak aan bod.

Tabel 3.13 Clusters (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Weinig (gemeten) drempels	36,7	39,0	38,5
Drempels m.b.t. psychologisch kapitaal	18,2	10,6	12,4
Drempels m.b.t. sociaal kapitaal	17,4	23,7	22,2
Drempels m.b.t. gezinssituatie	2,3	10,7	8,7
Drempels m.b.t. woonsituatie	3,5	10,3	8,7
Drempels op meervoudige domeinen	21,8	5,6	9,5
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 052,0	3 337,0	4 389,0

χ^2 (S-SP) = 380,2/DF = 5/p < 0,0001

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

De niet professioneel activeerbare individuen komen relatief gezien meer voor in de clusters die personen verenigen die, ofwel kampen met problemen en drempels op verschillende domeinen, ofwel problemen met betrekking tot hun psychologisch kapitaal ervaren.

Ook andere variabelen uit het MPSA kunnen gebruikt worden om hindernissen naar werk in kaart te brengen. We bespreken hier achtereenvolgens:

- de alfabetisering in het Latijns schrift;
- de kennis van het Nederlands;
- het beschikken over een rijbewijs;
- het beschikken over een arbeidskaart;
- het kunnen voorleggen van een bewijs van goed gedrag en zeden;
- het hebben van werkervaring.

Een terdege kennis van het Nederlands is vaak van belang bij de integratie op de arbeidsmarkt. Er wordt in MPSA een onderscheid gemaakt tussen de personen die Nederlands als moedertaal hebben, degenen die weliswaar een andere moedertaal hebben, maar het Nederlands als voertaal buiten het gezin aanhouden en degenen die Nederlands aanleren. Voor deze laatste groep wordt het niveau aan de hand van een attest bepaald. De verschillende niveaus zijn basisniveau, overlevingsniveau, drempelniveau, zelfstandigheid en uitgeleerden.²² In tabel 3.14 bekijken we naast de mate waarin men het Nederlands machtig is ook of het individu al dan niet gealfabetiseerd (lezen en schrijven) is in het Latijns schrift.

²² Uitgeleerden zijn mensen die het Nederlands tot op een bepaald niveau onder de knie hebben en volgens de lesgevers niet over de mogelijkheden beschikken om nog verder te verbeteren.

Tabel 3.14 Alfabetisering in het Latijns schrift en kennis Nederlands (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Alfabetisering in het Latijns schrift			
Ja	83,9	83,5	83,6
Neen	16,1	16,5	16,4
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 005,0	3 218,0	4 223,0
Kennis Nederlands			
Geen	23,3	30,6	28,8
Basisniveau	6,7	11,1	10,0
Overlevingsniveau	3,4	9,3	7,9
Drempelniveau	3,9	6,9	6,2
Zelfstandigheid	1,1	2,8	2,1
Uitgeleerden	1,2	0,3	0,5
Voertaal	8,3	11,4	10,7
Moedertaal	52,2	27,6	33,4
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 032,0	3 291,0	4 323,0

Alfabetisering: X^2 (S-SP) = 0,1/DF = 1/p = 0,7933

Kennis Nederlands: X^2 (S-SP) = 283,3/DF = 7/p < 0,0001

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Ongeveer 16% van de respondenten heeft problemen met lezen en/of schrijven in het Latijns schrift. Er blijkt hierbij geen onderscheid te zijn naargelang men al dan niet professioneel activeerbaar geacht wordt.

Wanneer we specifiek kijken naar de kennis van het Nederlands blijkt dat bijna een derde helemaal geen kennis van het Nederlands heeft. Het OCMW schuift doorgaans het 'overlevingsniveau' (i.e. niveau 1.2) als minimum voor een werkervaringstraject naar voor. Bijna vier op de tien van alle respondenten blijft onder dit niveau. Hier blijkt wel een uitgesproken verschil tussen de verschillende categorieën activeerbaarheid: bij de uitsluitend sociaal activeerbaren behaalt een derde (33,4%) deze grens niet, terwijl dit bij de sociaal én professioneel activeerbaren iets meer dan de helft is (51,0%). Deze verschillen hangen vanzelfsprekend samen met de het hogere aandeel buitenlanders in deze laatste categorie (cf. tabel 3.14).

Ook wordt in het MPSA de vraag gesteld of de cliënt een rijbewijs bezit. Dit kan op verschillende vlakken van belang zijn. Ten eerste kan het ontberen van een rijbewijs samenhangen met mobiliteitsproblemen. Ten tweede, en misschien meer belangrijk, sluit het gebrek aan een rijbewijs bepaalde jobdoelwitten uit. In tabel 3.15 wordt aangegeven of de respondenten over een rijbewijs beschikken en, zo ja, over welk.

Tabel 3.15 Rijbewijs (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Ja	4,6	14,4	12,1
Voorlopig	0,0	3,0	2,7
A	4,0	2,8	2,9
B	70,0	73,3	73,0
C(E) en/of D	2,0	7,7	7,2
Niet ingevuld	24,0	13,3	14,2
Neen	15,8	59,5	49,1
Niet ingevuld	79,6	26,1	38,8
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

Rijbewijs: X^2 (S-SP) = 2563,2/DF = 2/p < 0,0001

Type rijbewijs: X^2 (S-SP) = 125,2/DF = 4/p = 0,5236

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Slechts één op de tien cliënten kan een rijbewijs voorleggen. Doorgaans gaat het hier om een rijbewijs van het type B, personenwagen. Ongeveer 7% heeft daarenboven een rijbewijs dat vracht- en/of personenvervoer toelaat. Personen die als uitsluitend sociaal activeerbaar gelabeld worden, hebben beduidend minder vaak een rijbewijs. Ze blinken echter vooral uit in het aantal niet ingevulde waarden (79,6%). Dit kan te wijten zijn aan het feit dat de dossiers van deze cliënten minder volledig ingevuld moeten worden.

Aan het begin van dit hoofdstuk werd reeds aangegeven dat bijna 3% van alle cliënten een verminderde arbeidsgeschiktheid van minstens 66% heeft. We hebben geen meer gedetailleerde cijfers met betrekking tot arbeidshandicaps, maar de MPSA bevat wel een variabele die aangeeft dat aangepast werk (vb. niet rug- of kniebelastend) wordt voorgeschreven op advies van de bedrijfsgeneeskundige dienst. Tabel 3.16 geeft een overzicht van deze beslissingen. Let wel, het gaat hier niet om een fysiek onderzoek door een geneesheer, maar om een dossierstudie door de geneesheer. De cliënt moet zelf de nodige papieren kunnen voorleggen en op basis daarvan besluit men al dan niet tot aangepast werk.

Tabel 3.16 Advies aangepast werk (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Geen onderzoek gevraagd	85,8	79,7	81,2
Na onderzoek volledig geschikt	9,0	15,5	14,0
Na onderzoek advies voor aangepast werk	4,7	4,6	4,6
Na onderzoek volledig ongeschikt	0,5	0,2	0,3
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

χ^2 (S-SP) = 31,9/DF = 3/p < 0,0001

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Voor het overgrote deel van de respondenten zag men geen reden om een onderzoek aan te vragen. Voor degenen voor wie wel een onderzoek gevoerd werd, wordt slechts in een kwart (uitsluitend sociaal activeerbaar) tot een derde (sociaal én professioneel activeerbaar) van de gevallen aangepast werk geadviseerd of een volledige ongeschiktheid vastgesteld.

Een hindernis naar werk kan ook liggen in het feit dat cliënten niet beschikken over vaak vereiste documenten om aan het werk te gaan. Enerzijds denken we hier aan de arbeidskaart, die vereist is voor bepaalde nationaliteiten. Anderzijds kan het ook gaan om een uittreksel uit het strafregister (voorheen: getuigschrift van goed gedrag en zeden) dat door een werkgever kan gevraagd worden. Tabel 3.17 geeft de verschillende resultaten weer.

Tabel 3.17 Arbeidskaart en uittreksel uit het strafregister (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
<i>Arbeidskaart</i>			
Niet vereist	19,7	69,9	57,9
Ja	0,8	10,3	8,0
Neen	4,9	12,3	10,5
Weet niet	1,4	4,9	4,1
Niet ingevuld	73,1	2,6	19,4
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0
<i>Uittreksel uit het strafregister</i>			
Blanco	12,3	49,6	40,7
Niet blanco (politierechtbank)	0,2	1,9	1,5
Niet blanco (andere rechtbank)	2,0	6,0	5,0
Weet niet	10,5	0,1	2,5
Niet ingevuld	75,0	42,5	50,2
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

Arbeidskaart: X^2 (S-SP) = 2 658,7/DF = 4/p < 0,0001

Getuigschrift: X^2 (S-SP) = 875,7/DF = 4/p < 0,0001

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Allereerst valt op dat deze variabelen slechts voor een kwart van de uitsluitend sociaal activeerbaren ingevuld zijn.

Bij de sociaal én professioneel bemiddelbaren zien we dat ongeveer acht op de tien ofwel geen arbeidskaart nodig hebben (69,9%) ofwel een arbeidskaart hebben (10,3%). Wanneer we naar het type arbeidskaart kijken, blijkt dat bijna iedereen die aangeeft over een arbeidskaart te beschikken, over een arbeidskaart C²³ beschikt. Voor de overige cliënten kan het mogelijk ontbreken van een arbeidskaart de professionele doorstroom belemmeren.

Wanneer het gaat om het kunnen voorleggen van een uittreksel uit het strafregister, vinden we ook bij de sociaal én professioneel activeerbaren een groot aandeel missings (42,5%). Bijna 8% kan daarnaast geen blanco uittreksel voorleggen, indien dit gevraagd wordt door een werkgever.

Tot slot kan het ontbreken van werkervaring integratietrajecten bemoeilijken. Tabel 3.18 toont een overzicht van de werkervaring binnen de subpopulatie 'soci-

²³ Een arbeidskaart C is een arbeidskaart van beperkte duur en geldig voor alle werkgevers, sectoren en beroepen. Deze arbeidskaart dient door de vreemdeling persoonlijk aangevraagd te worden en wordt toegekend aan personen die op het ogenblik van de aanvraag reeds tijdelijk in België verblijven om andere dan tewerkstellingsredenen.

aal én professioneel activeerbaren'. Uit de databank kan niet afgeleid worden of het hier gaat om recente werkervaring.

Tabel 3.18 Werkervaring (kolompercentages)

	Sociaal & professioneel
Ja	62,4
Neen	29,8
Niet ingevuld	7,7
Totaal	100,0
Aantal	3 505,0

Voor de personen die als uitsluitend sociaal activeerbaar gelabeld werden werd deze variabele niet ingevuld.

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Bijna een derde van de personen die als mogelijk professioneel activeerbaar gezien worden, heeft geen werkervaring.

4. OCMW dienstverlening

Tot slot bevat MPSA ook een aantal variabelen die kunnen gegroepeerd worden onder de noemer 'OCMW dienstverlening'. Ook deze variabelen kunnen helpen het beeld van de Antwerpse OCMW-cliënt te vervolledigen.

4.1 Uitkering

De personen beschreven in de dataset krijgen allen een uitkering van het OCMW. Enerzijds is er het leefloon. Om recht te hebben op een leefloon moet men voldoen aan een zestal voorwaarden:

- een werkelijke verblijfplaats in België hebben, dus gewoonlijk en bestendig op Belgisch grondgebied verblijven;
- meerderjarig zijn of hiermee gelijkgesteld (minderjarigen die ontvoegd zijn door huwelijk, één of meerdere kinderen ten laste hebben of die zwanger zijn);
- Belg zijn, ofwel als EU-burger een verblijfsrecht van meer dan drie maanden hebben, ofwel staatsloze zijn, ofwel erkend politiek vluchteling zijn, ofwel als vreemdeling ingeschreven zijn in het bevolkingsregister;
- onvoldoende bestaansmiddelen hebben;
- bereid zijn te werken, tenzij dit om gezondheids- of billijkheidsredenen niet mogelijk is;
- mogelijke rechten op andere uitkeringen laten gelden.

Financiële steun equivalent aan het leefloon is een financiële steun die het OCMW een cliënt toekent wanneer die niet voldoet aan de voorwaarden om een leefloon te krijgen, maar zich in een gelijkaardige behoeftige²⁴ situatie bevindt. Doorgaans is het bedrag van de financiële steun equivalent aan het leefloon hetzelfde als dat van het leefloon. Dit bedrag hangt af van de categorie waartoe de OCMW-client behoort. Op 31 januari 2009 waren de bedragen als volgt:

- 474,37 euro voor samenwonende individuen;
- 711,56 euro voor alleenwonende individuen;
- 948,74 euro voor individuen met gezinslast (minimaal één minderjarig, inwonend kind).

Tabel 3.19 geeft een overzicht van de beschreven uitkeringstypes.

Tabel 3.19 Uitkeringstype (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Equivalent leefloon	17,8	28,5	25,9
Leefloon	82,2	71,6	74,1
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

χ^2 (S-SP) = 49,0/DF = 1/p < 0,0001

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Het significant hoger percentage equivalent leefloon bij de sociaal én professioneel activeerbaren hangt waarschijnlijk sterk samen met het feit dat we binnen deze categorie ook meer niet-Belgen terugvinden (cf. tabel 3.5).

4.2 Schuldenremediëring

Om cliënten te sensibiliseren of bij te staan in het oplossen van hun schuldenproblematiek, biedt het OCMW een ruime dienstverlening. Deze hulp kan velerlei vormen aannemen. In de eerste plaats is er de budgetbegeleiding. Tijdens deze vorm van begeleiding krijgen de cliënten praktische tips in verband met het beheer van inkomsten en uitgaven. Het budget wordt wel autonoom door de cliënt beheerd. Een tweede vorm is de schuldbemiddeling. De medewerker van het OCMW bekijkt hierbij de schulden en stelt een afbetalingsplan op dat de cliënt evenwel zelf moet uitvoeren. Naast deze twee vormen waarbij het beheer duidelijk in handen van de cliënt blijft, zijn er ook ondersteuningsvormen die het finan-

²⁴ Het OCMW beschouwt mensen als behoeftig indien ze niet in staat zijn te voldoen aan de volgende zaken: een verblijfplaats vinden, zich voeden, zich kleden, de persoonlijke hygiëne verzorgen en toegang krijgen tot gezondheidszorg.

cieel beheer overdragen naar het OCMW. Zo kan men besluiten in budgetbeheer te gaan. In dit geval vraagt het OCMW alle kosten op en krijgt de cliënt leefgeld. Het OCMW doet alle betalingen en onderhandelt met eventuele schuldeisers. In geval van collectieve schuldenregeling (CSR) is de vraag naar budgetbeheer niet vrijblijvend, maar verplicht door de rechtbank. Deze vorm van ondersteuning gebeurt ook onder controle van diezelfde rechtbank. In welke mate de MPSA-respondenten gebruik maken van deze (verschillende types van) dienstverlening wordt weergegeven in tabel 3.20.

Tabel 3.20 Schuldenremediëring

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Ja	57,5	51,8	53,1
Budgetbegeleiding	52,7	47,2	48,5
Schuldbemiddeling	1,9	1,1	1,3
Budgetbeheer	0,7	1,0	0,9
CSR	1,8	1,7	1,8
Niet ingevuld	42,8	48,9	47,5
Neen	42,5	48,2	46,9
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

Remediëring: X^2 (S-SP) = 45,7/DF = 1/p < 0,0001

Type remediëring: X^2 (S-SP) = 17,2/DF = 4/p = 0,0017

CSR = collectieve schuldenregeling

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Meer dan de helft van de geregistreerde cliënten zit op 31 januari 2009 in één of andere vorm van schuldhelpverlening bij het OCMW. Wanneer we echter naar de verdeling binnen deze groep kijken, blijkt dat voor bijna de helft geen verdere detail gegeven is. De andere helft volgt voornamelijk budgetbegeleiding, een vorm van schuldenremediëring waarbij het meer gaat om het opleiden van de cliënt zelf in het beheer van zijn budget, dan om profielen met een onoverzichtelijke en/of onoverkomelijke schuldenlast. Wanneer het gaat om de vormen waarbij het feitelijke beheer wel wordt overgedragen aan het OCMW, budgetbeheer en CSR, zien we weinig of geen verschillen tussen personen die uitsluitend sociaal activeerbaar zijn en zij die sociaal én professioneel activeerbaar zijn.

4.3 Activering

Naast het uitkeren van financiële hulp en schuldhelpverlening, speelt het OCMW ook een belangrijke rol in de activering van cliënten. In deze paragraaf gaan we dieper in op deze pijler.

In eerste instantie wordt nagegaan welke cliënten door een arbeidsbegeleider opgevolgd worden (tabel 3.21). De arbeidsbegeleiding kan intern of extern georganiseerd zijn. Wanneer de cliënt momenteel geen arbeidsbegeleiding krijgt, maar hier eventueel wel voor in aanmerking komt, wordt dit in MPSA aangeduid als 'neen'. Cliënten die daarentegen niet in aanmerking komen, worden gemarkeerd met 'niet van toepassing'.

Tabel 3.21 Arbeidsbegeleiding (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Ja, intern	1,4	16,6	13,0
Ja, extern	0,3	2,3	1,9
Neen	38,4	68,1	61,1
N.v.t.	56,2	11,1	21,8
Niet ingevuld	3,8	1,8	2,3
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

χ^2 (S-SP) = 1 082,6 / DF = 4/ $p < 0,0001$

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Slechts 15% van de populatie krijgt arbeidsbegeleiding. Er bestaat een duidelijk onderscheid naargelang de activeerbaarheid ingeschat wordt; bij de uitsluitend sociaal activeerbaren is dit logischerwijze veel lager (1,7%) dan bij degenen die ook professioneel activeerbaar ingeschat worden (18,9%). Ook bij degenen die momenteel geen begeleiding krijgen, blijkt een onderscheid te bestaan tussen deze twee subpopulaties. Dit verschil is intuïtief: terwijl de sociaal én professioneel activeerbaren voornamelijk nog in aanmerking komen voor arbeidsbegeleiding is dit bij de uitsluitend sociaal activeerbaren net omgekeerd.

Verder kunnen we nagaan of de cliënt op 31 januari 2009 in een activeringstraject bij het OCMW zat. Tabel 3.22 geeft daarnaast ook aan om welk traject het dan gaat.

Tabel 3.22 Activering (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Neen	74,6	41,9	49,7
Ja	25,4	58,1	50,3
Sociaal	50,4	7,7	12,8
Opleiding	5,0	12,5	11,6
Nederlands	41,4	51,6	50,3
Student	1,1	4,9	4,4
Professioneel	1,4	18,3	16,3
Inburgering	0,7	4,4	3,9
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

Activering: χ^2 (S-SP) = 45,7/DF = 1/p < 0,0001

Type activering: χ^2 (S-SP) = 17,2/DF = 4/p = 0,0017

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Ongeveer de helft van alle cliënten volgt een traject. Wanneer we onze aandacht richten op de uitsluitend sociaal activeerbaren zien we dat dit aandeel sterk terugvalt, maar toch nog steeds een kwart bedraagt. Deze personen volgen doorgaans een sociale activering (vrijwilligerswerk, arbeidszorg, ...) of krijgen een opleiding Nederlands. Bij de sociaal én professioneel bemiddelbaren ligt het zwaartepunt inderdaad bij de opleiding Nederlands, maar zien we daarnaast veel professionele activeringstrajecten.

In tabellen 3.23, 3.24 en 3.25 bekijken we de verdere detaillering van deze verschillende trajecten.

Tabel 3.23 Sociale activering (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Arbeidszorg	9,1	7,7	8,4
Vrijwilligerswerk intern	14,4	10,8	12,6
Vrijwilligerswerk extern	32,6	26,2	29,4
Mantelzorg	9,1	5,4	7,3
Andere	34,9	50,0	42,4
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	132,0	130,0	262,0

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

262 personen volgen een sociaal activeringstraject. Zulke trajecten kunnen zowel een tussen- als een eindfase inhouden. Concreet gaat het hier vaak om arbeidszorg, vrijwilligerswerk of mantelzorg. De voornaamste categorie is echter de categorie 'andere'. Deze wordt in de MPSA-leidraad omschreven als 'activiteiten die

leiden naar het stabiliseren van de eigen situatie en/of activiteiten die de kansen op sociale activering in de vorm van het presteren van arbeid of op professionele activering vergroten'. Het kan hier onder meer gaan om (dag)opname voor ontwenning of psychische begeleiding.

Tabel 3.24 Geactiveerd via opleiding (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
OCMW	15,4	26,8	26,2
VDAB	7,7	26,3	25,4
Extern erkend door VDAB	0,0	9,9	9,4
Andere	76,9	37,0	39,1
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	13,0	243,0	256,0

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Bij de respondenten die geactiveerd worden via opleiding (uitgezonderd de opleiding Nederlands of de initiële opleiding (categorie 'student')) wordt aangegeven welke instantie in de opleiding voorziet. We zien dat slechts een kwart van de opleidingen intern bij het OCMW gevolgd worden. De andere beroepsopleidingen worden georganiseerd door VDAB of andere partners.

Tabel 3.25 Professionele activering (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
BNEC	75,0	49,3	49,6
NEC	25,0	4,0	4,3
Art. 60	0,0	11,3	11,2
Andere	0,0	27,5	27,2
Niet ingevuld	0,0	7,8	7,7
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	4,0	371,0	375,0

BNEC = buiten normaal economisch circuit, NEC = normaal economisch circuit

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Een professionele activering kan gesitueerd worden buiten (BNEC) of in het normaal economisch circuit (NEC). Dit laatste is zeldzaam. In het eerste geval (49,3%) gaat het concreet om tewerkstelling in het kader van Sine, Wep+ of Activa. Art. 60, de sociale tewerkstelling georganiseerd door het OCMW, wordt apart gecategoriseerd. Tot slot is er een laatste categorie 'andere'. Normaal zou deze moeten verwijzen naar eerder uitzonderlijke statuten voor deze doelgroep, zoals tewerkstel-

ling als zelfstandige. Het hoge aandeel (27,2%) doet echter vermoeden dat deze categorie door de maatschappelijk werkers/arbeidsbegeleiders vaak verward wordt met de categorie 'BNEC'.

Het databestand van de OCMW-cliënten werd eveneens gekoppeld met de VDAB data. Zo kan nagegaan worden of de cliënten een dossier hebben bij de VDAB en of dit dossier actief dan wel passief is. Een actief dossier geeft aan dat het individu op 31 januari 2009 als werkzoekende gekend is bij de VDAB. Wanneer iemand sinds 1995 een actief dossier had, maar intussen uitstroomde wordt diens dossier op 'passief' gezet. We dienen hier op te merken dat een (equivalent) leefloongerechtigde weliswaar niet verplicht is zich in te schrijven bij de VDAB. Ze worden hiertoe wel aangespoord wanneer ze geen geregistreerde drempels naar werk (cf. tabel 3.9) hebben en het niveau van Nederlands minstens het 'overlevingsniveau' bereikt. Tabel 3.26 geeft een overzicht.

Tabel 3.26 VDAB-dossier op 31 januari 2009 (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
<i>Actief dossier</i>	10,8	50,9	41,4
Werkzoekenden ten laste van OCMW (05)	69,5	70,4	70,3
Werkzoekenden met werkloosheidsuitkeringsaanvraag (00)	18,6	16,3	16,4
Vrij ingeschreven niet-werkenden (03)	9,3	9,4	9,4
Schoolverlaters in wachttijd (02)	0,8	2,2	2,2
Werkzoekenden uitgesloten van uitkering (14)	1,7	1,5	1,5
Werkzoekenden in deeltijds onderwijs (11)	0,0	0,2	0,2
<i>Passief dossier</i>	54,7	31,6	37,1
Afschrijving wegens onbekende reden (79)	79,9	62,6	68,7
Afschrijving wegens werk (78)	4,2	21,3	15,3
Afschrijving wegens ziekte (76)	6,2	4,2	4,9
Deeltijds werkende, vrij ingeschreven werkzoekende (93)	0,2	4,0	2,6
Niet werkzoekende UVW (95)	5,2	0,8	2,3
Werkzoekende in deeltijdse betrekking (80)	0,3	1,2	0,9
Geplaatst (70)	1,0	0,6	0,8
Asielzoeker in beroep tegen uitwijzingsbevel (94)	0,2	1,0	0,7
Afschrijving wegens hervatting studie (77)	0,0	1,0	0,6
Vrij ingeschreven werkenden (90)	0,0	0,6	0,4
UVW vrijgesteld om sociale redenen (96)	0,5	0,3	0,4
Vorbereiding tewerkstelling ten laste van RIZIV (32)	0,7	0,1	0,3
(Kandidaat) arbeidszorgmedewerker (33)	0,5	0,1	0,2
UVW vrijgesteld om studieredenen (97)	0,0	0,4	0,2
Werkzoekenden in individuele beroepsopleiding (85)	0,0	0,2	0,1
Werkende, deeltijds lerende werkzoekenden (91)	0,0	0,2	0,1
Campus inschrijvingen (18)	0,0	0,1	0,1
Deeltijds werkende schoolverlaters (82)	0,0	0,1	0,1
<i>Geen dossier</i>	34,6	17,4	21,5
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

Dossier: χ^2 (S-SP) = 557,35/DF = 2/p < 0,0001

Bron: OCMW Antwerpen, VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Van de 4 599 OCMW-cliënten heeft iets meer dan vier op de tien gelijktijdig een actief dossier bij VDAB. In de meeste gevallen zijn ze bij VDAB ingedeeld in de subcategorie 05, id est werkzoekenden ten laste van het OCMW. Dit geeft aan dat er wel degelijk sprake is van een overlap tussen de OCMW-populatie en de werkzoekendenpopulatie. 37,1% was ooit²⁵ als werkzoekende ingeschreven bij de VDAB, maar heeft op 31 januari 2009 geen actief dossier meer. Ruim een vijfde van de OCMW-cliënten is daarenboven helemaal niet gekend bij de VDAB.

²⁵ Sinds de start van het huidige registratiesysteem, AMI, in 1995.

Het verschil naargelang de activeerbaarheid is hier zoals verwacht erg significant. De personen die door het OCMW als uitsluitend sociaal activeerbaar ingeschat worden, hebben veel minder een actief dossier bij de VDAB. Toch was meer dan de helft het afgelopen decennium minstens eens ingeschreven bij de VDAB. Deze dossiers eindigden relatief meer in 'uitstroom om onbekende reden' en minder in 'uitstroom naar werk'.

Aangezien de waarde 'passief dossier' een zeer lange tijdsspanne kan bestrijken, vroegen we VDAB na te gaan welke OCMW-cliënten de afgelopen 3 jaar een actief dossier hadden bij de VDAB en eventueel ook een traject volgden bij de VDAB (tabel 3.27).

Tabel 3.27 Ingeschreven/in trajectbegeleiding bij VDAB de afgelopen 3 jaar (kolompercentages)

	Sociaal	Sociaal & professioneel	Totaal
Ingeschreven bij VDAB	32,4	75,6	65,4
In trajectbegeleiding bij VDAB	47,3	79,8	75,9
Niet in trajectbegeleiding bij VDAB	52,7	20,2	24,1
Niet ingeschreven bij VDAB	67,6	24,4	34,7
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aantal	1 094,0	3 505,0	4 599,0

Ook bij degenen die niet ingeschreven waren bij VDAB, vinden we 42 personen die in dezelfde periode wel in trajectbegeleiding waren. Dit is mogelijk aangezien een traject kan blijven voortduren wanneer een dossier op passief gezet wordt.

Bron: OCMW Antwerpen, VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Net als in de vorige tabel is er een zeer groot verschil tussen degenen die uitsluitend sociaal activeerbaar geacht worden onder wie slechts een derde de afgelopen drie jaren ingeschreven was bij de VDAB en de sociaal én professioneel activeerbaren waarbij dit aandeel oploopt tot driekwart. Dit geeft aan dat de uitsluitend sociaal activeerbaren vaak al langer een grotere afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Ook in de behandeling van de dossiers door de VDAB is een onderscheid merkbaar. Waar slechts vijf op de tien sociaal bemiddelbaren in diezelfde periode in trajectbegeleiding bij VDAB waren, is dit het geval voor acht op de tien sociaal én professioneel activeerbaren.

Aan de hand van de huidige data kan niet nagegaan worden welke personen op hetzelfde moment in arbeidsbegeleiding bij VDAB en bij OCMW waren. Deze cijfers suggereren echter dat zulke mogelijkheid zeker bestaat en dat er bijgevolg nood is aan een goede afstemming tussen het begeleidingsaanbod van deze twee diensten.

5. Afbakening en typering van de restgroep

In deze laatste paragraaf leggen we de resultaten van de profilering van de Antwerpse OCMW-populatie samen en trachten we aan de hand hiervan een restgroep te definiëren.

5.1 Definitie en omvang van de restgroep

Een eerste doelstelling van het rapport is het omschrijven van de restgroep, id est de personen die (nog) niet bemiddelbaar zijn. Voor de Antwerpse OCMW-populatie trachten we deze vraag te beantwoorden aan de hand van MPSA-data. Verschillende definities zijn mogelijk.

In een eerste scenario kan men de restgroep beperken tot de personen die als 'uitsluitend sociaal activeerbaar' gelabeld worden. Dit label wordt toegekend aan cliënten die omwille van hun leeftijd, hun handicap, hun rechten of bij beslissing van het BCSB niet professioneel activeerbaar geacht worden. Op 31 januari 2009 ging het concreet om 1 094 individuen of 23,7% van de Antwerpse (equivalent) leefloongerechtigden.

De anderen worden als sociaal én professioneel activeerbaar beschouwd. Dit wil echter niet zeggen dat deze mensen onmiddellijk naar een bezoldigde activiteit kunnen georiënteerd kunnen worden. Soms zullen immers eerst bepaalde hindernissen op persoonlijk, juridisch of sociaal vlak weggewerkt moeten worden, vooraleer men tot een professionele activering kan komen.

In een tweede scenario kan de restgroep dan ook ruimer gedefinieerd worden als de groep die door het OCMW niet actief aangespoord wordt om zich in te schrijven bij de VDAB en aldus, mogelijk wel op termijn, maar zeker niet onmiddellijk activeerbaar geacht wordt. Naast de uitsluitend sociaal activeerbaren wordt in dit scenario de restgroep uitgebreid met alle respondenten die minstens één van de 21 geregistreerde drempels naar werk ervaren en/of wier niveau Nederlands lager blijkt dan het overlevingsniveau (niveau 1.2). Deze verruiming leidt tot een restgroep van 3 266 individuen, die 70,6% van de totale OCMW-populatie vertegenwoordigen.

Gezien de diverse aard van de opgelijste drempels, kan tegen het tweede scenario ingebracht worden dat het vaak te streng oordeelt. Een aantal van deze drempels kan immers net weggewerkt worden als onderdeel van een professionele activering en zal deze activering als dusdanig niet in de weg staan. We denken hier bijvoorbeeld aan drempels in verband met het zoekgedrag naar werk (motivatie, initiatief, flexibiliteit, stiptheid, ...) die kunnen behandeld worden tijdens arbeidsbegeleiding.

In een derde scenario trachten we daarom de restgroep te differentiëren aan de hand van het type en de ernst van de ervaren drempels. Enerzijds behouden we zoals steeds de groep van de uitsluitend sociaal activeerbaren, anderzijds baseren we ons voor de verdere aanvulling van de restgroep op de gedefinieerde clusters.

Twee van deze clusters blijken immers opvallend minder professioneel geactiveerd te worden. Dit zijn in de eerste plaats de personen van wie de drempels naar werk zich situeren op het vlak van psychologisch kapitaal (o.m. verslavingsproblematiek, psychische problemen, ...). Daarnaast blijken ook personen die drempels ondervinden op verscheidene domeinen een grotere afstand te hebben tot de arbeidsmarkt. Wanneer, naast de uitsluitend sociaal activeerbaren, ook deze twee clusters als restgroep beschouwd worden, bekomen we een groep van 1 628 individuen, zijnde 35,4% van de populatie.

5.2 Profiel van de restgroep

Naast het afbakenen van de restgroep is het van belang een duidelijk zicht te hebben op het profiel van deze groep. We bekijken daarom achtereenvolgens de achtergrondkenmerken, de mogelijke hindernissen en de huidige activeringsinitiatieven voor de subgroepen gedefinieerd in de verschillende scenario's. In de tabellen onderscheiden we naast de populatie de volgende groepen:

- RG1: de personen die als uitsluitend sociaal activeerbaar beschouwd worden;
- +RG2: de personen die als sociaal én professioneel bemiddelbaar gelabeld zijn, maar die niet onmiddellijk bemiddelbaar zijn naar de arbeidsmarkt omwille van geregistreerde drempels of een ontoereikende kennis van de Nederlandse taal;
- +RG3: de personen die als sociaal én professioneel bemiddelbaar gelabeld zijn, maar die behoren tot de clusters 'belemmeringen met betrekking tot het psychologisch kapitaal' of 'belemmeringen op meervoudige domeinen'.

Tabel 3.28 geeft een overzicht van de achtergrondkenmerken.

Tabel 3.28 Achtergrondkenmerken (kolompercentages)

	Populatie	RG 1	+RG 2	+RG 3
Aantal	4599,0	1094,0	2172,0	543,0
Geslacht				
Man	43,7	40,4	44,2	50,3
Vrouw	56,3	59,6	55,8	49,7
Leeftijd				
18-29 jaar	33,8	10,2	38,7	27,2
30-39 jaar	24,2	14,0	28,3	28,2
40-49 jaar	19,5	19,7	20,5	28,0
50-59 jaar	20,7	50,1	11,9	16,6
60 jaar of ouder	1,8	6,0	0,5	0,0
Etniciteit				
Autochtone Belg	29,9	47,3	17,9	49,2
Allochtone Belg	13,4	16,5	12,8	13,6
Allochtoon	56,7	36,3	69,2	37,2
Opleidingsniveau*				
Niet ingevuld	24,0	-	24,2	26,1
Geen	39,4	-	46,7	29,6
Laag	22,1	-	19,1	40,1
Midden	10,2	-	6,7	10,5
Hoog	4,3	-	3,3	3,7

* Voor de uitsluitend sociaal activeerbaren wordt het hoogste diploma niet gevraagd.

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

De drie opgelijste restgroepen blijken onderling zeer te verschillen. RG 1 bestaat vooral uit 50+ers. RG 2 telt een relatief groot aandeel allochtonen. Hiermee hangt mogelijk het zeer lage opleidingsniveau van deze groep samen. RG 3 vertoont, tot slot, amper minder gunstige kenmerken en zou, louter op basis van dit profiel, mogelijk zelfs tot een sterkere groep binnen de populatie gerekend worden. De rijke informatie met betrekking tot problemen en hindernissen waarover we kunnen beschikken laten echter toe dit beeld enigszins bij te sturen.

Tabel 3.29 geeft een eerste overzicht aan de hand van de 21 bevraagde problemen. We geven eerst het gemiddeld aantal geregistreerde drempels. Vervolgens bekijken we de gemiddelde score op de zes tienpuntenschalen die de gemeten problemen samenvatten. Tabel 3.30 vult verder aan met andere hindernissen die uit MPSA naar voor komen.

Tabel 3.29 Problemen en drempels naar werk. Aantal drempels (max. 21) en de gemiddelde score op de zes probleemfactoren (10-puntenschaal).

Gemiddelde waarden	Populatie	RG 1	+RG 2	+RG 3
Aantal	4 599,00	1 094,00	2 172,00	543,00
Aantal drempels	0,95	1,50	1,20	1,62
Motivatie	0,69	0,69	0,77	1,47
Psychologisch kapitaal	0,96	1,57	0,90	2,99
Sociaal kapitaal	2,33	2,59	2,81	2,38
Gezinssituatie	0,86	0,48	1,18	0,70
Gezondheid	1,32	2,53	1,14	2,30
Woonsituatie	0,50	0,39	0,54	0,47

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Alle restgroepen ondervinden gemiddeld meer drempels naar werk of opleiding. De problemen van de verschillende restgroepen situeren zich evenwel op zeer verschillende gebieden. Anders dan in tabel 3.29 komen in deze tabel duidelijk de beperkingen van RG 3 naar voor. Aangezien deze groep opgebouwd is rond de clusters, die steunen op deze variabelen, komt dit niet onverwacht. Interessant is dus na te gaan of deze personen ook slechter scoren op de andere hindernissen naar werk die we uit het MPSA distilleerden.

Tabel 3.30 Overige hindernissen naar werk (aandeel binnen de groep)

	Populatie	RG 1	+RG 2	+RG 3
Aantal	4 599,0	1 094,0	2 172,0	543,0
Nederlands (< niveau 1.2)	38,8	30,0	55,9	20,7
Analfabeet in Latijns schrift	16,8	17,3	22,1	10,5
Geen arbeidskaart	12,8	18,0	13,3	9,0
Geen blanco getuigschrift*	13,1	16,1	12,8	31,0
Budgetbeheer/CSR	2,7	2,6	2,5	6,6

* Deze aandelen zijn berekend op basis van de ingevulde waarden. Missings werden achterwege gelaten.

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

Meer dan de helft van de personen uit RG 2 behaalt het zogenaamde 'overlevings-niveau' op het vlak van Nederlands niet. In deze groep vinden we ook het grootste aandeel dat analfabeet is in het Latijns schrift: meer dan één op de vijf wordt blijkt geconfronteerd met deze ernstige drempel naar integratie en activering. De personen die deel uit maken van RG 3 blijken dan weer oververtegenwoordigd wanneer het gaat om het niet kunnen voorleggen van een blanco getuigschrift en een problematische schuldenlast.

In tabel 3.31, tot slot, bekijken we in welke mate de personen uit de verschillende groepen momenteel geactiveerd worden.

Tabel 3.31 Stappen in activering (aandeel binnen de groep)

	Populatie	RG 1	+RG 2	+RG 3
Aantal	4 599,0	1 094,0	2 172,0	543,0
In arbeidsbegeleiding bij het OCMW	14,8	1,6	15,1	17,4
Activeringstraject bij het OCMW	51,3	25,4	58,8	45,3
Professionele activering bij het OCMW	8,2	0,4	6,4	8,0
Actief dossier bij de VDAB	41,4	10,8	48,3	37,0
Traject bij VDAB (< 3 jaar)	50,6	16,8	57,7	56,7
Ooit actief dossier bij VDAB	78,5	65,5	78,3	86,6

Bron: OCMW Antwerpen en eigen bewerkingen (HIVA)

RG 1 komt uit deze tabel overduidelijk naar voor als de groep waarvoor minder stappen gezet worden in het kader van activering. Ze zijn amper in arbeidsbegeleiding bij OCMW of VDAB en meer dan een derde is zelfs nooit ingeschreven bij deze laatste instelling. Voor een kwart noteren we wel een activeringstraject bij het OCMW, maar het gaat hier doorgaans om sociale activeringsprojecten zoals vrijwilligerswerk of arbeidszorg die eerder tot een sociale integratie, dan wel tot een toeleiding naar betaalde arbeid moeten leiden. Een professionele activering komt in deze groep slechts bij hoge uitzondering voor.

Ook voor de andere groepen lijkt slechts een minderheid op 31 januari 2009 begeleid en/of geactiveerd te worden naar een bezoldigde activiteit.

Ter vergelijking berekenen we ook opgelijste 'stappen in activering' uit tabel 3.31 voor de groep die op basis van hun profiel door het OCMW naar de VDAB verwezen worden. Het gaat hier concreet om de cliënten die professioneel activeerbaar geacht worden, voor wie geen drempels naar werk of opleiding geregistreerd werden en die minimaal het overlevingsniveau van Nederlands beheersen. Of, om het in de termen van de bovenstaande tabellen te formuleren, de populatie min RG 1 min RG 2. We vinden deze groep beduidend meer terug in begeleidings- of activeringstrajecten: 26,3% is in arbeidsbegeleiding bij OCMW en 17,9% volgt een professionele activering. Toch blijft ook voor deze groep het aandeel actieve dossiers bij VDAB beperkt tot 57,7%.

HOOFDSTUK 4

CONCLUSIES EN BELEIDSAANBEVELINGEN

1. Doel en opzet

Het doel van dit onderzoek is de Antwerpse groep van ‘moeilijk of (nog) niet bemiddelbaren’ – hier kortweg de ‘restgroep’ genoemd - in kaart te brengen op basis van de geregistreerde profielkenmerken en belemmeringen naar werk in de bestanden van VDAB (voor de werkzoekenden) en OCMW (voor de leeflooncliënten). Meer bepaald willen we een inzicht krijgen in de factoren die door VDAB- en OCMW-consulenten in de dagdagelijkse praktijk gediagnosticeerd worden als drempels naar werk. Dit moet de beleidsmakers en uitvoerende instanties in staat stellen om nieuwe activerings- en bemiddelingsstrategieën te ontwikkelen op maat van verschillende geïdentificeerde doelgroepen.

Een belangrijk doel van dit onderzoek is tot een vergelijkbare afbakening en definitie, berekening van de omvang en aandeel, en analyse van belemmeringen en mogelijkheden te komen over de verschillende instanties en uitkeringscategorieën heen. Het gaat dan meer bepaald om de instanties VDAB en OCMW.

Met ‘(nog) niet bemiddelbaar’ bedoelen we personen die (nog) niet klaar zijn om zonder hulp de stap te zetten naar het reguliere arbeidscircuit en dus niet onmiddellijk ‘inzetbaar’ zijn. Vaak willen deze personen wel werken, maar hebben zij heel wat niet-arbeidsmarktgerelateerde problemen die hun doorstroom naar de reguliere arbeidsmarkt in de weg staan. Binnen de categorie ‘moeilijk bemiddelbaren’ zijn er bovendien gradaties, al naargelang van de ernst van de hindernis naar werk en de combinatie van hindernissen op het arbeidsdomein en op andere levensdomeinen. Bij de afbakening in dit rapport vertrekken we daarom van een voldoende ruim gedefinieerde groep.

Voor dit onderzoek maken we gebruik van kwantitatieve data zoals opgeslagen bij VDAB en OCMW. Deze gegevens zijn een rijke informatiebron om het profiel van de groep, de belemmeringen en kansen bij activering en trajectbegeleiding in kaart te brengen. Het proces van de intake levert informatie op over de oorzaken van nog niet bemiddelbaarheid. Dit kunnen objectieve criteria (leeftijd, etnische achtergrond, opleidingsniveau, werkloosheidsduur, arbeidshandicap, e.a.) zijn, maar daarnaast spelen ook heel wat subjectieve criteria een rol. In laatste instantie

beslissen de consultants over de al dan niet inzetbaarheid van werkzoekenden of leefloongerechtigden, op basis van instrumenten voor intake en diagnosestelling. Deze informatie is cruciaal in het dagdagelijkse activeringswerk. In dit onderzoek is deze informatie voor het eerst toegankelijk gemaakt voor wetenschappelijke analyse.

2. Afbakening en activeerbaarheid van de 'restgroep'

Voor de afbakening van de 'restgroep' vertrekken we in dit onderzoek van de diagnose door VDAB- en OCMW-consulenten. Dit onderzoek probeert dus voorbij de procedurele en administratieve criteria van werkloosheidsduur, uitkeringscategorie, opleidingsniveau en dergelijke te kijken. Een gemeenschappelijke analyse van beide populaties is echter niet mogelijk, gezien de grote verschillen in het proces van intake en de verschillende wijzen van registreren bij beide instanties. Voor de inschatting en kwantificering van het activeerbaar potentieel in beide populaties gaan we bijgevolg noodgedwongen verschillend tewerk. Bovendien is het belangrijk de logica van beide systemen goed te begrijpen.

Een belangrijk onderscheid voor onze doeleinden is dat de OCMW-praktijk reeds voor een ruim gedeelte van de volledige populatie diagnosticeert naar activeerbaarheid, terwijl dit voor de VDAB-praktijk nog niet het geval is. Bij het OCMW resulteert dit proces van intake in het onderscheid tussen louter sociaal activeerbaren en sociaal én professioneel activeerbaren. Alle potentieel activeerbaren zijn bijgevolg gescreend. Wel is het zo dat we voor de louter sociaal activeerbaren niet in dezelfde mate beschikken over intakegegevens zoals voor de sociaal én professioneel activeerbaren. Deze laatste categorie is echter nog een ruime groep, die we in dit onderzoek nader verfijnen vanuit de gedetecteerde drempels naar werk. De VDAB is in 2006 gestart met de afbakening van de werkzoekenden met MMPP-problemen (medische, mentale, psychische, psychiatrische problemen) voor doorverwijzing naar een activeringsbegeleiding. Hier gaat het echter om een zeer zware doelgroep, waarmee zelfs de zorgsector vaak geen blijf weet. In het werkveld heeft men het over mensen met ernstige psychopathologieën die zeer moeilijk te behandelen zijn, met nood aan justitiële bijstand en schuldbemiddeling, met onvoldoende zelfinzicht en een beperkte motivatie (Franck, 2008). Het gaat met andere woorden om een eerder beperkte doelgroep die zich bevindt aan het extreme uiteinde op de denkbeeldige schaal van onbemiddelbaarheid. Geleidelijk komt deze doelgroep nader in beeld. De volledige 'restgroep' is hiermee echter nog niet gediagnosticeerd op een systematische wijze. In dit onderzoek maken we een inschatting van de potentieel activeerbaren binnen deze brede groep. We gaan hierbij uit van een maximalistisch perspectief. Op grond van dit typologie-onderzoek kan a priori geen enkele groep van activering worden uitgesloten. Voorwaarde is wel dat activering voldoende ruim en gespreid in de tijd wordt ingevuld. Concreet betekent dit dat bepaalde groepen eerder zijn aangewezen op vormen van sociale activering (vrijwilligerswerk, arbeidszorg, ...)

of slechts via tussenstappen naar een professioneel traject kunnen worden toegelid. Dit houdt ook in dat activering niet voor iedereen op hetzelfde ogenblik kan of moet worden gerealiseerd.

Activeerbaarheid van de Antwerpse VDAB-populatie

Op basis van een momentopname van het werkzoekendenbestand van de VDAB hebben we de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren ruim afgebakend: uitgaande van de geregistreeerde werkloosheidsduur in combinatie met het al dan niet bezitten van recente korte werkervaring in het voorafgaande jaar. Op deze wijze afgebakend behoort bijna de helft van de totale populatie (14 826 eenheden op 31 693, of 46,8%) tot de moeilijk bemiddelbaren. Hiervan is er een substantieel deel (25,7% van de deelpopulatie; 12,0% van de totale populatie) dat langdurig werkloos is, maar toch in het afgelopen jaar kortdurig gewerkt heeft. Deze subgroep scoort op een aantal kenmerken relatief beter dan de andere subgroepen. Deze groep is dus, anders dan vaak wordt aangenomen, minder moeilijk bemiddelbaar. Deze bevinding doorprijkt de wijd verbreide opvatting 'langdurig werkloos = onbemiddelbaar'; werkervaring opdoen maakt het verschil, ook al is deze van te korte duur om te worden uitgeschreven als werkzoekende (wat pas gebeurt na drie maanden). Dus één op de acht van de volledige populatie is wel langdurig werkloos, maar zeker niet afgeschreven, want kan recente werkervaring voorleggen. Deze bevinding is relevant in het licht van het activeringsbeleid: de VDAB kan immers, meer dan nu het geval is, inzetten op de inbedding van de korte werkervaring in een traject naar duurzamer werk.

Vervolgens hebben we drie types onderscheiden op basis van de aard van de geregistreeerde drempels naar werk: individueel arbeidsmarktgerelateerd of niet-arbeidsmarktgerelateerd. Aldus komen we tot drie types. Bij elk van de types is er nog een potentieel voor activering.

- Type 1 (6,3%) zijn de onmiddellijk bemiddelbaren onder de deelpopulatie moeilijk bemiddelbaren. Het gaat om een groep van 633 werkzoekenden (niet geëxtrapoleerd naar de volledige populatie), die onmiddellijk activeerbaar zijn. (Tenzij er voor deze groep drempels spelen die niet zijn gediagnosticeerd en/of geregistreeerd door de consulent.) Zij zijn wel geregistreeerd als langdurig werkloos, maar beschikken toch over recente, korte werkervaring. In deze groep wordt op dit ogenblik slechts voor een minderheid (44,2%) een traject opgezet. (Mogelijk is er wel nog een traject in voorbereiding).
- Type 2 (41,1%, of 19,2% van de volledige populatie) zijn de moeilijk bemiddelbaren met een arbeidsmarktgerelateerde problematiek. Binnen dit type onderscheiden we twee subtypes: een lichter en een zwaarder subtype. Het zwaardere subtype wordt gevormd door de moeilijk bemiddelbaren met een cumulatieve van werkgerelateerde hindernissen. Het gaat om 2 607 moeilijk bemiddelbaren (26,0% van de deelpopulatie). Voor hen is een intensief, langdurig traject met voldoende aandacht voor basisvaardigheden en basiskennis Nederlands

noodzakelijk willen zij nog meetellen op de arbeidsmarkt. Het lichtere subtype wordt gevormd door de moeilijk bemiddelbaren met slechts één werkgerelateerde hindernis. Deze 1 505 werkzoekenden hebben vooral behoefte aan intensieve begeleiding bij het zoeken naar werk of aan een opleiding al dan niet in combinatie met werkervaring. Van de type 2-werkzoekenden wordt op dit ogenblik slechts de helft in een traject begeleid.

- Type 3 (52,6% of 24,6% van de volledige populatie) zijn de moeilijk bemiddelbaren met zowel werkgerelateerde hindernissen als andere hindernissen op het persoonlijke of welzijnsdomein. Het gaat vooral om medische belemmeringen. Gemiddeld de helft van de type 3-werkzoekenden heeft een traject naar werk (momentopname). De vraag is wel of deze trajecten voldoende intensief zijn om een antwoord te bieden op de veelvormige problemen die zich stellen voor deze zeer moeilijk bemiddelbare werkzoekenden. Binnen dit type kunnen we vier subtypes onderscheiden volgens de zwaarte van de problematiek. Aan het ene uiteinde bevindt zich het relatief lichtere subtype van werkzoekenden die kampen met één enkele hindernis bovenop de werkgerelateerde hindernissen. Het gaat meer bepaald om een zorgtaak, een gebrek aan mobiliteit of een ongunstige leeftijd, zonder dat bijvoorbeeld ook fysieke belemmeringen spelen. Deze categorie is dus louter tijdelijk niet bemiddelbaar (over de andere belemmeringen beschikken we niet over meer informatie om uit te maken of het gaat om een al dan niet tijdelijke hindernis). Het gaat om 1 044 moeilijk bemiddelbaren (10,0% van de deelpopulatie) waarvoor de onbemiddelbaarheid slechts van tijdelijke aard is, althans op voorwaarde dat de maatregelen worden genomen om een gepaste vorm van activering mogelijk te maken. Dit betekent aangepaste voorzieningen voor o.m. kinderopvang, mobiliteit, of tewerkstelling voor de groep 50+ers. Tegelijk vergt dit subtype dat werk wordt gemaakt van de arbeidsmarktgerelateerde oplossingen voor de gedetecteerde problemen. Voor de overige 4 227 type 3-werkzoekenden is de problematiek zwaarder (vooral van medische aard). Aan het andere uiterste van het spectrum van de vier subtypes bevindt zich het zwaarste subtype: werkzoekenden met meerdere niet-arbeidsgerelateerde hindernissen, waarvan minstens één van medische of sociale aard, en dit bovenop één of meerdere werkgerelateerde hindernissen. De meeste werkzoekenden binnen type 3 behoren tot dit zwaarste subtype: het gaat om 2 525 werkzoekenden (25,2% van de deelpopulatie of, na extrapolatie voor de deelpopulatie, 11,8% van de volledige populatie). Zij vormen de harde kern binnen type 3. Toeleiding naar werk is voor deze groep (nog) ver af; zij kunnen wel gebaat zijn bij aangepaste welzijnstrajecten of sociale activeringstrajecten. Ook al is voor het merendeel onder hen werk op de gewone arbeidsmarkt niet meer haalbaar, toch mag de toegang tot een professioneel traject naar (beschermde) tewerkstelling niet a priori afgesloten worden. In dit laatste geval is tevens meer aandacht nodig voor de begeleiding van het werkzoekgedrag. Dit laatste is ook noodzakelijk om de doorstroming naar het reguliere circuit te bevorderen. Het risico dat momenteel institutioneel

in de hand wordt gewerkt, is dat te weinig cliënten doorstromen naar een traject naar werk. Sociale trajecten moeten in principe de weg openhouden naar een traject naar regulier werk, ook al zal het maar voor een kleine minderheid haalbaar blijken.

Activeerbaarheid van de Antwerpse OCMW-populatie

De 'restgroep' van (equivalente) leeflooncliënten bij het OCMW Antwerpen hebben we in dit rapport afgebakend volgens drie scenario's.

In een eerste scenario bestaat de restgroep enkel uit de personen die als 'uitsluitend sociaal activeerbaar' gelabeld worden. Dit label wordt toegekend aan cliënten die omwille van hun leeftijd, hun handicap, hun rechten of bij beslissing van het BCSB niet professioneel activeerbaar geacht worden. Op 31 januari 2009 ging het concreet om 1 094 individuen of 23,7% van de Antwerpse (equivalent) leefloongerechtigden.

In een tweede scenario is de restgroep ruimer gedefinieerd als de groep die door het OCMW niet aangespoord wordt om zich in te schrijven bij de VDAB en aldus, mogelijk wel op termijn, maar zeker niet onmiddellijk activeerbaar geacht wordt. Naast de uitsluitend sociaal activeerbaren wordt in dit scenario de restgroep uitgebreid met alle respondenten die minstens één van de 21 geregistreerde drempels naar werk ervaren en/of wier niveau Nederlands lager blijkt dan het overlevingsniveau (niveau 1.2). Deze verruiming leidt tot een restgroep van 3 266 individuen, die 70,6% van de totale OCMW-populatie vertegenwoordigen.

In een derde scenario hebben we de restgroep nader verfijnd aan de hand van het type en de ernst van de ervaren drempels op basis van de zes clusters in de door ons ontwikkelde typologie. Twee van deze clusters blijken immers opvallend minder professioneel geactiveerd te worden. Dit zijn in de eerste plaats de personen van wie de drempels naar werk zich situeren op het vlak van psychologisch kapitaal (o.m. verslavingsproblematiek, psychische problemen, ...). Daarnaast blijken ook personen die drempels ondervinden op verscheidene domeinen een grotere afstand te hebben tot de arbeidsmarkt. Wanneer, naast de uitsluitend sociaal activeerbaren, ook deze twee clusters als restgroep beschouwd worden, bekomen we een groep van 1 628 individuen, zijnde 35,4% van de populatie.

Het is duidelijk dat de term 'restgroep' in bovenstaande scenario's een uitgebreid scala aan profielen, elk met een verschillende afstand tot de arbeidsmarkt, herbergt. We kunnen er dan ook voor opteren deze diversiteit mee te nemen bij de indeling van de 4 599 Antwerpse (equivalent) leeflooncliënten en de volgende categorieën te onderscheiden:

- in de eerste plaats zijn er de 1 333 cliënten waarvoor geen drempels geregistreerd worden, die de Nederlandse taal voldoende machtig zijn en die daarenboven professioneel activeerbaar geacht worden. Deze mensen kunnen als onmiddellijk bemiddelbaar naar werk beschouwd worden. Doorgaans (73%)

- bevindt deze groep zich ook in arbeidsbegeleiding of een ander traject gericht op werk;
- daarnaast zijn er de 1 638 (equivalent) leefloongerechtigden die men als professioneel activeerbaar inschat, maar die daarnaast nog een of meer drempels naar werk ervaren. Deze mensen zijn op termijn activeerbaar, gegeven dat hun drempels geremedieerd worden. De nodige activeringstrajecten voor deze groep zijn zeer divers en mogelijk intensief;
 - tot slot zijn er de 1 628 cliënten die omwille van hun leeftijd, handicap of problemen een zeer grote afstand tot de arbeidsmarkt ondervinden. Dit is de restgroep zoals afgebakend in scenario 3. De nadruk voor deze groep ligt in de eerste plaats op sociale activering, op het (terug) integreren van het individu in de maatschappij door onbezoldigde activiteiten of persoonlijke netwerkvorming. Een professionele integratie, hoewel minder waarschijnlijk, mag echter ook voor deze groep niet volledig uitgesloten worden.

3. Bevindingen over het meetinstrument bij de intake

Het grote voordeel van de systematische aanpak van het proces van intake op basis van een gestandaardiseerd intake-instrument is dat consultants zich veel beter kunnen informeren over hun doelgroep van cliënten. Op het algemene niveau biedt dit het voordeel om een typologie op basis van meetbare kenmerken te ontwikkelen. Belangrijk hierbij is het oordeel van de consultant, waarbij naast kenmerken opgenomen in het meetinstrument altijd ook een subjectieve inschatting meespeelt (gebaseerd op de expertise en ervaring van de consultant).

Het is natuurlijk niet bevorderlijk voor de cliënt als de instrumenten bij VDAB en OCMW te ver uit elkaar liggen, zoals momenteel nog het geval is. Daarom bepleiten we op basis van onze bevindingen met de gehanteerde intake-instrumenten, voor een geïntegreerde aanpak van de intake, op basis van een deels eenvormig instrument.

Het ontwikkelen van een gemeenschappelijk proces van intake moet ook toelaten dat op termijn de overdracht van individuele trajecten veel vlotter kan gebeuren. Op dat vlak is er nog een lange weg af te leggen. OCMW-consulenten hebben nauwelijks toegang tot de VDAB-dossiers en omgekeerd. Momenteel is dit enkel mogelijk in het kader van de werkwinkel, waarin het OCMW formeel is betrokken. Enkel bij het experiment van de welzijnstrajecten in de werkwinkels, waarbij OCMW-consulenten instaan voor de hulpverlening bij het wegwerken van welzijnsproblemen, is er een betere doorstroming van informatie.

Een inspiratiebron voor de verbreding en verdieping van de intake kan het 'meetinstrument professionele en sociale activering' (MPSA) van het OCMW zijn. Daarin wordt bijvoorbeeld uitdrukkelijk en diepgaander gepeild naar moeilijkheden bij de zoektocht naar werk (geen flexibele opstelling, onvoldoende zelfkennis, frustratie, moeilijkheden met nakomen van afspraken, ...). Ook wordt uitdrukkelijk gepeild naar de huisvestingssituatie en eventuele relationele proble-

men. Anderzijds peilt MPSA dan weer niet naar de beroepskennis van de werkzoekende in kwestie. Het naast elkaar leggen van de VDAB- en OCMW-intake kan dus tot optimalisatie van beide instrumenten leiden. Andere ontwikkelde diagnose-instrumenten in binnen- en buitenland kunnen hier ook bij helpen.

De gehanteerde intake-instrumenten bij VDAB en OCMW hebben elk hun sterke en zwakke kanten. Op basis van de intakeleidraad bij de VDAB en het MPSA-instrument bij het OCMW kunnen volgende aandachtspunten worden geformuleerd:

- het instrument levert informatie voor een zo groot mogelijke populatie. Bepaalde groepen worden dus niet buiten het proces van intake gehouden;
- intakegegevens worden geactualiseerd of herbeoordeeld op vaste tijdstippen;
- nieuwe, actuele gegevens zijn makkelijk integreerbaar via aanpassingen van het dossier in een nieuwe lijn. Vermeden wordt om telkens een nieuw dossier aan te maken;
- detectie van problemen en drempels gebeurt voldoende breed (op vele domeinen; niet enkel vanuit het voorkeurberoep) en gedetailleerd (aard en mate van ernst van de drempel). Enkele voorbeelden: gaat het om een zorgtaak voor kinderen, ouders of een zieke partner? kan de werkzoekende de zorg niet uitbesteden omdat er geen opvangmogelijkheid bestaat of omdat die te duur is? heeft de werkzoekende helemaal geen beroepskennis, -attesten of ervaring, of wordt die niet erkend? ... ;
- registratie van problemen en drempels veronderstelt een eenduidige categorisering en interpretatie (bv. sociale belemmeringen; kennis Nederlands; externe factoren). Ontbrekende waarden worden vermeden. Verouderde onderverdelingen (bv. onderscheid tussen randvoorwaarden en redenen voor werkloosheid) worden achterwege gelaten;
- achtergrondkenmerken worden eenvormig gecategoriseerd (bv. gezinssituatie, etnische herkomst, opleiding);
- de invoering van een eenvormig, gestandaardiseerd en universeel intake-instrument vereist maatregelen voor de werkdruk bij de consulenten.

4. Sporen voor verder onderzoek

Op basis van de bevindingen in dit onderzoek en de verkenning van de mogelijkheden van de datasets vloeien enkele aanbevelingen voort voor verder onderzoek.

1. De resultaten over de activeerbaarheid en bemiddelbaarheid zijn gebaseerd op een momentopname, waarbij geen koppeling mogelijk was met uitstroomgegevens. Nochtans kan alleen een opvolging doorheen de tijd, met koppeling aan uitstroomgegevens naar werk, ons een inzicht geven in de bemiddelbaarheid van de onderzochte populatie. Deze analyse zou bovendien vooral kunnen focussen op de kenmerken van het traject: de aard en invulling van het

traject, de intensiteit van begeleiding, het maatwerk, en dergelijke meer. Aldus kan de vraag worden beantwoord wie gebaat kan zijn met welk traject. Dit kan onderzocht worden op basis van een actualisering van de dataset (bv. januari 2010, 1 jaar later), een koppeling met Dimona-gegevens, en eventueel een mondelinge bevraging bij een staal van werkzoekenden.

2. In onze analyse van zowel de VDAB- als de OCMW-populatie blijkt dat op het moment van peiling reeds een vrij grote groep een actief traject heeft. Maar als we de periode van enkele opeenvolgende jaren bekijken, is het aandeel dat een reeds afgesloten of nog lopend traject heeft nog veel groter. Dit is op zich een positieve bevinding, maar laat tegelijk vermoeden dat een vrij groot gedeelte van de reeds afgesloten trajecten in feite niet geslaagde trajecten zijn. Nader onderzoek is wenselijk naar de doelgroep en de redenen voor het niet slagen van deze trajecten, om lessen te kunnen trekken voor de invulling van toekomstige trajecten. Deze analyse kan een bijdrage leveren voor een beleid voor de niet geslaagde trajecten.

BIJLAGEN

Bijlage 1 / Tabellen bij hoofdstuk 2 VDAB-bestand werkzoekenden

1. Verdeling van de geregistreerde werkloosheidsredenen naar subgroep

Tabel B1.1 Verdeling van de werkloosheidsredenen 'psychische redenen' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Psychische reden	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Niet	1 732	91,40	4 295	84,93	2 859	93,31	8 886	88,72
In beperkte mate	108	5,70	442	8,74	138	4,50	688	6,87
In ernstige mate	55	2,90	320	6,33	67	2,19	442	4,41
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.2 Verdeling van de werkloosheidsredenen 'werkzoekgedrag' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Werkzoekgedrag	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Niet	917	48,39	2 279	45,07	1 675	54,67	4 871	48,63
In beperkte mate	564	29,76	1 637	32,37	930	30,35	3 131	31,26
In ernstige mate	414	21,85	1 141	22,56	459	14,98	2 014	20,11
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.3 Verdeling van de werkloosheidsredenen 'kennis Nederlands' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Kennis Nederlands	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Niet	1 248	65,86	3 597	71,13	2 278	74,35	7 123	71,12
In beperkte mate	382	20,16	760	15,03	453	14,78	1 595	15,92
In ernstige mate	265	13,98	700	13,84	333	10,87	333	12,96
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.4 Verdeling van de werkloosheidsredenen 'sociale redenen' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Sociale redenen	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Niet	1 544	81,48	3 876	76,65	2 612	85,25	8 032	80,19
In beperkte mate	260	13,72	818	16,18	339	11,06	1 417	14,15
In ernstige mate	91	4,80	363	7,18	113	3,69	567	5,66
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.5 Verdeling van de werkloosheidsredenen 'medische redenen' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Medische redenen	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Niet	1 520	80,21	3 456	68,34	2 713	88,54	7 689	76,77
In beperkte mate	195	10,29	675	13,35	222	7,25	1 092	10,90
In ernstige mate	180	9,50	926	18,31	129	4,21	1 235	12,33
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.6 Verdeling van de werkloosheidsredenen 'beroepskennis en attesten' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Beroepskennis & attesten	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Niet	817	43,11	2 489	49,22	1 591	51,93	4 897	48,89
In beperkte mate	669	35,30	1 663	32,89	956	31,20	3 288	32,83
In ernstige mate	409	21,58	905	17,90	517	16,87	1 831	18,28
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.7 Verdeling van de werkloosheidsredenen 'externe factoren' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Externe factoren	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Niet	1 200	63,32	2 892	57,19	1 834	59,86	5 926	59,17
In beperkte mate	480	25,33	1 535	30,35	886	28,92	2 901	28,96
In ernstige mate	215	11,35	630	12,46	344	11,23	1 189	11,87
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

2. Verdeling van de geregistreerde randvoorwaarden naar subgroep

Tabel B1.8 Verdeling van de randvoorwaarde 'fysieke kenmerken' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Fysieke kenmerken	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Negatief	174	9,18	903	17,86	156	5,09	1 233	12,31
Neutraal	1 064	56,15	2 740	54,18	1 613	52,64	5 417	54,08
Positief	657	34,67	1 414	27,96	1 295	42,27	3 366	33,61
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.9 Verdeling van de randvoorwaarde 'zorgtaak' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Zorgtaak	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Negatief	227	11,98	413	8,17	137	4,47	777	7,76
Neutraal	1 668	88,02	4 644	91,83	2 927	95,53	9 239	92,24
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.10 Verdeling van de randvoorwaarde 'werkloosheidsval' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Werkloosheidsval	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Negatief	91	4,80	247	4,88	74	2,42	412	4,11
Neutraal	1 804	95,20	4 810	95,12	2 990	97,58	9 604	95,89
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.11 Verdeling van de randvoorwaarde 'werkverleden' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Werkverleden	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Neutraal	1 419	74,88	3 609	71,37	1 992	65,01	7 020	70,09
Positief	476	25,12	1 448	28,63	1 072	34,99	2 996	29,91
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.12 Verdeling van de randvoorwaarde 'kansarmoede' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Kansarmoede	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Negatief	19	1,00	97	1,92	37	1,21	153	1,53
Neutraal	1 876	99,00	4 960	98,08	3 027	98,79	9 836	98,47
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.13 Verdeling van de randvoorwaarde 'mobiliteit' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Mobiliteit	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Negatief	280	14,78	815	16,12	384	12,53	1 479	14,77
Neutraal	1 167	61,58	3 027	59,86	1 705	55,65	5 899	58,90
Positief	448	23,64	1 215	24,03	975	31,82	2 638	26,34
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.14 Verdeling van de randvoorwaarde 'leeftijd' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Leeftijd	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Negatief	74	3,91	741	14,65	114	3,72	929	9,28
Neutraal	1 084	57,20	3 022	59,76	1 651	53,88	5 757	57,48
Positief	737	38,89	1 294	25,59	1 299	42,40	3 330	33,25
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

Tabel B1.15 Verdeling van de randvoorwaarde 'geletterdheid' naar subgroep, n=10 016, 31 januari 2009, Antwerpen-Zwijndrecht

Geletterdheid	1		2		3		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Negatief	59	3,11	198	3,92	84	2,74	341	3,40
Neutraal	1 836	96,89	4 859	96,08	2 980	97,26	9 675	96,60
Totaal	1 895	100,00	5 057	100,00	3 064	100,00	10 016	100,00

Bron: VDAB en eigen bewerkingen (HIVA)

BIBLIOGRAFIE

- Baert T. & Baert H. (2004), *Adventure@work (ESF-EQUAL). Werk met jongeren: find bind mind methodiek*, Bostyn, Brussel.
- Brouwer P., Giesen F. & Oomens S. (2009), 'Effecten van activeringstrajecten: Veranderingen meetbaar maken', *Maandblad Reïntegratie*, jrg. 9 n° 3, p. 20-23.
- Cortebecq V., Struyven L. & Wets J. (2000), *Toeleiding of omleiding? Het toeleidingsprobleem volgens de organisaties in het werkveld*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Doğan G., van Dijke A. & Terpstra L. (2001), *Wie zijn er moeilijk bereikbaar? Aanknopingspunten voor ondersteuning en begeleiding van moeilijk bereikbare gezinnen en jongeren*, Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, Utrecht.
- Franck B. (2008), *Zorgen voor werk. Een eerste kwalitatieve analyse van de tender activeringsbegeleiding, eindverhandeling*, Departement Sociale School- K.H.Leuven, Heverlee.
- Gelderblom A. & de Koning J. (2007), *Effecten van 'zachte' kenmerken op de re-integratie van de WWB, WW en AO populatie*, literatuurstudie, SEOR-Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam.
- Heylen V. (2009), *Duration dependence in Flemish unemployment data*, research paper, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- IWI (2008), *Zicht op 'Iedereen doet mee'. Stand van zaken uitvoering participatiebeleid zomer 2008*, Inspectie Werk en Inkomen, Den Haag.
- Kerremans S. (2007), *De socio-economische positie van de Antwerpse bevolking*, een verkennende analyse op gegevens van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, DSPA, Antwerpen, 31 december 2004.
- Leroy F. (2005), 'Van 'sterk in werk' naar 'samen sterk voor werk'', *Over.werk*, jrg. 4, p. 21-27.
- Leroy F. (2008), 'Uitdagingen inzake het activeringsbeleid', gepresenteerd op *Arbeidsmarktcongres Steunpunt WSE*, Leuven, 17 december 2008.
- Lipsky M. (1980), *Street-level Bureaucracy; Dilemmas of the Individual in Public Services*, Russel Sage Foundation, New York.
- OCMW Antwerpen, *Lokaal Sociaal Beleidsplan 2008-2013*.
- Pressman J.L. & Wildavsky A. (1984), *Implementation: how great expectations in Washington are dashed in Oakland or why it's amazing that federal programs work at all*, University of California press, Berkeley/California.

- RWI (2009), *Diagnose bij re-integratie: analyse en aanbevelingen*, Raad voor Werk en Inkomen, Den Haag.
- Steenssens K., Demeyer B. & Van Regenmortel T. (2009), *Conceptnota empowerment en activering in armoedesituaties*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Struyven L. (2006), *Hervormingen tussen drang en dwang. Marktwerving bij arbeidsbemiddeling*, Acco, Leuven.
- Struyven L. & Vandenbrande T. (2003), *Creatie van werkgelegenheid in de stad*, Task Force Stedenbeleid, *De eeuw van de stad. Over stadsrepublieken en rastersteden, Voorstudies*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel, p. 87-112.
- Van Hemel L., Darquenne R., Struyven L., Vanderborght Y. & Franssen A. (2009), *Een andere kijk op hardnekkige jeugdwerkloosheid: Aanbevelingen en succesfactoren bij de inschakeling van laaggeschoolde jongeren*. Koning Boudewijnstichting, Brussel.
- Van Leuvensteijn M. & Koning P. (2000), 'On duration dependence and profiling for the unemployed', *CPB Report*, jrg. 4, p. 38-40.
- VDAB (2008), *Conceptnota experimenten niet/moeilijk bereikbaren in kader van het Jeugdwerkplan van 23 juni 2008*, VDAB, Brussel.
- VDAB (2009), *Nota aan de Raad van Bestuur (zitting 4 maart 2009): Kwalitatieve evaluatie Jeugdwerkplan*, VDAB, Brussel.
- Vlaamse Regering (2007), *Voorstel Jeugdwerkplan Vlaanderen (versie 24 september 2007)*, Kabinet viceminister-president Frank Vandenbroucke, Brussel.